

ΑΘΗΝΑ, 1 ΜΑΪΟΥ 1928

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ : ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΑ ΑΣΤΙΚΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΜΙΑ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΚΡΑΥΓΗ
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ : ΜΑΡΕΙΣΜΟΣ-ΦΑΣΙΣΜΟΣ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
ΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ : ΑΡΦΑΒΗΤΑΡΙΑ
Β. ΔΟΥΚΑ : ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ
ΤΑ ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ ΠΟΛΟ
Β. ΚΟΡΘΙΑΝΟΥ : ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΙ (Ποίημα)

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Μετά τή συμφορά, τὸ χρέος. — Λόγοι καὶ ἀντίλογοι. (Ὁ ἔρω
ἀπ' τὴς φλογες τοῦ Βιντάλ: "Ἄλλου.) Λόγια καὶ Πράγματα.—
Γύρω ἀπὸ τὰ βιβλία (Β. Ρότας).— Τὸ Θέατρο. (Κ. Μπαστιά).
— Ὁ Κινηματογράφος (Κ.Μ.)—Ὁμιλίαι.—Ἐφημερίδες καὶ Πε-
ριοδικά.— Τὸ πολιτικὸ δεκαπενθήμερο. (Κ. Μπ.).— Οἰκονομικὸ
δελτίο.— Βιβλιογραφικὸ δελτίο.— Μαγαζιτάρια ἀπὸ παντοῦ.

ΧΡΟΝΟΣ Β', — ΤΟΜΟΣ Β'

10

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΚΛΗΣ

ΜΕΓΑ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ
ΛΕΞΙΚΟΝ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ Α.Ρ.Β.Ε. Π.Γ. ΜΑΚΡΗΣ & ΣΉ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς ἑκατονταετίας.
Συντάσσεται ὑπὸ 700 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογίων καὶ συγγραφέων.
Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.
Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 4 πρώτους χρυσοδέτους τόμους πρὸς
Δραχ. 1000 εἰς 10 μηνιαίας δόσεις.

== Ζητήσατε ἐγκύκλιον ἐγγραφῆς καὶ δείγμα δωρεάν. ==

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ **ΖΗΚΑΚΗ**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Λούβαρη : Νίτσο - Ὁ κροφήτης μᾶς νέας θρησκείας
» Ἡ θρησκεία τοῦ Βάγκερ.
» Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλιῶν λιμῶν καὶ
τῶν παραμυθιῶν (ἐντυπώσεις ἀπὸ τῆ
Φιλλανδίας).
Σαίπηρ : Χοιμανιάτιο παραμυθὶ μεταφράσις Κένε.
Οἰκονομίδου.
Σ. Προκόπιου : Ἑλλήν εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ.
Παναγιωτοκόβλου : Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης (Τ. 5)
Εδσφράτιου : Αἱ ἐργασίαι
Α. Ροβίου : 50 γεωμετρίαι πειραματικαὶ μετὰ εἰκόνων.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Σταδίου 42

Ἄν καλῆται
Φιλοσοφικαὶ—Κοινωνιολογικαὶ
καὶ
Ποιοτεχνικαὶ ἐκδόσεις

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣ

— Ο ΗΛΙΘΙΟΣ —

Τὸ ἀριτεχνόγραμμα τοῦ Ντοστογιέφσκυ
Τόμοι 1 — 4 Δραχ. 60

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

ΤΟΜΟΣ Β' — ΑΡΙΘ. 10

1 ΜΑΪΟΥ 1928

REMBRANDT : ΤΟ ΔΕΙΤΝΟ ΣΤΟΥΣ
— ΕΜΜΑΟΥΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΟΥΒΡΟΥ) —

ΕΝΑ ΑΣΤΙΚΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΜΙΑ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΚΡΑΥΓΗ

Τὸν τελευταῖο τοῦτο καιρὸ εἶδε τὸ φῶς ἓνα νομοσχέδιο ἀντικομμουνιστικό. Σκοπὸς τῶν ἀνθρώπων πὸν τὸ σύνταξαν εἶναι ν' ἀσφαλίσουν με μέσα περιοριστικὰ καὶ ἀστυνομικὰ τὴν ἀστική τάξη ἀπὸ ὁποιαδήποτε κομμουνιστική προσπάθεια καὶ ἀπόπειρα.

Στὴν ἀστική τούτη ἐκδήλωση οἱ κομμουνιστὲς ἀπάντησαν με δύο τρόπους: Τὸ-κόμμα ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά ζητάει μιὰ πλατύτερη κίνηση τῶν μαζῶν, μιὰ ἔστω καὶ βίαιη ἐργατική ἀντίδραση, ἐνῶ οἱ διανοούμενοι πὸν στεγάζονται στὸ περιοδικὸ «Νέα Ἐπιθεώρηση» κάνουν ἀπεγνωσμένη ἐπίκληση βοήθειας (cri d' alarme) (1) σ' οὓς ξένους ὁμοϊδεάτες καὶ γενικὰ σ' ὄλους τοὺς ἐργάτες τοῦ πνεύματος καὶ τοὺς τίμιους ἀνθρώπους.

Στεκόμαστε ἀντίθετοι καὶ πρὸς τὰ δύο στρατόπεδα γιατί δὲν βλέπουμε κανένα ἠθικὸ ἐλατήριο, καμιά βαθύτερη πίστη ἐναρμονισμένη με τὶς αἰώνιες λαχτάρεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς νὰ τὰ σπρώχνουν στὸν ἀγῶνα τους, ἀλλὰ πίσω ἀπ' ὄλες τοῦτες τὶς ἐνέργειες βλέπουμε νὰ κρύβεται ὁ ἴδιος ἀνθρώπινος ἐγωϊσμός στὸ πιὸ χαμηλὸ του φανερώμα, βλέπουμε τὸ ἀνθρώπινο κτήνος μοναδικὰ ἀπασχολημένο με τὸ πρόβλημα τοῦ ὕλικου χορτασμοῦ καὶ δοσμένο σ' αὐτὸ ὀλοκληρωτικὰ νὰ ξεχνᾷ τὸ φωτισμένο λόγο ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος».

Τὸ νομοσχέδιο τοῦτο γιὰ μᾶς εἶναι μιὰ φυσική συνέπεια πὸν ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν ἠθική παρακμὴ τῆς ἀστικής κοινωνίας. Ἄν τὸ καλοπροσέξει κανεὶς δὲν χτυπᾷ μονάχα τὸν κομμουνισμό ἀλλὰ δίνει στὴν ἐχτελεστική ἐξουσία τὸ δικαίωμα νὰ χαρακτηρίζει κι' ἓναν ἀπλὸ κριτικὸ ἔλεγχο τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, σὰν κάτι πὸν ἀπειλεῖ καταστροφές, τῆς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν χαρακτηρίζει ὑποκείμενον

(1) Ἡ ἐπίκληση εἶναι γραμμένη σὲ Γαλλικὴ γλῶσσα.

στὶς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου καὶ φυσικὰ νὰ διαπράττει ἐν ὀνόματι του κάθε ἀδθαίρεσία ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος. Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία ἀφίνεται στὴν κρίση καὶ τὴν ἐχτίμηση ἐνὸς δημόσιου λειτουργοῦ κι' ἴσως καὶ στοὺς ἀστυνομικοὺς διευθυντὲς καὶ σταθμάρχες. Ἡ ἀστική τάξη στοργυλοκαθισμένη δὲν θέλει νὰ ἐπιτρέψει σὲ κανέναν νὰ τῆς ταραξεί τις ἱερὲς ὥρες τῆς χώνευσης. Τὸ νομοσχέδιο δὲν τὸ ὑπαγόρευε τρόμος. Τὸ ὑπαγόρευε μιὰ ἀγανάκτηση καὶ μιὰ μικρὴ ἀνησυχία. Ἐμεῖς ὁμως πὸν θεωροῦμε τὸν κομμουνισμό ὀλότελα ἀκίνδυνο, πὸν τὸν βλέπουμε σὰν ἐφήμερη διέξοδο ἐνὸς κατώτερου ἐγωϊσμοῦ, σὰν κάτι πὸν δὲν ἔχει ἀληθινὸ περιεχόμενο, νοιώθουμε οἶχτο σὰν βλέπουμε μερικούς ἀνθρώπους νὰ ὀργανώνουνε διωγμὸ, νὰ θέλουνε νὰ δημιουργήσουνε ἥρωες στὴν παράταξή του, νὰ θέλουνε νὰ τῆς δώσουνε περιεχόμενο ἀνθρώπινο, νὰ τὴν ἐξαγιάσουνε με τὶς θυσίες πρὸς τὶς ὀπότες θὰ ὑποχρεώσουν με τὰ πιεστικὰ μέτρα νὰ προχωρήσουν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος.

Κανένας δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷ πὸς καὶ τὸ μεγαλύτερο φέμμα μπορεῖ νὰ πάρει ὑπόσταση, νὰ φαντάξει γιὰ ἀλήθεια, νὰ ἐξαγιασθεῖ με τὴ θυσία. Γιατί λοιπὸν τοὺς σπρώχνουνε ὑποχρεωτικὰ στὴ θυσία;

Τὸ νομοσχέδιο λοιπὸν ἐνῶ εἶναι ἀνελεύθερο καὶ στὸ βάθος του βάρβαρο εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἄσκοπο. Κι' ὄχι μόνο τοῦτο, με δείχνει καὶ κάτι ἄλλο. Προδίνει μιὰ ἀστική ἀδυναμία πὸν ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια δὲν μποροῦσε νὰ νοηθεῖ. Ὁ ἀστὸς ἦταν ὁ τύπος πὸν δὲν τρώμαζε οὔτε θύμωνε ἀλλὰ ἤξερε νὰ προσαρμόζεται καὶ νὰ λιγύζει, νὰ νύοθετεῖ τὰ κινήματα καὶ οὐσιαστικὰ νὰ τὰ νεκρώνει κλείνοντάς τα στὰ πλαίσια του καὶ φαινομενικὰ προστατεύοντάς τα. Τὰ τωρινὰ ὁμως καρώματα μᾶς παρουσιάζουνε ἓναν ἀστὸ πὸν νοιώθει τὸ ἔδαφος νὰ τρέμει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, ἓναν ἀστὸ πὸν τρικλίζει, τὸν τύπο με χαμένη τὴν ἰσορροπία

του, τὸν ἀνθρώπο πὸν ὄλο καὶ χάνει τὸ παίγνιδι τῆς ζωῆς. Σκληρὸς ἴσως τοῦτος ὁ λόγος με πραγματικός.

*

Με ἐνῶ ἡ ἀστική ἐκδήλωση παρουσιάζεται τέτοια ἢ κομμουνιστικὴ κραυγὴ γιὰ βοήθεια, τὸ περίφημο «cri d' Alarme» μᾶς φέρνει ἀηδία. Εἶναι ἢ πιὸ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα ἀνθρώπων πὸν με τὸ ξάφνισμά τους διαφεύδουνε τὴ ματεριαλιστικὴ θεωρία τους καὶ πὸν φανερώνουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης καὶ τῆς συνείδησης πὸν οὐσιαστικὰ οὔτε σέβονται οὔτε ἐχτιμοῦν.

Σύμφωνα με τὴν ὕλιστική θεωρία τους ἡ ἀστική τρομοκρατία εἶναι κάτι ἀναπόδραστο κάτι φυσικό. Τὰ κράτη πὸν τὴν ἐφαρμόζουνε τοὺς βοηθᾶνε πιότερο στὸν ἀγῶνα τους ἀπὸ κεῖνα πὸν ἀκολουθοῦνε μιὰ ἐργατικὴ πολιτική. Γιατί λοιπὸν τὸ ξάφνισμα καὶ γιατί ἢ γοερὴ κραυγὴ; Ἄπὸ δῶ λευκὴ τρομοκρατία κι' ἀπὸ κεῖ κόκκινη. Καὶ τὰ δύο συστήματα καταφεύγουνε στὴ βία γιὰ νὰ αὐτοσυντηρηθοῦν. Τι φυσικότερο ἀπ' αὐτὸ καὶ τι γυρεύει ἢ ἐλευθερία τῆς συνείδησης καὶ τοῦ πνεύματος σὲ μιὰ ὑπόθεση, σὲ μιὰ διαπάλη γιὰ τὴν κατάκτηση ὕλικῶν μόνον ἀγαθῶν, σ' ἓναν ἀγῶνα στὸ βάθος του καὶ στὶς ρίζες του ἀντιθρησκευτικόν. Τὰ δύο στρατόπεδα εἶναι οἱ δύο διαφορετικὲς

μορφές τοῦ ἴδιου πράματος πὸν ἀντιγράφουνε ἢ μιὰ τὴν ἄλλη στὰ μέσα τῆς ἀμυνάς τους. Γιατί λοιπὸν ἢ κραυγὴ καὶ γιατί τόση ὑποκρισία καὶ τόση ἀδιαντροπία νὰ ζητᾶνε οἱ κομμουνιστὲς ἐλευθερία συνείδησης ὅταν τοὺς συμφέρει καὶ νὰ τὴν καταγοῦνε γιὰ τοὺς ἄλλους ὅταν κατέχουν αὐτοὶ τὴν ἐξουσία κι' ὅταν δὲν τοὺς χρειάζεται.

Ἐστερα ἢ ἐπίκλησή τους, ἢ καταφυγὴ τους σὲ ξένες δυνάμεις μοιάζει με φυγὴ, με τρόμο ἀσυνείθιστο σὲ ἀγωνιστὲς πὸν ἔχουν ψυχὴ κι' ἀκόμα ἀδικαιολόγητο σὲ μιὰ θεωρία πὸν τὰ ἀστικά μέτρα πρέπει νὰ τὰ βροῖσει φυσικὰ, ὅσο φυσικὸ εἶναι νὰ βρέχεται καὶ νὰ μουσκεύει τὸ καπέλλο κεινοῦ πὸν ξεπορτίζει τὴν ὦρα τῆς βροχῆς στοὺς δρόμους.

Ἐμεῖς πὸν ὅσο κι' ἂν δὲν παραγνωρίζουμε τὸν ὕλικὸ παράγοντα, σεβόμαστε μιὰ θρησκευτικὴ ἀλήθεια καὶ σοφία, ἐμεῖς πὸν δὲν νοιώθουμε τὸν κόσμον δίχως τὸ θεὸ, μποροῦμε νὰ διαμαρτυροῦμαστε γιὰ ἓνα βάρβαρο μέτρο. Οἱ κομμουνιστὲς ὁμως εἴτε σὰν πρακτικὴ εἴτε σὰν θεωρία τοὺς ἀντικρῶσει κανεὶς δὲν ἔχουνε κανένα τέτοιο δικαίωμα γιατί ὀπως οἱ ἄλλοι ἀσεβοῦνε κι' αὐτοὶ μπροστὰ σὲ κάθε ἠθικὸ νόμον καὶ τυρβάζουν περὶ πολλὰ ἐνῶ ἐνός ἔστι χρεία.

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ

ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ-ΦΑΣΙΣΜΟΣ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Κανένα ζήτημα, οὔτε πνευματικὸ, οὔτε πολιτικὸ, οὔτε κοινωνικὸ ἢ οἰκονομικὸ δὲν μπορεῖ γὰ λυθεῖ ἂν κείνοι πὸν θὰ καταπιστοῦν με' αὐτὸ δὲν νοιώθουν βαρὺ καὶ ἐπιταχτικὸ τὸ χρέος τους καὶ δὲν ἔχουν τὸ ἀνδρικό θάρρος νὰ κοιτάξουν τὸ πρόβλημά τους κατάφατσα δίχως φόβο καὶ δίχως πνευματικὴ δκνηρία. Τίποτα χειρότερο ἀπὸ τὸ ξόπετσο ἀντίκρυσμα ἐνός προβλήματος καὶ τίποτα πιὸ καταστρεπτικὸ ἀπὸ τὸ ν' ἀκολουθήσει κανεὶς ἓναν τέτοιο σφαλερὸ δρόμο. Στὸ δρόμο τῆς ἀναζήτησης ὁ ἀπαντήσουμε ἐμπόδια πὸν μπροστὰ τους θὰ

πρέπει νὰ σταθοῦμε με' ἐπιμονὴ καὶ σεβασμό. Ἄξιέπαινοι ἂν μποροῦμε νὰ τὰ ὑπερνικήσουμε καὶ νὰ τραβήξουμε τὸ ταξίδι μας κατὰ πὸν θέλει καὶ ποθεῖ ἢ ψυχὴ μας, ἀξιολύπητοι καὶ ψεῦτες ἂν δοκιμάσουμε νὰ τ' ἀποφύγουμε, νὰ σηλώσουμε τὴ σκόνη τοῦ δρόμου γιὰ νὰ τὰ κρύψουμε ἀπὸ τὰ μάτια ὄσων παρακολουθοῦνε τὸν ἀγῶνα μας. Κανέναν δὲν ξεγελοῦμε γιατί ὅσο κι' ἂν θολώσουμε γιὰ λίγο τὰ νερὰ κάτι πὸν ἀληθινὰ ὑπάρχει πολλές φορές θὰ μᾶς χτυπήσει τὴ θύρα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ γιὰ νὰ μᾶς θυμίσει τὴν παρουσία του. Καμιά ζωερὴ σκέψη καὶ γό-

νιμη φαντασία δὲν μπορεί νὰ ὑπολογιστεῖ σὲ τέτοια ἔρευνα ὅσο ἡ πείρα τῶν περασμένων, ἢ πολὺμορφη ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου χτέος. Ἰπάρχει δὲ ἀλάκρο μέσο στὸ σήμερον καὶ χωρὶς αὐτὸ ἀδύνατο νὰ πλαστεῖ καὶ νὰ ξεπηδήσει τὸ αὐριο.

Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα ποὺ ἔδωκε καὶ γίνεται πρὸ συνειδητῶν τῶν τόπων δὲν εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους. Ἄλλοι τὸ στενεύουνε μέσα στὸ τοιχοῦρι μιᾶς κοινωνικῆς οἰκονομίας, ἄλλοι τὸ βλέπουν πρὸ γενικὸ ν' ἀγγίζει καὶ φανερώματα ζωῆς ποὺ δὲν ἔχουνε σχέση ἀμέση μὲ πρόβλημα οἰκονομικὸ κι' ἄλλοι τοῦ δίνουνε ἀπέραντη γενικότητα, τὸ πλαταίνουνε σὲ μορφὴ θρησκευτικῆ καὶ τὸ θεωροῦνε κάτι βασικὰ καινούργιο ποὺ εἶναι προορισμένο νὰ γκρεμίσει καὶ νὰ ξαναχτίσει καὶ ν' ἀλλάξει ἔτσι συθέμελα τὴν ὄψη καὶ τὸν παλμὸ τοῦ κόσμου. Ἄν κάποτε ἐδῶ καὶ χρόνια ὁ σοσιαλισμὸς ἦταν ἢ πολυτέλεια λίγων ζωηρῶν διανοουμένων, σήμερον εἶναι τὸ ἀπαραίτητο στολίδι καθενὸς ποὺ ἔχει μάθει ἀνάγνωση καὶ γραφὴ καὶ θέλει νὰ εἶναι «ἐξελιγμένος» καὶ «συγχρονισμένος» ἄνθρωπος. Ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ εἴμαστε ὅλοι σοσιαλιστὲς ἢ τουλάχιστο κάποτε εἴμαστε τέτοιοι. Μὴ θελήσετε κἀνοντας μιὰ ἀνάκριση στὸν κἀθε Ἕλληνα ποὺ λέγεται σοσιαλιστὴς νὰ θγάλετε ὀρισμὸ τοῦ πράγματος. Ἰπάρχουνε τόσοι σοσιαλισμοὶ ὅσοι καὶ σοσιαλιστές.

Ὁ καθένας ἔχει ἀνάμεσα στὸν ἄλλο πνευματικὸ του πλοῦτο καὶ λίγο σοσιαλισμὸ, ἕναν πρόχειρο σοσιαλισμὸ, ἕναν σοσιαλισμὸ τῆς τσέπης θὰ λέγαμε ποὺ τὸν ἀνοίγει στὸ καφενεῖο καὶ τὸ σαλόνι, στὸν ἔρωτικὸ περίπατο καὶ στὸ ἐκλογικὸ μπαλκόνι καὶ τέλος παντοῦ ὅπου τοῦ χρειαστεῖ. Τὸν χρησιμοποιοῦ ὅπως ἕνα μικροσκοπικὸ Λαρόδες ποὺ εἶναι ὅτι χρειάζεται γιὰ νὰ μπερδέψει τὸν ἀνήξερο ἀντίς νὰ τὸν βοηθήσει στὴ συνεννόηση. Ἡ λέξη εἶναι τόσο μπερδεμένη στὰ μυαλὰ τῶν ἀνθρώπων ὅσο καὶ ἡ λέξη «δημοκράτης» στὸ λεξικὸ τῶν πολιτικῶν παραγόντων μας. Ἰπῆρξε βέβαια μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ πρᾶμα παρουσιάζονταν ἔτσι ἀκαθόριστο παντοῦ. Κι' ὑπάρχουνε ἀκόμα ἄνθρωποι ποὺ νομίζουνε πὼς σοσιαλιστὴς εἶναι συνώνυμος τοῦ φιλόσοφου, πὼς εἶναι κἀθε ἀνθρώπος ποὺ ποθεῖ καὶ δουλεύει γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν δυστυχισμένων. Ὅσοι πιστεύουν σὲ κάτι τέτοιο ἀγνοοῦνε τὴν ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη τῆς ἰδέας κι' ἔχουνε μεί-

νει σ' ἕνα ἐπίπεδο εὐκολῆς αἰσθηματολογίας. Σήμερον ὅμως δὲν ἀντικρύζουμε αἰσθηματικὸ σοσιαλισμὸ ἀλλὰ ἐπιστημονικὸ.

Πρὸ σαράντα χρόνων ὁ Ch. Gide ἔλεγε πὼς «Σοσιαλιστὴς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ βάζει τὸ γενικὸ συμφέρο σὲ ἐπίπεδο ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ». Σήμερον κάπως πρὸ συγκριμένα θὰ λέγαμε σοσιαλισμὸ τὸ σύνολο τῶν συστημάτων ποὺ ἔχουν γιὰ σκοπὸ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο καὶ ποὺ γυρεύουν τὴν δλοκληρωτικὴ ἢ τὴ μερικὴ κατάργηση τῆς ἰδιοκτησίας ποὺ θεωρεῖται σὰν ἡ ἀμέση αἰτία τῆς ἀνθρώπινης ἀνισότητος καὶ σὰν μιὰ πηγὴ ἀδικίας. Ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια οἱ Ἕλληνες σοσιαλιστὲς δούλεψαν πάνω σ' ἕνα τέτοιο ἐπίπεδο μὰ ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ σοσιαλιστικὸς ἀγῶνας καταστάλαξε σ' ἕνα συνειδητὸ κομμουνιστικὸ κῶμμα ποὺ θρῖσκειται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν τρίτη Διεθνή, ἡ σύγκριση τῶν ἰδεῶν ἦταν ἀφάνταστη. Μιλούσανε γιὰ κρατικὸ σοσιαλισμὸ τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ποὺ τὸ Φιλελεύθερο κράτος συνειδητοποίησε κάποιες ἀστικὲς πραγματικότητες. Γιατὶ ἂν ἢ πρὸ στοιχειώδους ἐργατικῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησης τῶν φιλελευθέρων ἦταν κρατικὸς σοσιαλισμὸς τότες τί εἶναι ἢ ἰδέα τῆς συγκέντρωσης ὄλων τῶν ὑπηρεσιῶν ἐνὸς ἔτους στα χέρια τοῦ κράτους ποὺ γίνεται ἔτσι ὁ μοναδικὸς ἀνάδοχος τῆς μεγάλης βιομηχανίας, τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Τὸ νὰ ψηφίσει ἕνα κράτος μερικὰ ἐργατικὰ νομοσχέδια, καὶ μὲ τὸ ν' ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα τοῦ «συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι» κάνει καὶ δὲν κάνει κρατικὸ σοσιαλισμὸ, ἔταν δὲν ἀντικρύζει κατὰ τὸν τρόπο ποὺ εἴπαμε πάρα πάνω τὴ συγκέντρωση τοῦ πλοῦτος στὸ κράτος.

Ὁ ὀρθόδοξος Μαρξισμὸς φτάνει ὡς τὸ σημεῖο νὰ μὴ θεωρεῖ πὼς ὁ κρατικὸς σοσιαλισμὸς ὅπως τὸν νοιώθουν οἱ ὀπαδοὶ του μπορεί νὰ κάνει τίποτα σοβαρὸ. Τὸ κράτος κατὰ τοὺς μαρξιστὲς θὰ ἐνεργήσει ἀνάλογα μὲ τὴν προέλευσή του. Ἄν εἶναι ὄργανο τοῦ προλεταριάτου τότε θὰ δουλέψει ὠφέλιμα γιὰ λογαριασμὸ τοῦ προλεταριάτου, ἂν ὅμως εἶναι ὄργανο τῆς ἀστικῆς τάξης, τότε ὁ σοσιαλισμὸς του δὲν μπορεί νὰ ἐνδιαφέρει. Οἱ Ἕλληνες μάλιστα εἶχαν βαφτίσει τοὺς πρώτους ἐκεῖνους σοσιαλιστὲς «φιλεργάτες» καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοὺς ἰκανοποίησε ὅλους. Στὸν τόπο μας μὴν ξεχνᾶμε πὼς ξεφυτρώ-

νουν ὅλο τέτοιοι λογῆς χαρακτηρισμοὶ. Ἄφου εἴχαμε Φιλέλληνες, φιλόσοφους, φιλόθεους, φιλότεχνους, φιλελεύθερους, ἀποχτήσαμε καὶ τοὺς φιλεργάτες κι' ἔτσι συμπληρώθηκε τὸ πάνθεο.

Κι' ὑπάρχουνε πολιτευόμενοι ποὺ χωρὶς διόλου νὰ κοκκινίζουν μιλάνε καὶ γιὰ ἀγροτικὸ σοσιαλισμὸ, γιὰ ἀγροτικὴ συνειδηση. Κι' ὄχι τώρα, μὰ ἐδῶ καὶ δέκα ὡς δεκαπέντε χρόνια. Ἀγροτικὸ σοσιαλισμὸ χαρακτηρισίζαν κάποιε συλλαλητήρια χωρικῶν τῆς Θεσσαλίας ποὺ ἐνεργοῦσαν ἀλλοτε αὐθόρμητα καὶ ἀλλοτε κατ' ἐπιταγὴ πολιτευομένων (1). Θυμᾶμαι ἕνα ἄρθρο ποὺ εἶχα διαβάσει τότες γιὰ ἀγροτικὸ σοσιαλισμὸ ποὺ δὲν εἶχε βέβαια καμιὰ σχέση μὲ τὸν ἀγροτικὸ σοσιαλισμὸ ποὺ καλλιεργήθηκε συνειδητὰ στὴς Ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες καὶ ποὺ τοῦ ἔδωκε τὴν ὀριστικὴ θεωρητικὴ μορφὴ ὁ Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος Henry George. Καὶ σήμερον ἀκόμα δὲν γίνεται σοβαρὴ κουβέντα γιὰ ἀγροτικὸ κίνημα. Οἱ κομμουνιστὲς μονάχα θεωροῦν καὶ τὴ γῆ σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ πρέπει ν' ἀνήκουν στὸ σύνολο. Στὴν Ἑλλάδα μάλιστα ποὺ ἡ μικροῖδιοκτησία κυριαρχεῖ στὴν ὑπαίθρο οἱ δυσκολίες θᾶναι ἀφάνταστες καὶ ὁ χωριάτης θὰ σταθεῖ μοναδικὸ ἐμπόδιο στὸ δρόμο τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἰπάρχουνε βέβαια κείνοι ποὺ πιστεύουν πὼς ἢ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου θάρθει μὲ τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς δυναμικῆς μειοψηφίας συνειδητῶν ἐργατῶν σὲ μιὰ παθητικὴ καὶ τρομοκρατικὴ πλειοψηφία. Μὰ κι' αὐτοὶ ποὺ λένε κάτι τέτοιο ξέρουνε καλὰ πὼς τίποτα δὲν μπορεί νὰ γίνει χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ χωρικοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Engels εἶπε: «Καμιὰ ἐπανάσταση ὀριστικὴ δὲν εἶναι δυνατὴ ἐναντῖον τοῦ ἀγρότη ἰδιοκτήτη. Μαζὺ μ' αὐτὸν μπορεί νὰ γίνουν ὅλα, χωρὶς αὐτὸν τίποτα».

Δὲν γράφω ἱστορία τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ δώσω ἀκριβὴ εἰκόνα τοῦ τί γίνηκε καὶ νὰ προχωρήσω σὲ

(1) Ἐρῶ ἕναν τέτοιο πολιτευόμενον ποὺ πῆγε καὶ φυλακὴ γιὰ κάποιες παρεκτροπὲς ποὺ ἔκαμε σ' ἕνα ἀγροτικὸ συλλαλητήριον στὴ Θεσσαλία καὶ ποὺ ἕνα λόγῳ ποὺ ἐβγαλε τότες τὸν σεργιανίζει σὰν παρᾶσημο δεξιὰ καὶ ἀριστερῶ. Διόλου δὲν παραξενεύτηκα ἄμα τὸν εἶδα δημοκρατικὸ ὑπουργὸ κι' ὕστερα ὑπουργὸ τῆς δικτατορίας. Πιστεύω ἀπόλυτα πὼς θὰ μπορούσαν θαυμάσια ὁ φιλαργότης καὶ φιλελεύθερος αὐτὸς πολιτευόμενος νὰ γίνει καὶ ὑπουργὸς τοῦ Καλιγούλα ἂν ἦταν σίγουρος γιὰ τὴν ἀσφάλειά του κι' εἶχε καὶ περιθώριο δόξας καὶ πλοῦτος.

ἱστορικὲς λεπτομέρειες. Θέλω νὰ δείξω μὲ αὐτὰ ποὺ εἶπα πάρα πάνω, πὼς ἢ σύγκριση στὴς ἰδέες καὶ τὸ μπερδεμα ποὺ παρουσιάζει ὄλη ἢ κίνηση (1), κατὼς καὶ ἡ ἔλλειψη ἔστω καὶ μιᾶς ὀργανωμένης κι' ἀντιπροσωπευτικῆς φυσιογνωμίας εἶχε βαθύτερα αἷτια. Πρῶτα λείπανε οἱ προϋποθέσεις οἱ ὕλικες γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ κίνηση σοβαρὴ καὶ μιὰ ὀργανωμένη κοινωνικὴ ζύμωση κι' ὕστερα ὅσοι μίλησαν καὶ κήρυσαν τέτοιες ἰδέες στὸν τόπο μας, ἄρρωστοι ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὀκνηρία ποὺ μᾶς δέρνει, δὲν ἔχουνε νὰ κοιτάξουν καὶ νὰ μελετήσουν τοῦ τόπου μας τὴν πραγματικότητα—δουλειὰ ποὺ ἤθελε κόπο—πῆραν τὸ πρῶτο ξένο βιβλίον ποὺ ἔτυχε στὸ χέρι τοὺς δημιουργῆσαν στὸν ἑαυτὸ τους ἕνα ἀχώνευτο πρόβλημα ἀπὸ μάθηση καὶ σὰν καινούργιο φυτὸ ἤρθανε καὶ τὸ φυτέψανε ἀνάμεσα μας. Μᾶς ἔταξαν πὼς τὰ φύλλα του θὰ μᾶς δώσουνε τὴν πσθητὴ δροσιὰ μέσα στὴ λαύρα κι' ὅμως οἱ ἴδιοι αὐτοὶ δὲν δροσίστικαν γιὰ πολὺ κάτω ἀπὸ τὴ φυλλωσιὰ τέτοιων δέντρων. Ἐτσι τίποτ' ἄλλο δὲν κατάφεραν νὰ δείξουν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὀκνηρία τους, τὸν ἀντιπαθητικὸ ἐγωῖσμό τους καὶ τὴν ὀλιγοπιστία τους.

Σήμερον τὸ πρᾶμα ἀλλάζει κάπως. Τὰ πλοῦσια μέσα τῆς συγκοινωνίας ἔκαναν ὥστε καὶ τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα στὴν Ἑλλάδα νὰ ἐπιρραστεῖ σοβαρὰ ἀπὸ τὴ διεθνή του μορφὴ. Ὑστερα τὸ κίνημα γενικὰ πῆρε ἕνα διεθνὴ χαρακτῆρα πρὸ ὀργανωμένων ποὺ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ πολλοὺς σοσιαλιστὲς δασκάλους τοῦ περασμένου αἰῶνα.

Ὅτε ὁ ἀναρχικὸς σοσιαλισμὸς τοῦ Jean Grave (2) ποὺ θεσπίσθηκε μιὰ ἀπεριόριστη

(1) Ὅταν μιῶ ἔτσι δὲν ξεχωρίζω κανέναν πνευματικὸ ἡγέτη τοῦ Ἑλληνικοῦ σοσιαλισμοῦ. Κι' ὁ Σκληρὸς ἀκόμα στὴν ἴδια κατηγορία βρεῖσκει τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀγνοοῦσαν τὸν τόπο τους καὶ ποὺ θέλανε ὅμως νὰ τὸν γιαιτοψοῦν. Τὸ βιβλίον του θὰ μείνει στὴν ἱστορία τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς σὰν μοναδικὸ παράδειγμα ἀγῶνης μεταφορᾶς προβλημάτων σ' ἕναν τόπο ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ τὴ λιγοστὴ εὐτυχία νὰ μελετηθεῖ κάπως σοβαρὰ ἀπὸ κείνους ποὺ ἄγονταν πνευματικὰ βλαστάρια του. Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα Δρακούλη ὡς τὸν κ. Κορδάτο ἢ ἴδια εἰκόνα μιᾶς πνευματικῆς ἀνεπάρκειας καὶ μιᾶς περιφρόνησης τῶν ἰδιότυπων συνθηκῶν ποὺ παρουσιάζει ἕνας τόπος καὶ μιὰ φυλὴ, ἢ ἴδια περιφρόνηση πρὸς τὴ γόνιμη δουλειά. Ὅλα ξεπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τῶν ξένων σοφῶν κι' ὅλα κυκλοφοροῦνε ἐλεύθερα στὸ Ἑλληνικὸ παζάρι.

(2) Jean Grave: «La société future».

ουτοπική ελευθερία, ούτε ο ουτοπικός σοσιαλισμός του Σαιν-Σιμόν και του Φουριέ, ούτε ο σοσιαλισμός του Προυντών, που αν και έχαρακτήριζε την «ιδιοκτησία κλοπή» (1) σταματούσε πάντα σ' ένα πλαίσιο εθνικό και δεν κατάφερε να δει γενικότερα το έργατικό κίνημα, έχουν πιά πέραση. Σήμερα το πράμα είναι ξεκαθαρισμένο και εδώ και παντού. Το κοινωνικό πρόβλημα υπάρχει καθάρτα και ο επιστημονικός σοσιαλισμός, έχει πάρει μια οργανωμένη μορφή, προχώρησε προς το μεγάλο Ρωσικό πείραμα, με θεωρητική βάση τον Μαρξισμό και πρακτική εφαρμογή στο Σοβιετικό κράτος. Κι όταν λέω πως το κοινωνικό πρόβλημα υπάρχει καθαρό σε τρόπο που και η κριτική να είναι ευκολότερη και ο αγώνας πιο καθορισμένος δ' εννοώ πως δημιουργήθηκε τίποτα νέο. Κάθε άλλο. Εννοώ πως ο μεγάλος πόλεμος σήκωσε ένα πέπλο κι έκανε να φανούν καθαρότερα θεωρητικές και πρακτικές προϋποθέσεις που υπήρχαν και ζούσαν. Κι αν σήμερα αντικρύζουμε σαν κάτι νέο το πρόβλημα του κομμουνισμού από τη μια μεριά και του φασισμού από την άλλη πρέπει να πάμε πολύ πίσω για να δοθεί τις άφορμες τους καθαρά και εάστερα και κείνο που φανερώνεται τούτη την ώρα είναι ο καρπός ενός δέντρου που έχει βαθύτατα τη ρίζα του στις αντιθρησκευτικές τάσεις παλιότερων καιρών. Ίσως πολλοί νομίσουν πως η αρχή του κομμουνισμού υπάρχει στο έργο του Κάρλ Μάρξ, μά γελιούνται. Ο Μάρξ έδωσε θεωρητική μορφή σε κάτι που αναπόδραστα θα γίνονταν. Ο Μάρξ στάθηκε ή μαμή του μεγάλου τοκετού. Ο καπιταλισμός γέννησε και δεν μπορούσε να βγάλει άλλο παιδί από τον κομμουνισμό.

Και οι δυο έχουν τον ίδιο πρόγονο. Μπορούν να χτυπιούνται στο πρακτικό επίπεδο, να φανερώνουν αντίθετα συμπερόντα, στο βάθος όμως ξεπήδησαν από την ίδια πηγή είναι κλωνάρια του ίδιου κορμού ει.αι γεννήματα του ἀχαλίνωτου ἐγωϊσμοῦ. Ο καπιταλισμός σημαίνει ελευθερία ολοκληρωτική του ατόμου να δημ ουργήσει την οικονομική του ευτυχία χωρίς περιορισμούς ήθικους. Μπορεί να κάνει τα πάντα αρκεί να μην προσκρούει στον ποινικό νόμο. «Οι αν-

(1) Proudhon: «De la capacité politique des classes ouvrières». — «Quest-ce que la propriété?»

θρωποι γεννιούνται και ζουν ελεύθεροι και με ίσα δικαιώματα» έλεγε η «Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτου» στα 1791. Τουτό στάθηκε ο καταστατικός χάρτης του Έπαναστατικού ατομικισμού που αναγνωρίζει ατέλειωτη αλυσίδα δικαιωμάτων χωρίς να μιλάει για σκληρά χρέη που αναγνωρίζει, ελευθερία και στην εκμετάλεψη ακόμα του φτωχού απ' τον πλούσιο. Ο ίδιος ἐγωϊσμός που στον αστό πέρνει τη μορφή της ανεξέλεγκτης ελευθερίας, στον κομμουνιστή πέρνει τη μορφή της ανεπιφύλακτης οικονομικής ισότητας. Οι δεύτεροι χαρακτήρισαν πιο κατορθωτό το οικονομικό τους ιδανικό, από τη θεωρητική ελευθερία του αστισμού. Έτσι ο ἐγωϊσμός είναι ο υπέρτατος και βαθύτερος ρυθμιστής και σε τούτο το σημείο βρίσκονται σύμφωνοι και οι όπαδοι του αστικού λιμπεραλισμού και οι όπαδοι του ορθόδοξου Μαρξισμού.

Μόνη διαφορά ότι οι πρώτοι δάζουνε στην κορφή της κοινωνικής οικοδομής τους την ελευθερία, οι άλλοι την δικαία οικονομική ισότητα. Και τα δυο καθεστώτα έχουν κοινή την καταγωγή στη Γαλλική επανάσταση και ανατράφηκαν στα σχολεία που θεμέλειωσε το 1789. Κι όσο κι αν ο αστικός λιμπεραλισμός δεν θα μπορέσει να κυριαρχήσει παρά εις μέρος κάθε ιδέας ισότητας, έτσι κι ο κομμουνισμός είναι αδύνατο να σταθεί αν δεν πατήσει κάθε ιδέα ελευθερίας. Δεν ξέρω γιατί οι αστοί σκίζονε τα ρούχα τους όταν ακούνε ή όταν αντικρύζουνε την κομμουνιστική δράση. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η Μαρξική θεωρία γεννήθηκε μέσα στα σπλάχνα της αστικής κοινωνίας. Είναι γνήσιο παιδί της, σάρκα από τη σάρκα της και καθαρός καρπός της κοιλίας της. Ο ἀχαλίνωτος ἐγωϊσμός υπάρχει πίσω κι από τον καπιταλισμό κι από τον κομμουνισμό κι αυτός μονάχα έσπειρε τα ζιζάνια στον αγρό του Κυρίου. Πρώτος ο αστός έκαμε δόγμα την ύλική απόλαυση της ζωής και τούτος πρώτος χαμογέλασε με δυσπιστία στο λυτρωτικό κήρυγμα του Χριστιανισμού. Αν η Μαρξική φιλοσοφία είναι αντίθετη προς τη χριστιανική διδασκαλία ή ζωή έπως διαμορφώθηκε στις καπιταλιστικές κοινωνίες είναι ακόμα πιο αντίθετη.

Ο αστός κατάφερε, με την ανοχή κάποτε και μερίδας κλήρου, να κάμει τη θρησκεία στοιχείο διακοσμητικό της κοινωνίας του.

Τού χρειάζεται και λίγος χριστιανισμός για να τον προστατεύει από τους κλέφτες. Και για τούτο βλέπουμε τον τύπο της αστικής τάξης να κόφτεται για τη θρησκεία ενώ διευθύνεται από ανθρώπους που και με λόγο και με έργο αρνιούνται τη διδασκαλία του Ναζωραίου. Τούτο είναι καθαρή θρησκευοκαπλησία και μοιάζει πολύ με την προσευχή των ληστών ή με την οικονομική προσφορά υπέρ της εκκλησίας που κάνει ένας πλούσιος βουτηγμένος στο φέμμα και την αδικία. Ακούμε το Χριστιανικό λόγο έπως ακούμε κι' ότι δήποτε άλλο, μα ποτέ δεν τον κάνουμε πράξη. Στο βάθος η αστική κοινωνία θα πολεμούσε αλύπητα το Χριστιανισμό αν δεχτούμε για μια στιγμή πως αυτός έδρισκε τον τρόπο να της επιβάλει την αλήθεια, να της όρίσει καθήκοντα. Όλη η έμπιστοσύνη στο λογικό, στην ανθρώπινη επιστήμη, στην ελεύθερη εκδήλωση των παθών έχει την ίδια άφορμή. Αν όμως αυτή η κυριαρχία του ἐγωϊστικού ζώου πάνω στον πνευματικό άνθρωπο είναι ελευθερία ή φριχτή σκλαδιά, τούτο είναι ζήτημα που δεν θέλησαν ποτέ πολλοί να καλοξετάσουν. Αν θελήσουμε να πάμε βαθύτερα ή ίδια πάλη, το ίδιο δράμα ξετυλίγεται μέσα στους αιώνες. Το ανθρώπινο κτήνος χτυπιέται με τον πνευματικόν άνθρωπο, ο σατανάς με το Θεό. Ο Μπερντιάεφ δεν έχει άδικο να χαρακτηρίζει τόσο την καπιταλιστική μορφή της κοινωνίας όσο και την κομμουνιστική καθαρή σατανοκρατία.

Περνούμε μια κρίσιμη ώρα. Ο μεγάλος πόλεμος έσπρωξε τα πράματα στο να πάρουν πιο σταθερές μορφές. Οι άνθρωποι που περπατούν ακόμη στο στενό δρόμο που δεν βλέπουν ούτε φωτίζονται από τη μορφή του Χριστού ρωτιούνται κατά ποδ θα τραβήξουν. Προς το φασισμό ή προς τον κομμουνισμό; Οι άνθρωποι αυτοί πριν ρωτήσουν τούτο έχουν δεβαιωθεί για την παντοδυναμία του ανθρώπου, έχουν θεοποιήσει το λογικό, έχουνε στήσει βωμούς στην επιστήμη κι έχουνε διαλαλήσει στα πλήθη πως η δύναμη της επιστήμης είναι ανεπιόριστη. Βρίσκονται στο όνειρο της πρόοδου και θέλουν να ξαναχτίσουνε έναν καινούργιο Πύργο της Βαβέλ. Αλλοίμονο. Η σύγχυση είναι το λιγότερο που ή ακολουθήσει ύστερ' απ' το ξεριζώμα της αγάπης και της ήμερης χαρής του ανθρώπου. Θα χρειαστεί ίσως να δοκιμάσει ο άνθρωπος τη φτώχεια μέσα

στην ύλική άφθονία και άνεση, και την παγωνιά του έρημου λογικού, μέσα στο όνειρο της πρόοδου. Θα φάει και θα εύφρανθει αλλά και θα νοιώσει μια πλήξη, μια παγωνιά κι' ένα σκοτάδι. Θα όρεθει σε μεγάλο χάος και τούτο θά'ναι μια αρχή ζωής. Μέσα σε τούτη την ώρα γοερές ακούγονται οι κρυγές της ψυχής και τρομερό είναι το χρέος των χριστιανών. Τώρα, όσοι αληθινά πιστεύουνε μπορούνε να μετρηθούνε με τον φανερό πιά επισκέπτη της ζωής. Ο Χριστιανός, ο θρησκευτικός άνθρωπος θα πρέπει να τον αντικρύσει και στις δύο του μορφές και να μετρηθεί μαζί του. Θ' αντικρύσει και τον Φασισμό και τον Μαρξισμό.

II

Ένα αντίκρουσμα και των δύο στη σιμερινή τους πιά μορφή είναι απαραίτητο.

Τί ζητάνε και τα δύο συστήματα και τι προσφέρουνε στον άνθρωπο;

Πάρα πάνω τονίσαμε πως και τα δυο συστήματα είναι γεννήματα του ἐγωϊσμοῦ. Θα πρέπει όμως να ξεκαθρίσουμε περισσότερο το πράμα. Αρχίζοντας από τις όμοιότητες μπορούμε να ποδμε πως κι' ο φασισμός κι' ο κομμουνισμός έχουνε κάποιες όμοιότητες καταπληχτικές. Πρώτα πρώτα και τα δυο συστήματα στηρίζονται σε δυναμικές μειοψηφίες που επιβάλουν τη θελησή τους σε μια παθητική και τρομοκρατημένη μάζα. Και οι δυο είναι αντικοινοβουλευτικοί και δικτατορικοί και τα δυο συστήματα με τρόπο διαφορετικό καταπεύγουνε στη δία. Μετά τη θεοποίηση του ελεύθερου ανθρώπου θεοποιείται το ελεύθερο και ἀχαλίνωτο κράτος με τις δυο διαφορετικές του μορφές. Έπάρχει όμως παρ' όλ' αυτά μια βασική διαφορά μεταξύ τους. Δεν βρίσκεται όμως η διαφορά εκεί που θέλει και την βλέπει ο κόσμος. Στη μέθοδο λ.χ. ή στο πολιτικό ή οικονομικό πρόγραμμα που κυβερνά τα δυο συστήματα. Ο κομμουνισμός είναι ο κατ' εύθειαν καρπός της Γαλλικής επανάστασης, της Παρισινής κομμούνας και συγκεκριμένα, όπως καθαρά τ' όειπε ο Λένιν, είναι θεωρία επαναστατική. Ο Φασισμός απεναντίας είναι ποτισμένος από πνεύμα αντιεπαναστατικό και συγγενεύει με το νασιοναλισμό του Μπαρές και του Μωράς, το συνδικαλισμό του Γεωργίου Σορέλ και τη διδασκαλία όλων των δασκάλων του αντιεπαναστατισμού όπως ο Bonald

δ Joseph de Maistre δ Comte, κ.ά. Τὴν συγγένεια τοῦ Φασισμοῦ μὲ τὸν Μπαρὲς καὶ τὸ Σορέλ ἄριστα διατυπώνει δ κ. Valois στὸ βιβλίο του γιὰ τὸ Φασισμό. Ἡ διαφορὰ βέβαια τούτη μιὰ καὶ ἡ καταγωγὴ ἢ ἀπώτερη εἶναι κοινὴ, μιὰ καὶ δ ἐγωϊσμός εἶναι δ μακρυνὸς προπάτορας καὶ τῶν δύο, κάνει καὶ τὰ δύο συστήματα νὰ βρίσκονται ἀντιμέτωπα στὸν κοινωνικὸ χριστιανισμὸ τοῦ ἀντι νὰ ἐπιβάλλεται σὲ παθητικὴ καὶ τρομοκρατημένη μάζα, μπαίνει μέσα στὴν ψυχὴ τῆς μάζας πλάθεται καὶ γιγαντώνεται μαζὺ τῆς, τὴν καταχτᾷ καὶ ἀγγίζει τὸν βαθύτερο καὶ πιὸ ἀληθινὸ μας κόσμο. Κι' ἂν καὶ τὰ δύο συστήματα περ φρονῶνε τὴν πολιτικὴ δημοκρατία δ χριστιανισμὸς δὲν περιφρονεῖ κανένα φανέρωμα τῆς ζωῆς μὰ τὸ ζυγώνει μὲ ἀγάπη καὶ τὸ ἀγγίζει μὲ στοργή. Καὶ τὸν ἀντίθετο ἀκόμα δὲν τὸν βλέπει σὰν ἐχθρὸ ἀλλὰ σὰν παραστρατημένον ἀδερφό, ἔτοιμος νὰ τὸν βοηθήσει καὶ νὰ τὸν στηρίξει.

Καὶ ἡ διαφορὰ τούτη εἶναι βαθειὰ καὶ δὲν εἶναι σὰν καὶ κείνη ποὺ χωρίζει τὸ Φασισμό καὶ τὸν Κομμουνισμὸ ποὺ ἂν τὸ καλοξετάσει κανεὶς καὶ τὰ δύο συστήματα εἶναι τὰ ἔσχατα καταφύγια ποὺ κατάφυγε δ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμός ὅταν πίστεψε πὼς ἡ πηλιὰ μορφή τῆς κοινωνίας δὲν τὸν βοηθοῦσε διόλου (1). Καὶ λέω πὼς εἶναι τὰ ἔσχατα καταφύγια γιατί καὶ τὰ δύο συστήματα ἔχουνε πετάξει κάθε μάσκα καὶ πρὸς τιμὴ τους ἔχουνε μιὰ εὐλικρίνεια ποὺ δὲν τὴν εἶχανε οἱ ὀπαδοὶ τῆς δεύτερης διεθνούς ποὺ ἐκμεταλεύτηκαν τὸ σοσιαλισμὸ γιὰ νὰ δοῦμε τοὺς ἀρχηγούς τῆς μεταπολεμικοῦ πρωθυπουργούς. Βέβαια προτιμᾷ κανεὶς τίς καθαρὲς κουδέντες τῆς τρίτης διεθνούς ἀπὸ τὴν ὑποκριτικὴ σαπίλα, τὴν προδοσία καὶ τὴν ἀνανδρία τῶν ἀνθρώπων τῆς δεύτερης.

Ὅποιος διαβάσει τίς θεωρίες τοῦ Gentile, τοῦ θεωρητικοῦ τούτου ἀπολογητῆ τοῦ Φασισμοῦ θὰ δεῖ ποὺ ὑπάρχει ἡ βαθύτερή του συγγένεια μὲ τὸν Μαρξισμό. Καὶ τὰ δύο συστήματα εἶναι ἀντιθρησκευτικά. Τὶ κι' ἂν τὸ λέει καθαρὰ δ Μαρξισμὸς κηρύχνοντας πὼς

(1) Σορέλ στὴν τελευταία ἔκδοσή τῶν «Reflexions sur la violence» μιλώντας γιὰ τὸ ρόλο ποὺ εἶναι προορισμένο νὰ παίξει τὸ προλεταριάτο στὶς σύγχρονες κοινωνίες λέει πὼς καὶ οἱ δύο ἐπαναστάσεις βγήκαν ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς παρακμῆς τῆς μπουρζουαζίας.

ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ὄπιο τοῦ λαοῦ κι' ὁ Φασισμὸς δὲν τὸ λέει τόσο καθαρὰ. Τὶ κι' ἂν δ Μουσσολίνι καλόπιασε τὸ Βατικανὸ καὶ ποιά σημασία ἔχουνε οἱ δηλώσεις μερικῶν χριστιανῶν ὑπουργῶν του. Ἡ σύγκρουσή του μὲ τὸ μεγαλύτερο Χριστιανικὸ κέντρο εἶναι ἀναπόφευκτη. Καὶ χωρὶς νὰ πᾶμε μακριὰ φανερώθηκε ἤδη στὸ παιδαγωγικὸ ζήτημα. Ἀρνιέται δ Φασισμὸς στὸν Καθολικισμό τὸ δικαίωμα τῆς διαπαιδαγώγησης καὶ τῆς ὀργάνωσης τῶν νέων. Ὅλους τοὺς νεαρὸς Ἴταλούς τοὺς θέλει μέλη τῆς Φασιστικῆς ὀργάνωσης Μπαμπίλλα, ἀνεπηρέαστους ἀπὸ κάθε θρησκευτικὴ ἀγωγή καὶ τοὺς μαθαίνει τὸ ἀκόλουθο πιστεύω.

«Πιστεύω στὴν αἰώνια κι' ἀκατάλυτη Ρώμη, μητέρα τῆς Πατρίδας μου, φωτεινὸ καὶ κυρίαρχο κέντρο τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου· καὶ στὴν Ἴταλία τὴ μεγαλύτερη κι' ἔνδοξη κόρη τῆς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ θεοῦ κι' ἀπὸ τὰ παρθένα καὶ γόνιμα σπλάχνα τοῦ πνεύματος, τῆς σοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Ἐπόνεσε κάτω ἀπὸ βάρβαρο κατακτητὴ, σταυρώθηκε καὶ σαδανώθηκε καὶ κατέβηκε στὸν τάφο τῶν πατέρων τῆς γιὰ νὰ πάρει τὴν ψυχὴ, τὴν καρδιά, τὸ αἶσθημα καὶ τὴ σκέψη καὶ μὲ τὴ βοήθειά τους ἀναστήθηκε τὸ δέκατο ἔννατο αἰῶνα, ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ τῆς δόξας τῆς στὰ 1918 καὶ στὰ 1922 μὲ τὸ θρίαμβο τοῦ Vittorio Veneto καὶ τὴ λυτρωτικὴ νίκη τοῦ Φασισμοῦ. Καὶ κάθησε στὰ δεξιά τῆς μητέρας τῆς Ρώμης ἀκατάλυτη κι' αἰώνια κι' ἀπὸ κει κρίνει ζῶντες καὶ νεκρούς. Πιστεύω στὴ μεγαλοφυὰ τοῦ Μουσσολίνι καὶ στὸ ἀγαθὸ, ἀξιόλογο καὶ γόνιμο μυαλὸ τοῦ Ἰταλικῶ λαοῦ. Πιστεύω στὸν ἅγιο πατέρα τὸ Φασισμό, στὴν κοινωνία τῶν μαρτύρων τῶν Ἀλπεων, τῆς θάλασσας καὶ τῶν δρόμων, στὴ μετάνοια τῶν Ἰταλῶν προδοτῶν εἴτε τῆ θεληματικῆ εἴτε τῆς ἀναγκαστικῆς ποὺ θὰ τὴν φέρει ἡ χάρις τῶν αὐστηρῶν νόμων, στὴν ἀνάσταση τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ στὴν ἀθάνατη καὶ δοξασμένη ζωὴ τῆς. Ἀμήν». (1)

(1) Τοῦτο τὸ πιστεύω ἀναγκάστηκε νὰ τὸ ἀρνηθεῖ ἡ ἐπίσημη κυβέρνηση μὰ δὲν μπόρεσε νὰ σταματήσει τὴ δημοσιότητά του. Γιὰ δσοὺς μελέτησαν λίγο θεωρητικὰ τὴν ἱστορία τοῦ φασισμοῦ δὲν εἶναι τὸ «πιστεύω» τοῦτο διόλου διαφορετικὸ ἀπὸ τίς φιλοσοφικὲς ὁπόμενες τοῦ Gentile ποὺ ἀκούγονται στὸ Φασιστικὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μπολόνιας καὶ δὲν διαφέρει ἀπὸ

Γενικότερα θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς πὼς καὶ τὰ δύο συστήματα δὲν πολεμοῦνε μονάχα τὸν κοινοβουλευτικὸ λιμπεριαλισμὸ ἀλλὰ καὶ μιὰ κατηγορία ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων καὶ ποὺ εἰσήγαγε στὸν κόσμο ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ βασικὴ ἰδέα πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ἀξιοσέβαστο κι' ἔχει φυσικὰ δικαιώματα ἀπαράβιαστα. Ὁ Σεβ. D' Herbiguy στὴ συλλογὴ του. «La Legislation sovietique contre la religion» μᾶς δίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὅλη τὴν ἐπίσημη νομολογία τοῦ σοβιετικοῦ κράτους τὴ σχετικὴ μὲ θρησκευτικὰ ζητήματα, νομολογία ποὺ ἐμπνέεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Μάρξ «ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ὄπιο τοῦ λαοῦ». Λέγειν

Στὸ καθαρὸ οικονομικὸ ἐπίπεδο ὑπάρχει φανερός κρατισμὸς στὴν Ἴταλία καὶ ἡ τάση εἶναι συγκεντρωτικὴ στὰ χέρια τοῦ κράτους τῆς ὑπέρτατης ρυθμιστικῆς ἐξουσίας. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἀντὶ δ εὐκολοπροσάρμοστος μεσογειανὸς τύπος νὰ μιμηθεῖ τίς σοβιετικὲς οικονομικὲς ὁρθοδοξίες δὲν κατάρχησε τὸ κεφάλαιο ἀλλὰ τὸ πειθάρχησε καὶ τὸ μεταχειρίζεται ὡς παράγοντα κοινωνικῆς εὐημερίας.

Ἀντίθετα τὰ Σοβιὲτ πιστὰ στὸ Μαρξικὸ εὐαγγέλιο κοίταξαν νὰ ἐφαρμώσουν ἕνα σύστημα ἀρχῶν ποὺ μποροῦν νὰ συγκεντρωθοῦν σὲ τούτα τὰ τρία: α) Ἐπίδωξη μιᾶς ἰσότητος οἰκονομικῆς ποὺ πέρνει τὴ μορφή κοινωνικῆς δικαιοσύνης β) ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ βαδίζει πρὸς τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἔχοντας στήριγμα τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν γενικὴ ἔνωση τῶν προλεταρίων καὶ γ) ὅτι τὰ ἐμπόδια ποὺ πρέπει νὰ χτυπήσει στὸ δρόμο του εἶναι ὅλες οἱ ἀρχὲς ποὺ στηρίζουνε τὴν ἔννοια τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Ἐρῶ καλὰ πὼς θὰ μοῦ φωνάξουν ὅτι κανένας δὲ ζήτησε ὀλοκληρωτικὴ ἰσότητα. Δὲν εἶναι ἀλήθεια. Τὸ ἰδανικὸ γι' αὐτοὺς εἶναι ἡ ἰσότητα ὅπως γιὰ τὸν ἄσπὸ ἢ ἐλευθερία καὶ τὸ ἰδανικὸ τούτο τὸ θεωροῦν συνώνυμο μὲ τὴν ἔννοια δικαιοσύνης.

τὴν ἀποψη ποὺ ὑποστήριξε ὁ Gentile στὸ ἐπίσημο παιδαγωγικὸ συνέδριο στὸ ὁποῖο εἶπε ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν πρέπει νὰ μείνει στὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση γιατί ἐκεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ ἡ φιλοσοφία ἄς μείνει ἡ θρησκεία μὲ τίς ἀπλοῦξές τῆς λύσεις. Προβλ... «Maurice Vaussard: «Fascisme en face du supranationalisme Catholique.»

Καὶ εἶναι σωστὸ πὼς τὸ σύνολο τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλανήτη πρέπει νὰ θρέφει ὅλους τοὺς κατοίκους του. Καὶ πρέπει ὅλοι νὰ ἔχουν δικαίωμα πάνω σ' αὐτὸν τὸν πλοῦτο γιὰ νὰ ζοῦν μιὰ ζωὴ ἀνθρώπινη. Κι' ὅταν τοῦτο δὲν γίνεται τότε ὑπάρχει κάτι ἀνώμαλο, κάποια ἀδικία βασιλεύει. Ἡ ἀλόγιστο στὴν κοινωνία ποὺ θὰ ξακολουθᾷ νὰ ζεῖ στὴν ἀδικία, ποὺ θὰ ἔχει στὰ σπλάχνα τῆς τοὺς λίγους νὰ κατέχουν τὰ πάντα καὶ τοὺς πολλοὺς νὰ μὴν ἔχουν τίποτα, οὔτε αὐτὴ τὴ βάση τῆς φτωχῆς ζωῆς, οὔτε κάτι γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τίς ἄσκημες ὥρες.

Ἡ πλάνη ὅμως τοῦ Μαρξισμοῦ δὲν εἶναι ὅτι διαπιστώνει τούτη τὴν ἀδικία, δὲν βρίσκεται στὸ κεφάλαιο τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς ποὺ κάνει τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ στὸ σημεῖο ποὺ ἂν καὶ δὲν τὸ λέει καθαρὰ πὼς ἡ ἰσότητητα εἶναι ἀπαραίτητη κάνει λογικὴ ἀφαίρεση λέγοντας, πὼς οἱ διαφορὲς οἱ φυσικὲς καὶ πνευματικὲς τῶν ἀνθρώπων δὲν δημιουργοῦν τίτλους γιὰ ξεχωριστὰ δικαιώματα. Καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἐξισώσουν τοὺς ἀνθρώπους ὅπως εἶναι τοὺς ἐξισώνουν μ' αὐτὸ ποὺ ἀποκοῦν. Ἔτσι ὅμως μπαίνουνε σὲ ψευτικὴ ἀτμόσφαιρα κι' ἔτσι ποτὲ κανένας δὲν θάχει οὔτε δρόμο ἐλευθερίας ὅσο κι' ἂν τὸ ἰσοπεδοτικὸ δόγμα δείχνει σεβασμὸ σὲ ἐλευθερία ποὺ θὰ ὑπάρχει στὸ μακρυνὸ μέλλον. Ἡ καταπίεση εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ κεφάλια ποὺ ἐξ ἀφορμῆς φυσικῶν διαφορῶν θὰ θέλουνε ἢ θ' ἀναγκάζονται νὰ σηκώνονται πιὸ πάνω ἀπὸ τὰ ἄλλα. Οἱ σοσιαλιστὲς δημιουργοῦνε ἕναν ἀφηρημένο τύπο ἀνθρώπου καὶ ἐμποδίζουνε τὴ φύση νὰ παρουσιάσει ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀπρόοπτα καὶ ἀπρόβλεπτα ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ὑπηρετήσουνε τὸ γενικὸ καλὸ. Εἶπα παραπάνω πὼς ἡ ἰσότητα ποὺ θέλουνε οἱ σοσιαλιστὲς δὲν εἶναι κάτι ἀπόλυτο καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καθυστερημένο γιὰ ὅλους. Γιὰ τὸν Proudhon λ. χ. περιορίζεται στὴν παροχὴ τῶν ἀναγκαιῶν μέσων σὲ ὅλους ὥστε νὰ ἔχουν κάποιες κοινὲς ἐγγυήσεις στὴν ἐπιτυχία τῆς ζωῆς. Ἀφίνει ὅμως ὕστερα τὴν ἀτομικὴ ἱκανότητα νὰ ξεδιπλωθεῖ καὶ νὰ καταλάβει μιὰ θέση στὴ σκαλωσιὰ τῆς «καλοζωίας».

Γιὰ τοὺς κολεκτιβιστὲς τὸ πρᾶμα πέρνει πιὸ σχηματικὴ καὶ πιὸ περιορισμένη μορφή καὶ ἐπὶ τέλους ὁ θεωρητικὸς κομμουνισμὸς δὲν δέχεται στὴν διανομὴ τῶν

ἀγαθῶν καμιά ἄλλη ἱεραρχία ἀπὸ τὴν ἀνάγκη.

Καὶ ὑπάρχουν κρίσιμες καὶ ἀνώμαλες στιγμὲς στὴν ἱστορία τῶν ἀνθρώπων ποὺ φυσάει ἕνας μοιραῖος ἰσοπεδοτικὸς ἀνεμὸς μὰ ποὺ ξεθυμαίνει ὅπως ὄλοι οἱ ἀνεμοί. Στὴν ἐπιστράτευση ὄλοι ντυθύκαμε στὸ χαλὶ καὶ καμιά διαφορὰ δὲν φαίνονταν. Κι' ἔμως τὸ πόσο εἴμαστε διαφορετικοὶ φάνηκε στὴν μεγάλη καὶ τραγικὴ ὄρα τῆς μάχης ποὺ μερικοὶ παράλυσαν ἀπὸ φόβο κι' ἄλλοι ὑψώθηκαν ὡς ἕναν ἀφανταστὸ ἥρωισμό.

Σχηματικὰ ἐν τούτοις καὶ ἐξωτερικὰ εἴμαστε ἴσοι, δίχως γι' αὐτὸ ὄλοι καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ συντελέσουμε στὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἀκολούθησε τῆ μάχης. Θὰ μπορούσε πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο νὰ γραφτεῖ δλόκληρη μονογραφία μὰ γιὰ κάθε μυαλομένον ἄνθρωπο, ποὺ μπορεῖ καὶ κρίνει λίγο κάθε πνευματικὸ φανέρωμα, καθαρὰ φαίνεται τὸ ψεύτικο τούτης τῆς θεωρίας. Θὰ μοῦ ποδὸν οἱ κομμουνιστὲς πῶς τολμοῦμε νὰ λέμε κάτι τέτοιο ἔσταν ἑκατομύρια ἀνθρώποι πιστεύουν στὴν ἰδέα τους. Εἶναι πολλοὶ ἐπικίνδονο νὰ κρίνωμε τὴν ἀξία μιᾶς ἰδέας ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ὀπαδῶν της.

Κεῖνο ποὺ ξέρουμε καὶ μετς καὶ κείνοι εἶναι πῶς ὁ ἱστορικὸς ὕλισμός δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ οὔτε σὰν μυθολογία, πῶς ἡ διεθνὴς ἐπιστήμη δὲν τὸν πῆρε ποτὲ στὰ σοβαρὰ καὶ πῶς τὸ Ρωσικὸ πείραμα κατὰ τὴ γνῶμη θεωρητικῶν Μαρξιστῶν ἀξιόλογων (1) στάθηκε ἡ πιὸ πανηγυρικὴ καὶ ἡ πιὸ τραγικὴ διάψευση τοῦ ἱστορικῶ ὕλισμοῦ.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὕλισμὸ, οἱ πολιτικοὶ καὶ νομοθετικοὶ ὀργανισμοί, οἱ πολιτισμοὶ καὶ τὰ ἤθη εἶναι στενότατα καθορισμένα ἀπὸ τὴς οἰκονομικὲς συνθήκες, τὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συναλλαγῆς. Σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία τούτη τοῦ Μάρξ, ὁ κομμουνισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἐπέμβαση, ἢ ἀπὸ τὸν πόθο μιᾶς τάξης, ἀλλὰ θὰ εἶναι τὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ὕλιστικῆς ἐξέλιξης ποὺ μέσα της θὰ βρεθοῦν οἱ ἀνθρώποι εἴτε θέλουν εἴτε ὄχι. Νὰ ἡ Μαρξικὴ εἰκόνα τοῦ δρόμου ποὺ θὰ ὀδηγήσει στὴν ἐπανάστασιν.

Τὸ κεφάλαιο θὰ συγκεντρώνεται ὀλοένα καὶ σὲ λιγότερα χέρια, οἱ μεσαῖες τάξεις

κατὰ συνέπεια θὰ καταστραφοῦν καὶ θὰ ἐνισχύσουν τὸ στρατόπεδο τοῦ προλεταριάτου. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς μηχανῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὶά θὰ δημιουργήσει ἀνεργία μὲ ἀποτέλεσμα τὸ κατέβασμα τῶν μεροκάματων ποὺ δὲν σημαίνει ἄλλο παρὰ αὐξηση τῆς φτώχειας τοῦ λαοῦ.

Ἡ βιομηχανία πάλι πιασμένη στὴ δική της παγίδα, ὑποχρεωμένη νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ τεράστια κεφάλαιά της θὰ παράγει περισσότερα ἀπὸ ἕνα ζητοῦν οἱ καταναλωτικὲς ἀγορές της. Ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερπαραγωγῆς θάνατι οἱ μεγάλες ἐμπορικὲς κρίσεις, ὁ σκληρὸς ἀνταγωνισμὸς ποὺ θὰ καταστρέψει μερικοὺς καὶ θὰ συγκεντρώσει τὸν πλοῦτο σὲ λιγότερα χέρια καὶ ἡ πάλιν τῶν δυὸ τάξεων θὰ προχωρᾷ σκληρῶν κι' ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις τὸ πλῆθος, ἡ μεγάλη μάζα θὰ νικήσει τὸ χρυσάφι καὶ ἡ βασιλεία τοῦ προλεταριάτου θὰ σημαίνει.

Ἔτσι μίλησε ὁ Κάρλ Μάρξ καὶ βλέπει κανεὶς καθαρὰ πῶς σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία του ἡ ἀνθρώπινη θέληση, εἴτε καλὴ εἴτε κακὴ, χωρὶς νὰ ἀφανίζεται μπαίνει σὲ θέση κατώτερη καὶ ὑποχωρεῖ καὶ σχεδὸν διευθύνεται ἀπὸ ἕνα ἀδυσώπητο οἰκονομικὸ πειρωμένο.

Χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶ στὴν οἰκονομικὴ κριτικὴ τῆς θεωρίας ποὺ εἶναι στὸ βάθος της κάπως ἀπλοϊκὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη συγκέντρωση τῆς βιομηχανίας σὲ λίγα διευθύνοντα χέρια τοῦτο δὲν σημαίνει πῶς τὸν ἴδιο συγκεντρωτικὸ δρόμο ἀκολουθᾷ καὶ τὸ κεφάλαιο ποὺ ἀντίθετα μοιράζεται στὰ χέρια περισσότερων μετόχων καὶ γενικὰ ἀνθρώπων ποὺ κατέχουν χρηματικούς τίτλους, κἀνω μιὰ ἀπλή διαπίστωση ποὺ δείχνει πῶς ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικῶ ὕλισμοῦ διαψεύστηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κομμουνιστικὴ ἐπανάστασιν.

Ὁ Μάρξ δίδαξε ὅτι ἡ νέα κοινωνία θὰ δημιουργηθεῖ ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀναπότρεπτη οἰκονομικὴ ἐξέλιξη. Ἡ ἀνθρώπινη συμβολὴ θάπαιζε τὸ ρόλο της ἀλλὰ τίποτα δριστικὸ δὲν θὰ κατάφερνε ἂν δὲν ὀρίμαζε, ἢ σχεδὸν αὐτόματη, οἰκονομικὴ προετοιμασία. Στὰ μάτια τοῦ Μάρξ οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι θὰ δημιουργοῦσαν τὴν πολιτικὴ δράσιν.

Σὲ καμιά ὄμως χώρα ἡ οἰκονομικὴ προετοιμασία ὅπως τὴν ἐννοοῦσε ὁ Μάρξ δὲν ἦταν τόσο ἀδημιούργητη κι' ἀνεπαρκέστατη ὅσο στὴ Ρωσία. Κατὰ συνέπεια ὁ Λένιν δημιουργοῦντας τὴν ἐπανάστασιν δίχως στὴ

Ρωσία νὰ συντρέχουν οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι τοῦ Μάρξ, δίχως καμιά ἀντισηβιομηχανικὴ καὶ κανένα οἰκονομικὸ ὀρίμασμα καταργῶσε οἰκονομικὰ καὶ μὲ θετικὰ γεγονότα, μὲ ζωὴ δηλαδή, τὴ θεωρία τοῦ ἱστορικῶ ὕλισμοῦ. Μπορεῖ κανεὶς νὰ πει πῶς ὁ Λένιν στὴν ἐπανάστασιν εἶχε ὀλοτελα χειραφετηθεῖ ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ ὕλισμὸ, τὸν εἶχε προδώσει μὲ τὸν χειρότερο τρόπο. Φανέρωσε μιὰ θέληση ποὺ ξεπερνοῦσε τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ποὺ τὰ ἐξεβίασε ποὺ ἐπιβλήθηκε σ' αὐτά. Σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο καθὼς καὶ σ' ἄλλα σχετικὰ μὲ τὴν οἰκονομικὴ τους πολιτικὴ τὰ Σοβιὲτ ἀντίκρυσαν δριμύτατο κριτικὸ ἔλεγχον ἀπὸ μέρους πιστῶν καὶ φανατικῶν μαρξιστῶν. (1)

Οἱ σοσιαλιστὲς ὑποστηρίζουν πῶς ἔχουν στενὲς σχέσεις ἴσως καὶ κοινὴ τύχη μὲ τὴν ἐπιστήμη. Τῆς ἐμπιστεύονται τὰ ἀνθρώπινα πεπρωμένα καὶ ἔχουνε καθιερώσει ἕνα εἶδος ἐπιστημονικῆς λατρείας. Χαίρονται γιὰ τὴς σύγχρονες ἀνακαλύψεις καὶ γιὰ τὴν ὕλικὴ πρόοδο ποὺ φέρουν. Κάποτε ὄμως ὁ τόσος ἐπιστημονισμὸς, ἡ ἀδιάκοπη κριτικὴ ὅταν δὲν γίνεται μὲ τὴν προϋπόθεσιν πῶς ὑπάρχουν ἀνώτερα κριτήρια ζυγνὰ καὶ θρέφει τὴν ἀμφιβολία. Ἄμα πιστέψουμε μόνο στὸ πείραμα φτάνουμε νὰ μὴ ξέρουμε σχεδὸν τίποτα. Μὰ δὲν εἴπαμε πιὸ πάνω πῶς καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ συνέχεια τῆς θεοποίησης τοῦ ἐγῶ;

Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι τὸ μεγάλο ἐμπόδιο, ἢ εἶναι κλοπὴ ὅπως εἶπε ὁ Προυντῶν. Μιὰ ἐξήγησις ἐδῶ δὲν θάνατι περιττὴ.

Ἄλλο καταργῶ τὴν ἀρχὴ τῆς ἰδιοκτησίας κι' ἄλλο τοποθετῶ ὄριο στὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἀκατάργησή της εἶναι κάτι αὐθαίρετο καὶ ἀφύσικο. Ὁ περιορισμὸς της εἶναι κοινωνικὴ ἀνάγκη καὶ προϋπόθεσις δικαιοσύνης.

Ἄξέχαστος θὰ μείνει στὸ κεφάλαιο τοῦτο ὁ λόγος τοῦ Λέοντος XIII ποὺ ὑπάρχει στὴν ἐγκύκλιον Rerum Novarum. «Τὸ αἶσθημα τῆς ἰδιοκτησίας—λέει—ἔχει τὴς ρίζες του μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύσιν. Συνδέεται στενὰ μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν ἐραματισμὸ τῆς αὐριανῆς μέρας ποὺ πρέπει νάνατι καλλίτερη ἀπὸ τὴ σημερινή. Ἰδιοκτησία ὄχι ἀπονεκρωμένη μὰ ζωντανὴ ποὺ δίνει εὐκαιρία γιὰ εὐρύτερη ἐργασία, γιὰ πλατύτερη καὶ δη-

μιουργικότερη ζωὴ, εἶναι κάτι ποὺ βρίσκειται σὲ ἀπόλυτη ἀρμονία μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύσιν». Κι' ὁ φωτισμένος ἐκεῖνος ἀρχηγὸς τῆς Χριστιανισμοῦ πρόσθετε.

«Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμε ἂν δογματικὰ πολεμοῦμε τὴν ἐννοια τῆς ἰδιοκτησίας ἢ ἂν θέλωμε τὴν ἰδιοκτησία, ἐλπίδα φυσικὴ ὄχι λίγων ἀλλὰ ὄλων τῶν ἀνθρώπων». Στὸ πρῶτο ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἀντίθετος, στὸ δεῦτερο δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ τὸν ξεπερνᾷ.

Μὰ περιορίζεται σὲ τοῦτο μονάχα ὁ Μαρξισμὸς; Σταματᾷ στὸ οἰκονομικὸ τάχα ἐπίπεδο; Κἀθε ἄλλο. Ἄν σταματοῦσε σ' αὐτὸ κι' ἂν διεκδικοῦσε τὸ τίτλο τοῦ εἰδικοῦ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶχαμε νὰ ποῦμε πολλά. Δὲν περιορίζεται ὄμως σ' αὐτό. Ἀπλώνεται παντοῦ καὶ παρουσιάζεται σὰν μιὰ γενικὴ μιὰ βασικὴ φιλοσοφία τῆς ζωῆς. Ἀγγίζει τὰ πάντα καὶ φτάνει ὡς τὸ σημεῖο ν' αὐτοβαφτίζεται κοσμοθεωρία καὶ νὰ δίνει ἀπάντησιν γιὰ τὸ τί ἀκολουθεῖ καὶ μετὰ τὸ θάνατο ἀκόμα.

Εἶναι φανερὸ πιά τὸ χρέος τῶν θρησκευτικῶν ἀνθρώπων μπροστὰ σὲ ἕνα τέτοιο παρουσιασμα. Ὁ Μαρξισμὸς δὲν παρουσιάζεται πιά σὰν ὄπλο πολιτικὸ κόμμα μὰ πέρνει τὴν ἐξωτερικὴ τοῦλάχιστο μορφὴ μιᾶς θρησκείας. Κι' ἐπειδὴ ὅπως δείξαμε πάρα πάνω δὲν μπορεῖ πιά νὰ σταθεῖ σὰν θεωρία ἐπιστημονικὴ γιὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοὶ του κάνουν ἕνα θρησκευτικὸ συνολικὸ ἀγγαλιασμα ζωῆς καὶ πολεμοῦν τοῦλάχιστο νὰ ἀγγίξουν τὸ συναίσθημα. Ὁ τρόπος ποὺ γίνεται ἢ προπαγάνδα του ἔχει χαρακτήρα θρησκευτικὸ καὶ κάτι τὸ ἀποστολικό. Γιὰ τὴν αὐτὸς ἔχει τοὺς ἀποστόλους του ποὺ μὲ θέρμη κι' ἐξαρση ποιητικὴ ζωγραφίζονε τὸν αἰῶνα τῆς αὐριανῆς χαρᾶς. Πόσες φορές πέρνουνε οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ὕψος προφητικὸ καὶ πόσες φορές μᾶς μιλοῦν γιὰ τὸν Πάπα τους καὶ γιὰ τοὺς Πατριάρχες τους, τοὺς θεολόγους τους, καὶ τοὺς μισιονάρους, τὰ φωτισμένα βιβλία τους, τὴς συνόδους κι' αὐτοὺς τοὺς ψαλμούς τους, τὴς τελετὲς καὶ τοὺς αἰρετικούς τους. Ὅλα γενικὰ πέρνουνε ἐξωτερικὸ θρησκευτικὸ περίβλημα καὶ στὸ τέλος κι' αὐτοὶ δὲν δισκολεύονται νὰ μιλᾶνε γιὰ καινούργιο θεό. Μήπως ὁ κ. Καζαντζάκης δὲν ἔκανε δλόκληρο ταξίδι στὴν Μπολσεβικία γιὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψει.

1) G. Simkovitch. «Marxisme contre Socialisme».

(1) Kautsky: «Terrorisme et Communisme», επίσης Isaac Don Léviue: «Lenine».

III

Ο Χριστιανισμός μπροστά στην κατάσταση που ζωγραφίσαμε ούτε ξμεινε ούτε μπορούσε να μείνει αδιάφορος. Κι' αν στην Ελλάδα οι χριστιανοί δεν απόκτησαν συνείδηση του ρόλου τους και της αποστολής τους στις άλλες χώρες ο Χριστιανισμός επίσημα και ανεπίσημα προχώρησε προς το μεγάλο χρέος του. Αντίκρουσε πρώτα το πρόβλημα του εσωτερικού του έθρου αντίκρουσε σκληρά την ίδια τη ζωή του. Ένα σημαντικό αίτιο της παρακμής του χριστιανικού αίσθηματος ήταν ότι ο χριστιανικός λόγος δεν βρίσκεται σε καμία αρμονική σχέση με τη ζωή των πιστών. Καταβλήθηκε και καταβάλλεται αληθινός μόχθος ώστε η ζωή των πιστευόμενων να στέκεται πρώτη και φωτεινή αποκάλυψη στην καρδιά του κάθε απιστού. Σωστά είπώθηκε πως κάθε χριστιανός θα πρέπει αδιάκοπα να κάνει σκληρή αυτοκριτική και να προσπαθεί να κάνει ζωή το λόγο.

Μα και η επίσημη χριστιανοσύνη με τους κυριώτερους και πιο φωτισμένους αντιπροσώπους της απάντησε θεωρητικά και πρακτικά στο κοινωνικό πρόβλημα (1).

Η έγκυκλιος Regum Novarum στάθηκε σωστή πέτρα σκανδάλης για το αντίπαλο στρατόπεδο. Αυτός ο σοσιαλιστής Μπερστάιν όμολογεί την τεράστια επίβουλη της και προσθέτει πως ο διεθνής καπιταλισμός δε θα συγχωρέσει ποτέ στο Λέοντα XIII την έγκυκλιο Regum Novarum. Η όμο-

(1) Το επίσημο αντίκρισμα αρχίζει από το 1840. Αργότερα η περίφημη έγκυκλιο του Πίου του IX «Quanta Cura» αναφέρει όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις που αναγκάστηκε η επίσημη χριστιανοσύνη να απαντήσει στο κοινωνικό πρόβλημα. Συγκεκριμένα το κοινωνικό πρόβλημα αντίκρουσε η καθολική εκκλησία με τα ακόλουθα επίσημα κείμενα.

Του Πίου του IX, «Qui pluribus» (9 Δεκεμβρίου 1846) επίσης στην «Qui-bus quantisque» (20 Απριλίου 1849). Το δεκέμβριο του ίδιου χρόνου 1849 απαντά με την έγκυκλιο «Noscitis et Nobiscum» και στις 10 Αυγούστου 1863 με την έγκυκλιο «Quanto conficiamur magis».

Ο κυριώτερος όμως δημιουργός του κοινωνικού χριστιανισμού είναι ο Λέων XIII που έδωσε πλατιά και συνολικά το ζήτημα στις ακόλουθες έγκυκλιους του. «Quod Apostolici» (28 Δεκεμβρίου 1878), «Diuoturnum» (28 Δεκεμβρίου 1881) και ιδιαίτερα στο κλασικό «Regum Novarum» (16 Μαΐου 1891).

λογία τούτη είναι σημαντική αλλά πιο σημαντική είναι σίγουρα η όμολογία των πραγμάτων. Γιατί αν το χριστιανικό στρατόπεδο δεν παρουσίαζε την άρτια θεωρητική και πρακτική του όργάνωση το κομμουνιστικό πείραμα δεν θαχε σταματήσει στα σύνορα της Ρωσίας.

Ο καπιταλισμός συνειδησιμένος να μεταχειρίζεται τη θρησκεία σαν στοιχείο διακοσμητικό ξαφνίστηκε. Αποστομώθηκαν κι' οι άριστοι: διανοούμενοι γιατί τι είχαν να προσθέσουν όταν στην δική τους προσπάθεια να υψώσουν τον έργατη στο επίπεδο του ανθρώπου, ο χριστιανισμός ξεπερνώντας και τοπο το δριο και δίχως να διακρίνει για την υλική του εθμερία, του χάριζε και την ήμερη χαρά της δουλειάς. Και ποιός άλλος πιοτερο από το Χριστιανισμό μπορεί να αντίκρουσει τους ταπεινούς και καταφρονεμένους.

Και ποιός σύστημα ή ποιός αγωνιστής μπορεί στοργικά να νοιαστεί για την όργάνωση του έργατη σε συνδικάτα που θα φροντίσουν για την καλλιτέρευση της τύχης του, για την καθιέρωση καλλιτέρων όρων δουλειάς, για τον έναρμονισμό της δουλειάς με την ανθρώπινη αξία; Έμεις πιστοί στη διδασκαλία του Ίησου δεν μπορούμε σε κανέναν να επιτρέψουμε να μάς ξεπεράσει σε τούτη τη φροντίδα. Πρώτο και στεργό μας χρέος και βαθύτερη λαχτάρα μας να όργανώσουμε έναν ζωντανό και εφαρμοσιμό Χριστιανισμό που θα κάνει τη γη πιο κατοικήσιμη και θα δώσει την καλή ζωή σε όσους βογγούνε.

Δεν μπορεί να λέγεται χριστιανός κείνος που δεν ακούει το βόγγο του έργατη, το κλάμα του παιδιού ή το αναφυλητό της μάνας. Είναι ή κρίσιμη ώρα της δουλειάς για όσους νοιώθουν την πίστη να θερμαίνει την ψυχή τους. Αν κατέχουν τ' αγαθά ως ρωτήσουν τι θακανε ο Χριστός στη θέση τους κι' ως προχωρήσουν στη δράση.

Η κοινωνική ίσοροπία δεν ασφαλίζεται με την κομμουνιστική ταχτική που όνειρεύεται να θερμίσει δικαιοσύνη εκεί που σπέρνει το μίσος και άνδρισμό εκεί που σπέρνει την πιο δουλική ζήλεια. Το κήρυγμα του στο βάθος είναι άρβαρο όσο είναι απεχθέστατη ή ζωή στα σπλάχνα του καπιταλισμού. Ο μόνος φράχτης που μπορεί στέρεα κι' άντρίκια να μετρηθεί και με τα δυό υλιστικά κύματα είναι ο χριστιανισμός. Όσοι θέλουν να λέγονται χριστιανοί,

είτε λαϊκοί είναι, είτε κληρικοί κι' έμποδίζουμε την όργάνωση την κοινωνική του χριστιανισμού ή άδρανουνε και ξεχνούνε το χρέος τους, βαρεία θα νοιώσουνε την εθθύνη και πικρά θα πληρώσουν την άρνησή τους. Άλλοίμονο σε όσους νομίζουν πως ή χριστιανική δράση σταματά στα τέσσερα ντουβάρια μιας εκκλησίας ή τελειώνει με την τελευταία λέξη του τελετουργικού τυπικού. Τέτοιο στένεμα του χριστιανισμού μονάχα άπιστη ψυχή μπορεί να συλλάβει. Σε σφαλερό δρόμο βρίσκονται και κείνοι που πιστεύουν πως ο χριστιανισμός δεν έχει ανάγκη να προχωρήσει σε συγχρονισμένη κοινωνική δράση από απευθύνεται μεμονομένα σε κάθε έργατη. Τοπο σε εποχή λιγότερο διομηχανική θαχε σημασία. Σήμερα όμως ο έργατης είναι ασύλληπτος και χάνεται μέσα στην όργανωμένη μάζα κι' έχει ανάγκη να όργανωθεί επαγγελματικά γιατί είναι άνικανος μόνος να βρει το δικιο του και να καλλιτερέψει τη θέση του. Την αλήθεια τούτη δεν την παραγνώρισαν δυνατές χριστιανικές φυσιογνωμίες. (1)

1) Ο Σεβ. Tissier επίσκοπος του Chalons μιλώντας στο συνέδριο του έμπορίου και της βιομηχανίας είπε: «Για να προστατέψουν τα συμφέροντά τους όλοι οι έργατες κι' οι έργοδοτες ακόμα όργανώνουν συνδικάτα. Το συνδικάτο είναι ένα νόμιμο κοινωνικό όπλο που δεν έχει τίποτε το άναρχικό. Η εκκλησία πρέπει να ένισχύσει την συνδικαλιστική τούτη κίνηση. Αν οι χριστιανοί αντίληφθούν τη σωστή όργάνωση των συνδικάτων όπως την όρισε ο Λέων XIII τότε ή όργάνωσή τους θα ασφαλίσει μια ίσοροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ίσοροπία άπαραίτητη για την ευημερία την πραγματική των κοινωνικών τάξεων. (Προβλ. Vie Catholique 31 Ίανουαρίου 1925) Λίγο προητέτερα ή «Civilita Catholica» δημοσίευε θεργά λόγια του Πίου XI για τη συνδικαλιστική όργάνωση και ο ίδιος Πίος XI στην έγκυκλιο του Ubi arcano Dei είπε καθαρά και έάστερα πως καθολικός δεν μπορεί να λέγεται κείνος που έχει την όνομασία αλλά στο κοινωνικό επίπεδο μιλά, γράφει και ενεργεί αντίθετα από τις αρχές της κοινωνικής χριστιανικής δράσης που καθόρισε ο Λέων XIII. (Προβλ. L. Herpel Catholique et Catholicisme. Revue Apologetique. Αυγουστος 1927), ακόμα κι' ο σημερινός αυστριακός πρωθυπουργός Σεβ. Σάιπελ κρίνει άσθηρότατα με τα ακόλουθα λόγια την αντίληψη μερικων χριστιανων ίερωμένων που νομίζουν πως ή δουλειά τους δεν ξεπερνά τα εκκλησιαστικά όρια και δεν άγγιζε τα προβλήματα τα κοινωνικά, τα πολιτικά και τα πνευματικά:

«Κάποια εποχή ήταν συνηθισμένοι—λέει—να θεωρούν τον τρόπο της διοίκησης την πορεία των κοινωνικών τάξεων οικόπεδα ξένα και να

Η διαφορά μας με το θρησκευτικό παραλήρημα του Μαρξισμού είναι πως έμεις άσση της άνορθωτικής προσπάθειας βάζουμε την άγάπη και κείνοι το μίσος. Σ' αυτό μάλιστα μοιάζουν λίγο με τον Ίουδαϊσμό. Το κήρυγμα τους είναι άργητικό. Ξέρουν ναγκρεμίζουν μα δεν θα χτίσουν ποτέσ όσο άρνισονται τις ήθικες δυνάμεις. Θα κερδίσουν ίσως το αύριο μα θα χάσουν όριστικά το μέλλον. Θάρθει στιγμή που μια παγωνιά θα ζώσει τους φίλους τους και θα όδον πως ή θεωρία τους είναι στενή σαν τους στενούς λογικούς έρίζοντες, φυγαλέα σαν τη ζωή μας και ψυχρή σαν άριθμητική. Ο δρόμος ο δικός τους είναι εύκολος. Απευθύνεται στο λαό που είναι σαν παιδί άπραγο, ασυλλόγιστο, έγωϊστικό, και αίσθηματικό και το δείχνει τον εύκολο κατήφορο της υλικής άπόλαψης. Στον δρόμο τον δικό μας υπάρχει ένας Πολγοθός, άνήφορος φοβερός μα που στην κορφή του υπάρχει το φώς της μεγάλης θυσίας. Μακάριοι όσοι είναι σε θέση να κουραστούν και να άνέβουν. Ο σοσιαλισμός βρίσκει τις άποκαμωμένες ψυχές που του παραδίνει ο καπιταλισμός. Είναι σίγουρα ένα σύστημα άλέθριο μα θα σταθει ίσως μάθημα μοναδικό για την ανθρωπότητα. Oporet haereses esse: πρέπει να υπάρχουνε αίρέσεις και ή σοσιαλιστική κοινωνία ίσως ξυπνήσει κάποιες κοιμισμένες χριστιανικές ψυχές. Δεν θέλουμε να πιστέψουμε σε κάτι τέτοιο, είμαστε όμως υποχρεωμένοι να το σκεφθομε. Η ανθρωπότητα είναι αδύναμη και γελειέται. Οι καινούργιοι άλλημιστές έχουν βρει κι' όλας το λιθάρι που θα φέρει το χρυσάφι σε όλων τα χέρια. Έχουν βρει το κλειδί της γήινης ευτυχίας. Μα όποιος θελήσει λίγο να συλλογιστεί, όποιος δεν ενέκρωσε ψυχή και νοσ θα δει πως ή πανάκεια που τάζουν μοιάζει με το φέμα που λένε στα μικρά παιδιά πως όταν μεγαλώσουν κι' άνέβουν στην κορφή του βουνού θα πιάσουνε τάζστρα.

πιστεύουν πως κλείνουν στοιχεία άσυμβίβαστα για έναν ίερωμένο. Δεν υπάρχει πιο όπισθοδρομική αντίληψη. Καταδίκασαν έτσι το χριστιανισμό να μην ξεπερνά τις εκκλησιές παρά μονάχα για να έπισκεφθει μερικές οικογένειες. Ο αληθινός όμως χριστιανισμός δεν επιτρέπει να βαδίζουμε σε τέτοιο σφαλερό δρόμο. Η παθητική άναμονή είναι θεϊκή κατάφα κι' όχι χριστιανικό χρέος. Προβλ. M. Vaussard «ascisme et Bolchevisme. Revue Apologetique». Ίανουάριος 1928.

Κατηγοράνε το χριστιανισμό πώς προδίνει την ουσία για χατήρι: της σκιάς, την τωρινή ζωή για χατήρι: μιας άγνωστης μέλουςας. Βαθειά παρεξήγηση μπορεί μονάχα να μās σπρώξει σε τόσο στενή κι' αυθαίρετη έρμηνεία. Τουτό μονάχα ο Βουδισμός τό κάνει. Κι' ή διαφορά μας με τό Βουδισμό είναι τούτη: "Ότι ο χριστιανισμός μπαίνει, ζει και ρυθμίζει τούτη τή ζωή ενώ ο βουδιστής προδίνει τή ζωή για χατήρι του θεού που θρίσκειται έξω από τόν κόσμο και πιστεύει πώς ή άρνηση του κόσμου θά τόν φέρει σιμώτερα πρός τή θεότητα. Μή ξεχνάμε μετς πώς ο Ίησους ειπε πώς ήρθε «Ίνα ζώην έχωσι και περισσήν έχωσι». Η προσπάθεια του χριστιανισμού δεν είναι ν' απομακρύνει τόν πιστόν από τή ζωή αλλά από τό νοσηρό έγωισμό του και να τόν λυτρώσει από τήν κυριαρχία των παθών του. Χτυπάει τό κτήνος και φωτίζει τόν άνθρωπο. Κι' ε-ποιος πάει λίγο βαθύτερα θά δει πώς τούτα τά πάθη που χτυπάει ο χριστιανισμός δεν είναι μονάχα αντιχριστιανικά μα κι' αντι-κοινωνικά. Ο χριστιανισμός δεν λέει όπως ο σοσιαλιστής πώς «τ' αγαθά της γής ανήκουν σε όλους για όλους» μα πώς «ανήκουν στον καθέναν όχι για αποκλειστικό λογαριασμό του μα για τό καλό όλων» Κάποια κατηγορηματική προσταγή βγαίνει από τούτον τό λόγο για κείνον που κατέχει. Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι: ότι ο χριστιανισμός δεν μπορεί νάναι ούτε στενόκαρδος ούτε στυγικός. Κι' όμως πόσο και στον τόπο μας ξεχωριστά, τόν καταδίκασαν νάναι τέτοιος; και για τούτο στην Ελλάδα ή κοινωνική, ή πολιτική, ή πνευματική ζωή μας οργανώθηκαν δίχως αυτόν κι' έτσι εκάμαμε τή μάζα να πιστέψει πώς έχει παλιώσει κι' ή χριστιανική ιδέα άποτ' εκείνοι που τήν πιστεύουν δεν έχουν τίποτ' άλλο να επιδείξουνε από μιá αναχρονιστική αντίδραση και δεν κάνουνε άλλο παρά με τή ζωή τους να δίνουνε όλα τά στοιχεία που θρέφουνε τήν συκοφαντία κάποτες των αντιπάλων. Στο βάθος τίποτα ουσιαστικό δεν καταστρέφεται γιατί ή λογική των μαρξιστών δεν ξιπάζει κανέναν. Πόσες φορές οι κοινωνιολόγοι μας λ.χ. μου φαίνονται κοντόφθαλμοι: όταν νομίζουν πώς στους οικονομικούς παράγοντες της ζωής βρίσκεται όλο τό μυστικό της χάρας ή της λύπης κι' όχι κάπου βαθύτερα, εκεί που δεν μπορούν να φτάσουν οι φτωχές κοινωνιολογικές αναλύσεις τους. Είμαι σύμ-

φωνος μαζί τους, πώς ή κοινωνία είναι κακοφτιασμένη και είμαι πιότερο άπ' αυτούς έτοιμος να προσέξω τά κακά που παρουσιάζει. Πίσω όμως από τούτη τήν κακοφτιασμένη κοινωνία υπάρχει ο κακοφτιασμένος άνθρωπος και πίσω άπ' αυτόν ή κακοφτιασμένη φύση. Με τούτο δεν κατηγορώ τόν δημιουργό. Θέλω μονάχα να πω πώς ο πόλεμος κι' ή ανισότητα, τό δάκρυ και ο βόγγος υπάρχουνε μέσα στη φύση και ανάμεσα της ο άνθρωπος, βγαλμένος άπ' τά σπλάχνα της είναι υποχρεωμένος να κουραστεί και να πονέσει, να παλέψει και να πεθάνει. Τουτό είναι μιá αλήθεια που δεν παραγνωρίστηκε από τή θρησκευτική φιλοσοφία που καθαρά και ξάστερα μιλά για «φύση άρρωστη» και για «βαρύ προπατορικό άμάρτημα» που παραστέκει στη γέννησή μας, και που είναι ή πηγή κάθε κατοπινού κακού.

Και για να ξαναθυμηθώ εσους δεν φρόντισαν ποτέ να κάμουνε ζωή τό χριστιανισμό τους πρέπει να τους θυμίσω πώς αν ο κουμμουνισμός κερδίζει έδαφος τούτο τό χρωστάει στο φανατισμό και στην αυτοθυσία των όπαδών του. Κι' αν ένα κατασκευάσμα διανοητικό μπορεί να σπρώξει σε ήρωϊσμούς τι μπορούμε να ζητήσουμε από εσους λένε πώς θερμαίνει τήν ψυχή τους ή πίστη; Γιατί ο νέος των είκοσι χρόνων που πιάνεται στο δρόμο και χτυπιέται με τήν αστυνομία και μās συγκινεί προχωρεί στη θυσία σπρωγμένος από σφίζουσα υπερενέργεια κι' όχι από πίστη. Το κίνημά του έχει ά-άφορμη διαφορετική άπ' αυτό που λέγεται πίστη. Η καπιταλιστική κοινωνία κι' ο υπερμηχανιστικός πολιτισμός όπως μηχανοποιεί τόν εργάτη και τού σκοτώνει κάθε ά-γάπη πρός τή δουλειά, έτσι και τό νέο διανοούμενο τόν έχει καταδικάσει σε μιá ζωή ψεύτικη που μέσα της θά φωλιάζει τό σαράκι της άπραξίας. Ο κουμμουνισμός του ζωηρού αυτού νέου είναι μιá καθαρή άφορμη πρός δράση, μιá σωστή έξοδος από τήν άπραξία. Προκειμένου δε να γίνει βίδα μιας μηχανής κολλάει σ' έναν άγωνά κι' αγωνίζεται. Υπάρχει πόθος πρός έργο μα αν τόν καλοπροσέξουμε ο πόθος τους τούτος είναι ανάβραχος και για τούτο ποτέ δεν φτάνει στο έργο.

Πιο συμπαθητική όμως πάντα είναι τούτη ή έξοδος, από τό στογγυλοκάθισμα του άστού ή τή μακαριότητα του χριστιανού των τύπων

μανάχα.

Στή μελέτη μου τούτη σκοπό είχα πρώτα γενικά να κάμω ένα αντίκρουσμα της σημερινής ζωής στις πιο χαρακτηριστικές εκδηλώσεις της, να δείξω εσο μου ήταν βολετό που και αντίθετα σε ποιά πράματα στέκεται ο χριστιανισμός, να δώσω μιá γενική εικόνα της κοινωνικής δράσης του χριστιανισμού έξω από τήν Ελλάδα και να παρακινήσω, εσους δεν άφισαν να ξεραθούνε δόλοτελα τις ρίζες της πίστης τους, να κινήθουνε πρός δράση κοινωνική. Χωρίς καμιá προκατάληψη και κανένα μίσος ως κοιτάξουμε τόν άστο και τόν κουμμουνιστή με στοργή και με πόνο σαν αδέρφια μας παραστρατημένα κι' ως πασχίσουμε να τους δείξουμε τό σωστό τό δρόμο. Με ποιά μέσα μπορεί να οργανωθεί τέτοια κίνηση τούτο είναι θέμα ξεχωριστό κι' ελπίζω να τό πρα-

ματευτώ σε άλλη μου εργασία.

Κι' αν ξεχωριστά θέλησα να τονίσω τό μεγάλο χρέος που έχουνε εσοι πιστεύουν, είναι γιατί ή εποχή μας πιότερο από κάθε άλλη φανερώνει μιá φροντίδα όλων των ανθρώπων για τήν τύχη των ταπεινών. Απέθαντος θά μείνει ο λόγος του Λέοντος XIII όταν έλεγε:

«Σε καμιá εποχή τό αδελφικό αίσθημα δεν παρουσιάστηκε πιο προχωρημένο στις ψυχές των ανθρώπων και καμιá έσως εποχή δεν είδε τόν άνθρωπο πιο πρόθυμο να ζυγώσει τό διπλανό του για να τόν γνωρίσει και να τόν βοηθήσει. (1)

Χρέος λοιπόν όλων να μη μās λείψει ο ένθουσιασμός κι' ή λαχτάρα, σε μιá εποχή δράσης σε μιá περίοδο αποφασιστική για τήν ιστορία της ανθρωπότητας».

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ

ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΑ

(Ανέκδοτο Καρπαθιακό Αλφάβητο της Αγάπης)

Στις προσάθειές μου, για να περιμαζέψω δημοτικά και λαογραφικά μνημεία της Καρπάθου, συνάντητα εκτός από τάλλα δημοτικά τραγούδια, που δημοσιεύουν τα «Ελλ. Γράμματα» κι' ένα αλφάβητο της αγάπης, που τραγουδιέται και χορεύεται και σήμερα.

Η χαρά που βρήκα στο αλφάβητο αυτό μ' έκαμε να μελετήσω τή σχετική φιλολογία για τα Αλφάβητα (Αλφαβητάρια) και σαν εισαγωγή στο δικό μου γράφο λίγα λόγια, πληροφορίες κι' από τ' βοηθήματα μα πιο πολύ από τις άμεσες πηγές.

Για πρώτη φορά στα υπάρχοντα τουλάχιστον γραφτά σημεία ή άκροστιχίδα του αλφάβητου φαίνεται στα ιερά κείμενα της Σημιτικής φιλολογίας και από κει μεταδόθηκε σ' όλες τις φιλολογίες, που πήγασαν από τή Σημιτική, λ.χ. στη φιλολογία των Σύρων (1), των Σαμαρειτών (2), των Σαβίων,

Φοινικική, Καρχηδονιακή, Μοαβιτική, Αραμαϊκή και Έβραϊκή, αν και όλες αυτές δεν έχουν καλά έρευνηθεί και δεν μπορούμε νάμαστε βέβαιοι σε ποιά κείμενα έγινε ή χρήση της αλφαβητικής άκροστιχίδας. (2) Και λέω άκροστιχίδα, γιατί είναι γνωστό, πώς τα λεγόμενα αλφάβητα είναι τραγούδια δημοτικά, κι' όχι θρησκευτικά και ερωτικά, που στο άκρο κάθε στίχου έχουν ένα γράμμα από τό αλφάβητο κι' έτσι όλο τό ποίημα αποτελείται από τόσους στίχους (δίστιχα, όχτάστιχα) όσα γράμματα έχει και τό αλφάβητο.

Φανερότατη είναι ή ύπαρξη της αλφαβητικής άκροστιχίδας στα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης.

Στο χρυσό μεταλλείο της αγίας γραφής φαίνεται ή αλφαβητική άκροστιχίδα σύμφωνα βέβαια με τήν τάξη των γραμμάτων στο

1) Assemani, Bibliotheca orientalis.

2) Gesenius, Carm-Samarit.

1) «Encyclique «Praelara»

2) Jones, Poesie asiatique.

Ἑβραϊκὸ ἀλφάβητο (Ἰ, ψιλὴ), β, γ, δ, η, β, ξ...).

Τὰ ἀλφάβητα ἀναπτύχθηκαν στὸ δεύτερο εἶδος τῆς Ἑβραϊκῆς ποίησης δηλ. στὸ λυρικό, ὅπως φαίνεται τοῦλάχιστο ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς παλαιᾶς διαθήκης, πού ἐπικρατεῖ ἢ ἀκροστιχίδα ἢ ἀλφαβητική.

Πολλὰ κεφάλαια τῆς παλαιᾶς διαθήκης εἶναι γραμμένα σὲ ἀλφάβητο. Ὁ καθηγητὴς Reuss στὸ περίφημο βιβλίον του «La Bible» καὶ στὸν τόμο, πού πραγματεύεται γιὰ τὴ λυρική ποίηση τῆς Βίβλου μᾶς ὀρίζει τοὺς ψαλμοὺς τοὺς ἀλφαβητικούς καὶ τοὺς μεταφράζει ἀκόμη στὰ γαλλικά.

Ἔτσι βλέπουμε τὸν ψαλμὸν 25, τὸν 34, τὸν 37, τὸν 118 γραμμένους μὲ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα, ἀκόμα τοὺς θρήνους, πού ἀποδίνονται στὸν Ἰερεμία, οἱ παροιμίαι τοῦ Σολομώντα, ἡ Σοφία Σειράχ κ. ἄ. Καθὲν ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς τοὺς ἀλφαβητικούς ἀποτελεῖται ἀπὸ 22 κομμάτια, ἅς τὰ ποῦμε ἔτσι, ἔχτος ἀπὸ τὸν 34ον πού ἔχει 23 αὐτὸ ἐξηγιέται μὲ τὴν ὑπόθεση, ὅτι κάποτε τὸ Ἑβραϊκὸ ἀλφάβητο εἶχε 23 γράμματα καὶ 23.

Μεγάλον ἐνδιαφέρον ἀνάβει στὸν ἀναγνώστη ὁ ψαλμὸς 118. Αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 22 ὀκτάστιχα, πού καθένα τους ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ καθέναν ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ ὀκτάστιχου ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἴδιον γράμμα· εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους τοὺς ψαλμοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς πῶ ὁμορφους.

Τὸν ψαλμὸ αὐτὸ ἄλλοι τὸν νομίζουν δημοτικόν, ἄλλοι πάλι νομίζουν πὼς εἶναι τοῦ Δαυὶδ.

Σὲ παλαιότερα, μεσαιωνικὰ κείμενα ὁ ψαλμὸς αὐτὸς βρίσκεται χωρισμένον σὲ 22 μικρὰ κομμάτια, ἀλλὰ ἡ νεώτερη κριτικὴ τὸν ἔνωσε ἔχοντας ὅπ' ὄψη τῆς ἀκριβῆς τὴν ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα.

Ὁ ψαλμὸς αὐτός, στὴν ἐκδοσὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Παρισίου ἀπὸ τὸν J. N. Jager εἶναι στὴ σελίδα 179 τοῦ δευτέρου τόμου καὶ ἀρχίζει ἔτσι:

«Μακάριοι ἄμωμοι ἐν ὁδοῦ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου» κ.τ.λ. Ὅλοι οἱ ψαλμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅλα τὰ κεφάλαια τὰ Ἀλφαβητικὰ γενικὰ τῆς Γραφῆς τὰ χαρακτηρίζει μιὰ μονοτονία, μιὰ ἐπιμονὴ στὰ ἴδια ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Ὅποιοις δήποτε καὶ ἂν πιάσει στὰ χέρια

τοῦ τοῦ, ψαλμοὺς αὐτοὺς θὰ καταλάβει πὼς ὕστερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Βέβαια, δὲ λείπει ἡ λυρικότητά καὶ ἡ ἐπίγνωση τῆς θείας ἀλήθειας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ ὅμως στὴν ἔμπνευση δὲ μποροῦν νὰ συγκροθῶν μὲ ἄλλους ψαλμοὺς.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀλφαβητικούς αὐτοὺς ψαλμοὺς πλέκονται ἀπάνω σὲ μιὰν ἰδέαν, μιὰν ἔννοιαν, γιὰ τὸν ψαλμωδὸν (Δαυὶδ;) πολὺ περισσότερο πρόσθετε στὸν τύπον τὸν ἔξωτερον παρὰ στίς ἔννοιαι. Μιὰ μεγάλη στενότητα ἔννοιων χαρακτηρίζει ὅλο αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποίησης, ὅπως ἄλλως τε καὶ ὅλα τὰλλα τραγούδια πού τὰ δημοσιεύουν μὲ ἐξωτερικὰ πλουμῖδια καὶ στὴν Ἑβραϊκὴ ἐποχὴ καὶ στὴν Ἑλληνιστικὴ καὶ στὴ Βυζαντινὴ καὶ τώρα καὶ πάντοτε· στὴν Ἑλληνικὴ μετάφραση τῶν ψαλμῶν δὲ βλέπει κανεὶς τίποτε ἀπὸ ἀκροστιχίδα, γιὰ τὸ οἱ ἑβδομήντα μεταφραστές δὲ πρόσθεσαν σ' αὐτὸ καὶ πολὺ δίκαια.

Ὅπως ἦταν φυσικὸ οἱ Ἕλληνες πῆραν τὸ ἀλφάβητο στὴ θρησκευτικὴ τους πρῶτα καὶ ὕστερα στὴν ἐρωτικὴ ποίηση.

Ὁ δανεισμὸς αὐτὸς φαίνεται νὰ πρωτόγινε στοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους καὶ πρῶτον σημάδι βρίσκεται σὲ πάπυρον τοῦ Λούβρου γραμμένον τὸν Β! π.Χ. αἰ. ὁ τίτλος του εἶναι «Εὐδόξου τέχνη.»

Τὸ πλῆθος τῶν ἀλφαβητικῶν ἀκροστιχίδων πού βλέπει κανεὶς στὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀπὸ τὸν Βον αἰῶνα π. Χ. εἰς τὰ τέλη τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ στὴ δημοτικὴ μας ποίηση δείχνει, πὼς μὲ μεγάλη ὄρεξιν οἱ Ἕλληνες ἐπιδόθηκαν στὸ εἶδος αὐτό.

Καὶ πραγματικὰ ἡ ἀκροστιχίδα, ὅταν βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὰ Ἑβραϊκά σύνορα ἔδωκε ἀνάσπασμα στοὺς λογίους Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν πρῶτη νὰ φανεῖ ἡ ἀκροστιχίδα οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἓνα σωρὸ ἄλλα στιχογραφικὰ παιχνίδια, πού καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ ἀπὸ τὴ σημασίαν, πού τοὺς δίνεται τὰ εἶχαν σὲ μεγάλη ὑπόληψη καὶ πολλοὶ ποιητὲς ἀσχολοῦνταν μ' αὐτά· τὸ δυστύχημα εἶναι, ὅτι τὰ «στιχογραφικὰ παίγνια» (ὄρος Ν. Πολίτη) εἶναι ἄμοιρα ἀπὸ κάθε ἀξία λογοτεχνικῆ, ἄμοιρα ἀπὸ ἔμπνευση, εἶναι σχεδὸν ἀνάξια λόγου, ἂν παραβλέψουμε τὸν κόπον τοῦ κατασκευαστῆ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν τους μορφήν.

Τέτοια παιχνίδια εἶναι τὰ τεχνοπαιγνία, τὰ ἀνακυκλικὰ, οἱ καρκῖνοι τὰ κατ' ἀντιστοιχίαν, οἱ λειπογράμματοι στίχοι καὶ ἄλλα πολλὰ

πού χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ δασκάλου του. (1)

Μόλις πρωτοφάνηκαν οἱ ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες, πολλοὶ καὶ μὲ μεγάλο ζῆλον ἀρχισαν νὰ γράφουν μ' ἀκροστιχίδα τὰ τραγούδια τους, στὴν ἀρχὴ βέβαια στὴν ἐκκλησιαστικὴ ποίηση, ἀργότερα στὴ δημοτικὴ· ἔτσι ἐδημιουργήθηκαν τὰ περίφημα κατανυκτικὰ ἀλφάβητα πολλῶν λογίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, τοῦ Μεθυσίου, τὸ περίφημον Συμπόσιον τῶν δέκα «Παρθένων» τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ ἄλλων.

Ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ χρῆσις τῆς ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδας στὴ δημοτικὴ ποίηση π.χ. σὲ τραγούδια τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς βασιλεύσας εἴτε κοροϊδευτικά, εἴτε ἐπαινετικά. (2)

Τὰ κτανυκτικὰ ἀλφαβητάρια εἶναι πάρα πολλὰ καὶ μέσα στὰ πολλὰ εἶναι καὶ μερικά πολὺ ὁμορφα.

Καὶ στὴ Λατινικὴ (Ρωμαϊκὴ) φιλολογία βρίσκουμε πολλὰ θρησκευτικὰ ἀλφαβητάρια μὲ τὸ ὄνομα abecedaria, ὅπως εἶναι ὁ ἀλφαβητικὸς ψαλμὸς τοῦ Αὐγουστίνου, πού γράφτηκε τὸ 393 ἢ 394 ἐναντία στοὺς Δονατιστές· βρ σκεται στὴν Patrologia Latina tom XLIII.

Δημοτικὰ τραγούδια σὲ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐσώθηκαν πάρα πολὺ ὀλίγα, εἴτε σὲ κώδικες ὀλοκληροῦς (ἐκδόσεις Wagner, Legrand, Pernot) εἴτε σὲ παραφύλλους ἢ παραπληρωμάτια ἢ δοκίμια κονδελίων νεώτερα ὅμως δημοτικὰ ὑπάρχουν ἀρκετὰ· κάθε ἑλληνικὴ περιφέρεια, πόλη ἔχει καὶ τὸ δικό της.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ στίς ξένες χώρες· σ' ὅλα τὰ μέρη μεταχειρίσθηκαν ἀκροστιχίδα ἀλφαβητικὴ, πρὸ πάντων στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Γαλλία, ἔγινε μεγάλη χρῆσις.

Δὲν ξέρω μόνο, ἂν στίς χώρες αὐτὲς ἔγινε χρῆσις τῆς ἀκροστιχίδας καὶ στὴ δημοτικὴ ποίηση, ὅπως στὴν Ἀλβανία ὑπάρχει ἓνα μεγάλο ἀλφάβητο, πού τὸ περιμάζεψε ὁ καθηγητὴς Johan Hahn στίς ἀλβανικὲς του μελέτες.

Γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ σκοπὸ τῶν ἀλφαβητικῶν ἀκροστιχίδων πολλὰ καὶ διάφορα εἶ-

(1) Βλ. Ν. Γ. Πολίτη Πανδώρα τομ. 19ος σ. 415.

(2) Κ. Πορφυρογεννήτου. Ἐκθεσις βασιλείου τάξεως. Βουρ σ. 338.

παν. Ὁ Lowth στὸ βιβλίον του γιὰ τὴν ἱερὴ ποίηση τῶν Ἑβραίων εἶχε τὴ γνώμη, ὅτι οἱ ἀλφαβητικοὶ ψαλμοὶ ἔγιναν ἔτσι, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ λαὸς εὐκόλως νὰ τοὺς ἀποστηθίζῃ. Ἡ λύσις αὐτὴ εἶναι πολὺ ψυχολογικὴ, γιὰ τὴν βέβαια ἓνας λαὸς, γιὰ νὰ μάθει τόσοσπο πολλοὺς καὶ μεγάλους ψαλμοὺς θὰ ἦταν δύσκολο ὅταν ὁμοῦς ὑπῆρχε ἡ βάση τοῦ ἀλφαβήτου, τότε ἡ ἀποστήθισις ἦταν εὐκολώτερη.

Ὁ Grotius εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι τὰ ἀλφάβητα ἐχρησίμευαν γιὰ εὐκολίαν τῶν παιδιῶν γιὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς γραφῆς (1).

Ὁ F. Dornseif στὸ βιβλίον του Das Alphabet in mystik und magie δίνει στὰ ἀλφάβητα μυστικιστικὴ καὶ μαγικὴ σημασίαν.

Ἄλλοι εἶπαν, πὼς ἡ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα χρησίμευε γιὰ ἐξωτερικὴ τῶν ψαλμῶν ὁμορφία.

Οἱ ψαλμοὶ ἀποτελοῦσαν τὴ δημοτικὴ ποίηση τῆς ἐποχῆς. Τὸ καθεστὼς ἦταν θρησκευτικὸ καὶ ἦταν ἐπόμενο κάθε ἔκφρασις τοῦ βίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ θεοῦ καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο οἱ ψαλμοὶ ἀποτελοῦσαν ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς λατρείας ἦταν φυσικὸ λοιπὸν νὰ πρῆπει νὰ γνωρίζουν καὶ ν' ἀποστηθίσουν τοὺς ψαλμοὺς καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ χρεῖα ἦκε τὸ βοήθημα τοῦ ἀλφαβήτου. Σ' αὐτὸ ἀκόμα συνηγορεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι καμὰ ἐσωτερικὴ σημασίαν δὲν ὑπάρχει στὸ ἀλφάβητο, ὅπως λ.χ. οἱ Βυζαντινοὶ, πού ἠθέλαν νὰ δηλώσουν μὲ τὴν ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα εἴτε τὸνομά των, εἴτε τὸνομα τοῦ βιβλίου, εἴτε τὸνομα τῆς ἀγάπης, καθὼς γίνεται σήμερον.

Ἴσως δὲ θᾶκανε λάθος ἐκεῖνος πού θὰ κατάτασσε τ' ἀλφάβητα τοῦλάχιστο τὰ νεώτερα σὲ μιὰ σειρά μὲ τὰ ἑκατόλογα, τὰ μηνολόγια, ἐκεῖνα δηλ. πού πλέκονται πᾶνω στοὺς δώδεκα μῆνες, ἐκεῖνα, πού πλέκονται πᾶνω στίς μέρες τῆς βδομάδας καὶ θάβαζε σκοπὸ τους τὴν εὐκολώτερη ἀποστήθισιν. Καὶ γιὰ τὸν ἴδιον λόγο βέβαια τὰ μεταχειρίσθηκαν καὶ στὴ νεώτερη ἐποχὴ τὰ ἀλφαβητάρια ὁ Λούθηρος καὶ οἱ φίλοι τ.υ. ἀκόμα καὶ ὁ λαὸς στὰ μυρολόγια του.

Α Ἀλφα θέλω ν' ἀρχινήσω
κόρη γιὰ νὰ σ' ἀγαπήσω.

1) Ὅπως πᾶνω-κάτω οἱ δάοκαλοι τῆς τουρκοκρατίας καὶ πῶ μισροστὰ ἔκαναν τίς λεγόμενες ἐπιτηδεύμας, γιὰ νὰ μάθουν νὰ γράφουν τὰ παιδιά εὐκολώτερα.

B Βῆτα, βέβαια σοῦ λέω
γὰ τὰ σὲ πονῶ καὶ κλαίω

Γ Γάμα, γίνομαι κομμάδια
γιὰ τὰ δυό σου μαῦρα μιάδια.

Δ Δέλτα, δὲ σοῦ φανερώνω
τῆς καρδούλας μου τὸν πόνο.

E Ἐ ψηλό μου κυπαρίσι
ὀλίγεις τῆ δροσὰ σὰ βροίση.

Z Ζῆτα, ζώννομαι τὰ φεΐδια
γιὰ τὰ δυό σου μαῦρα φρούδια.

H Ἡτα, ἡ ζωὴ μου ἄχθη
τ' ἀχειλάκι μου μαράθη.

Θ Θῆτα, θέλω νὰ περάσω
νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ γελάσω.

I Ἰῶτα, (γ)ίνομαι γιερῶρι
γιὰ τὰ κόκκινά σου χεῖλη.

K Κάπα, κάνω νὰ ξελάσω
ἄμε μοῦρχειται νὰ σκάσω. ἢ
(ἀπία, κόκκινη μηλιά μου
ἐφτυτεύθης στὴν καρδιά μου).

Λ Λάβδα, λὲς πὼς μ' ἀγαπᾶς
ἀμὰ δὲν τὸ μαρτυρᾶς.

M Μόν' οἱ δυό μας εἰμ' ἄπορουμε
μυστι ὁ νὰ τὸ κρα(τ)οῦμε.

N Νὰ μὴν πείς πλὴν σὲ κα(ν)ένα
πὼς ἐσ' ἀγαπᾶς ἐμένα.
(Νοιώθω μέσα στὴν καρδιά μου
πὼς ῥιζώθηκες κυρὰ μ. ν.)

E Ξενοί ναι καὶ θι τὸ ποῖσι
κι' ἔστρεφα σὲ μᾶς θὰ ρηθοῦσι.

O Οὔλοι συγγενεῖς καὶ ξένοι
θὰ μᾶς λέγουν τί θὰ γίνεи.

Π Πίρρες καὶ καμοῦς θὰ πιούμε
κι' ἔστρεφα θὰ παντρευτοῦμε.
(Πείσματα νὰ μὴ μῦ κανεῖς
γιατὶ γλήγορα μὲ χάνεις.)

P Ρώτησε ἄλλοῦ νὰ μάθει
πόσα βάσανα θὰ πάθει.

Σ Σιωπὴ καὶ σωφροσύνη
καὶ ὑπομονὴ μεγάλη
νὰ χεῖς ὅμως μὴν ἰδέα,
πὼς δὲ θ' ἀγαπήσεις ἄλλη.

T Τότε νὰ ἰδῆς χαρῆς
τῶν δυονῶ μας ἰκαρδιές.

Y Ὑψηλόφρονη ἀγάπη
μῆς γλυκαίνει οὔλα τὰ πάθη.

Φ Φαίνεται εἶναι πὸ θεὸ
τόσο πολὺ νὰ σ' ἀγαπῶ

X Χαρὰ ναι(ν) ὁ ἀγνὸς Σεβντᾶς
ἀμ' εἶναι ἀσήκωτος μελεᾶς.

(1) Εἶναι ἀλφάβητο τῆς ἀγάπης σύμφωνα μὲ
τὸν ὄρο τοῦ W. Wagner.

Ψ Ψιλομελαχροινούλα μου
κοντὴ καὶ φουντωτὴ μου
ἐσένα τὴν παράδωσα
ἀμέσως τῆ ζωὴ μου.

Ω Ὡσὰ τὴν κόρη τῶ μαδιῶ
ἐγὼ θὰ τὸ φυλάω
στὸ στήθος μου θὰ τὸ κραῶ
σ' ὁποιο μέρος κι' ἂν πάω.

Καὶ τὸ ἀλφάβητο αὐτὸ στὴν ἔμπνευση
καὶ στὴν οὐσία του μοιάζει μ' ὅλα τὰλλα τὰ
ὁμοιά του· μεγαλύτερη προσοχὴ δόθηκε στὸν
τύπο παρὰ στὴν οὐσία· ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ πα-
ρατηροῦμε καὶ μερικὲς ἀνωμαλίες στιχοῦρ-
γικῆς. Ἐντὺ δίστιχ' εἶναι δεκαπεντασύλλαβα
κι' εἶναι μὴ φανερὴ ἀσυμφωνία σχετικὰ μὲ
τὸ μικρὸ στιχοῦνολο.

Κάτι τέτοιο συμβαίνει καὶ μ' ἓνα Βυζαν-
τινὸ κατανυκτικὸ ἀλφάβητο (1) ἐνῶ ἀρχίζει
μὲ δεκαπεντασύλλαβο κατόπιν ἀλλάζει καὶ
γίνεται βραχύστιχο.

«Ἀρχὴ τοῦ κόσμου γέγονεν
» ὁ κτίστης τῶν ἀπάντων
» Βασίλει ἡ Μαρία
» γεννῆται ὁ Χριστός» κ. λ. π.

Αἰτία τῆς ἀσυμφωνίας αὐτῆς εἶναι ἡ κα-
κὴ παράδοση.

Ἄν συγκρίνωμε τὸ Καρπαθικὸ ἀλφάβη-
το μὲ σύγχρονα Ἑλληνικὰ ἄλλα ὅπου ὄν,
θι δοῦμε, ὅτι σὲ μερικὰ ὑπάρχει κάποια ὁ-
μοιότητα στοὺς πρώτους στοίχους.

Τὸ ἀλφάβητο τῆς Λάσκας ἀρχίζει ἔτσι.

A Ἄλφα γὼ θέλ' ἀγνήσω
κόρη μου νὰ σ' ἀγαπήσω.

B Βῆτα βέβαια σοῦ λέγω
σὺ μὲ τυρανίζεις καὶ κλαῖω.

Εἰς τὸ Ν τοῦ τραγοῦ διοῦ τῆς Λάσκας
βλέπουμε τὸ ἐξῆς δίστιχο.

N Νέα εἶσαι ὄρ' ἠοιάτη
κι' ἡ φωνὴ σου γλυκυστάτη.

Αὐτὸ μᾶς φανερώει, πὼς σὲ πολλὰ ἀλ-
φάβητα γίνονται νοθεῖς καὶ εὐκολα πολὺ,
ὅσο καὶ στίς παραλλαγὰς τῶν δημοικῶν
τριγυδιῶν.

Στὸ ἀλφάβητο τῆς Κορῆς ὑπάρχουν στὴν
ἀρχὴν κάτι ὁμοιότητες, ἐλάχιστες ὅμως, κί-
θὼς καὶ στὸ ἀλφάβητο τῆς Γορτυνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πολίτης Ν. Γ.: Στοιχοῦργικὰ παίγνια. Ἐστία
τοῦ 1886.

(1) Krumbacher. Ἱστορία Βυζ. λογοτεχνίας
τομ. 1, σελ. 520.

Πολίτης Ν. Γ.: Λογογραφία τομ. 3ος.
Βουτυριδῆς Ἡλ.: Ἱστορία τῆς Νεοελλ. Λο-
γοτεχνίας, τομ. 2ος Ἀθήναι 1927.
Reuss: La Bible. (Poésie Lyrique)
Βορέα Θ.: Ὀλίγα τινὰ περὶ Ἑβραϊκῆς ποι-
ήσεως.
Krumbacher: Ἱστορία Βυζ. Λογοτεχνίας.
Βέης Νίκος: Παναθήναια τομ. 19ος.
Σακελαρίου: Κυπριακά, Ἀθήναι 1890.
Vard-pheue: Πατρολογία, 1894.
Παπαγιαννοπούλου: Ἑβραϊκὴ Γραμματικὴ.
Nicolas: Sur la forme de la poésie Hébraï-
que.

Johan Hahn: Albanesische Studien τομ. Β'
Iena 1854.

Christ. Paranicus: Anthologia Graeca car-
minorum christianorum Λειψία 1871.

Δάσκαρη Ν.: Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖα τῆς
Πύργος.

Γιανναράκι: Κρητικὰ ἄσματα. Λειψία 1876.

Παπαζαφειροπούλου: Ἡ περισυναγωγή ὕλης.

Πάτριαι 1887.

Real Encyclopaedie.
Κωνσταντινίδου: Λεξικὸν Ἁγίων Γραφῶν.
Ἀθήναι, 1922

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΣΤ. Λογογραφία Τομ. Α'

Β. ΔΟΥΚΑ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

Εἶχα στὸ σακκιδίό μου ἀκόμα τὴν τελευ-
ταία φέτα ψωμί. Μ' ὄλη τὴν πείνα μου, δὲν
ξάμω πὼς, εἶχα λυπηθεῖ τοὺς τρεῖς αἰχμα-
λώτους πού βρέθηκα αὐτὴ τὴν ἡμέρα κον-
τὰ τους. Ἐκεῖνο πού μοῦκαίγε τὴν καρδιά
ἦτανε πού περπατοῦσανε κι' αὐτοὶ στή
γραμμὴ μὲ τὰ χέρια πισθάγγωνα, δεμένα
σιμικτά. Φαίνεται πὼς τοὺς πονοῦσαν γιατί
κάθε τόσο σφίγγανε τὶς πλάτες. Μὰ πάλι
βιάδιζαν μὲ ζῆλο, γιατί ὁ ὑπολοχαγὸς κάθε
λίγο τοὺς κοντοζύγωνε καὶ τοὺς ἔβλεπε κλω-
τσιές. Κατὰ φρα νὰ πρᾶτῶ ὄντ' αὐτοὺς καὶ
νὰ τὶνὲς βάλω ἀπὸ μὴ μπουκιά ψωμί σὶδ
στόμα χωρὶς νὰ μὲ ἰδεῖ κανεῖς. Αὐτὲς ἦταν
οἱ τελευταῖες μπουκῆς ψωμί πού εἶχα στὸ
σακκιδίό μου.

Τὸ τάγμα μας ὑποχωροῦσε σακατεμένο,
σέ νονιας τὴν ἀθλιότητά του, τὴν πείνα του.
τοὺς ξυπόλυτους, τοὺς λαβωμένους του καὶ
τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους του. Γιὰ ν' ἀποφύ-
γουμε τὸ ἐχθρικὸ ἱππικὸ, κι' ἀποφύ-
γουμε καθε σύνδεσμο μὲ τ' ἄλλο στρατόμα
καὶ δὲν εἶχαμε οὔτε πυρομαχικά, ἀφήσαμε
τὴ δημοσιά, ἀφήσαμε τὸν κάμπο καὶ πιάσα-
με τὰ ψηλῶματα. Κυνηγημένοι ὡς κι' ἀπὸ
τὸν καιρὸ, γιατί δυὸ ἡμέρες τώρα ἔβρεχε μὲ
τὸ τουλοῦμι, μουσκεμένοι ἴσαμε τὸ μερολι,
λειποψυχισμένοι καὶ πεινασμένοι ἀνηφορί-
σαμε ὀλοένα τὸ κατοράχα ὁ μονοπάτι. Ὅ-
μως οἱ ἑπίδες πού εἶχαμε νὰ βροῖκαμε θρό-
φιμα στὰ χωριά πού θὰ συναντοσαμε, μᾶς
ἀπόλειπαν ὀλότελα, γιατί ὅλα τὰ χωριά τὰ
βροῖκαμε καμημένα. Χαλάσματα μόνο καὶ οὔτε

ψυχὴ ζωντανή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σκυλιά—πού κ' ἔ-
κεινα μόλις κοντοζυγώναμε φεύγατε κοπα-
διωστὰ κι' οὐρλιάζοτε κατὰ τὰ δάση.

Στὸ χωριὸ πού θὰ φτάναμε αὐτὸ τὸ β' ἀδύ
εἶχαμε στηρίξει τὶς τελευταῖες μας ἐλ-
πίδες. Δὲν προσμέναμε ν' ἄγε κι' αἰτὸ χα-
λατεῖ, γιατί ἦταν πολὺ ψηλά κι' ἀπόμερα.
Ὅταν πρὸς τὸ βράδυ τῆς τρίτης ἡμέρας ἀ-
νεβαίναμε ὀρθοκεντρὶς ἐν' ἀπότομο καταρ-
ράχι καὶ τὸ χιόνι εἶχε ἀρτίσει νὰ κοουκλώ-
νει τὰ χαμόδετρα καὶ τὶς κοτρῶνες δεξό-
τερβά μας, μονάχα πιά ἡ ἐλπίδα πὼς κοντο-
ζυγώναμε ὁ αὐτὸ τὸ χωριὸ μᾶς ἐδυνάμωνε
τὰ π' δια. Καὶ πάλι κάθε λίγο ἔπεφτε κι'
ἀπὸ κανένας στρατιώτης χάρμον, γιὰ νὰ μὴν
ξανοσηκοῦθε ποτέ. Ἡ λειποψυχία κ' ἡ ἀγ-
κοῦσα ὀλονῶνε μας ἦτανε τέτοια, πού κα-
νεῖς δὲν γύριζε οὔτε νὰ κοιτάξει τὸν ἄλλον,
κι' ἄς περπατοῦσαμε κοντὰ κοντὰ ὁ ἓνας πί-
σω ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ὁ δεσμὸς πού μᾶς ἔνω-
νε τότες ἦτανε μονάχα ὁ φόβος ἀπὸ τὴν ἐ-
ρημιά. Κι' ἀπέ ἂν ἔπεφτε καὶ κανένας ἦ-
τανε καλὰ πεσμένος. Τὸ τάγμα οὐ μ' μετα-
γωγικὰ εἶχε πιά, οὔτε ἄλλο ζωντανὸ ἐκτὸς
ἀπὸ τ' ἄλογο πού καββαλίκε ὁ ταγματάρ-
χος καὶ τρία μουλάρια φορτωμένα μὲ κάμ-
ποσους λαβωμένους ἀπὸ τὴν τελευταία μά-
χη. Αὐτὰ βιάδιζαν ἀπὸ πίσω. Εἶχαμε καὶ
τρεῖς ἱππεῖς, ἀποσπασμένους γιὰ σύνδεσμο
στὸ τάγμα μας, μ' αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ καββαλι-
κεῖον ἀτοίτους, γιατί ἔπερ χωροῦσανε πολὺ
μπροστὰ νὰ ψιχνούνε τὸ μέρος.

Ὅταν καμὰ φορὰ φτάσαμε σ' αὐ-

τό το χωριό, τη μόνη μας πλιά έλπίδα να φάμε και να στεγνώσουμε, εκεί με φρίκη μας είδαμε το θέαμα, που είχαμε ιδεί τόσες φορές προηγουμένως: "Όλο το χωριό καημένο και καθώς οι πεσμένοι τοίχοι και τα μεσοχώρια ήσανε κιάλας σκεπασμένα από παχύ χιόνι, μās φάνηκε σά να μπήκαμε σε κανένα νεκροταφείο με μεγάλα μνήματα σηκωμένα απάνω απ' τη γή, ασκέπαστα ακόμα. Κι' όπως είμαστε λειποψυχισμένοι θαυμάσαμε πώς εμάς έπεριμέναν αυτά τα μνήματα για να μπορούμε μέσα και να σκεπαστούμε.

"Όσο να μαζευτεί όλο το τάγμα εκεί σε μιá άπλωσιά, περιτριγυρισμένη από τα χιονοσκεπασμένα χαλάσματα, ένα μέρος που έδειχνε από το καμπαναριό που στεκότανε όρθο με την καμπάνα του ακόμα πώς θα ήτανε τ' άλλων του χωριού, οι αξιωματικοί κάμανε συμβούλιο και την απόφασή τους την ανακοίνωσαν όταν είχαμε μαζευτεί όλοι και στεκόμαστε άμιλλητοι όσο ν' ακούσουμε τι θα μās πούνε κι' απε να πέσουμε όπως είμαστε χάμου, να κλείσουμε τα μάτια μας κι' ότι ήθελε να γίνει ως γινότανε. "Ο ταγματάρχης ανέβηκε σ' έναν τοίχο και μās είπε:

«Παιδιά. Καθώς βλέπετε κι' αυτό το χωριό είναι καημένο. Όταν εμείς έπροχωρούσαμε, δεν αφήσαμε χωριό που να μην του βάλουμε φωτιά. Τώρα που άτυχήσαμε και γυρίσαμε πίσω, ο έχτοδός σκαρφάλωσε ακόμα κι' ως έδωπάνω για να κάνει το ίδιο και να εκδικηθεί. Επήραμε την απόφαση να σφάξουμε τα γρία μουλάρια που φέρουν τους λαβωμένους ή τα τρία άλλα γρία ίππων να τα ψήσουμε και να τα φάμε απόψε. Σας συσταίνω να κάνετε υπομονή ως που να έτοιμαστούν τα κοψίδια και να μην αηδιάσετε από τ' αλόγιστο κρέας, παρά να φάτε για να πάρετε δύναμη. Μονάχα να το ψήσετε καλά. Άγριο θα υποχρεωθούμε πιά να κατέβουμε στον κάμπο κι' ύστες να πολεμήσουμε κιάλας. Να κάνετε καρδιά κι' ο θεός βοηθός.»

"Όλοι μας έγυρίσαμε τα κεφάλια μας και κοιτάξαμε τα μουλάρια και τ' άλλα που στεκότανε με τα κεφάλια κρεμασμένα, ασάλευτα, σά ναχαν νιώσει την καταδίκη τους μπροστά μας. Παραπάνω στεκότανε οι αξιωματικοί άμιλλητοι. Ανάμεσα αξιωματικούς και τα ζωντανά που τα κρατούσανε από τις καπιστράνες οι τρεις ίππεις και δυό ακόμα πεζοί, και ακριβώς μπροστά στον τοί-

χο που είχε τώρα σκαρφίλωσε ο ταγματάρχης ήτανε ριγμένοι έτσι χίμω οι λαβωμένοι μας, πέντε νομάτοι, που δεν παύανε να βογγάνε. Δίπλα σ' αυτούς ήτανε κωλοναθισμένοι κι' οι τρεις αιχμάλωτοι. Καθόντουσαν άμιλλητοι, με τα χέρια τους δεμένα πίσω, και κοιτάζανε χαζά, σαν παλαβοί από το φόβο, δίχως να νιώθουν β βια τίποτα από ότι είχε ο ταγματάρχης. Από πάνω τους στεκότανε ένας ύπολοχαγός πουχε αναλάβει να τους φυλάει με δυό στρατιώτες μας. "Ο λόχος του τους είχε πιάσει στην τελευταία μάχη, κι' αυτός επέμενε να τους σέρνει μαζί έτσι σαν τρόπαιο. Χίλιες φορές στο δρόμο οι δόλιοι αυτοί έφαγαν κλωτσιές από τον ίδιο για να προχωρούνε. "Όλα κιάλα δεν έννοούσε να ξεχαστεί άμέσως άμέσως το κατόρθωμά του, πώς αυτός έπιασε τρεις αιχμάλωτους. "Ήταν ένας πολύ σκληρός και κολόφυρος άνθρωπος και λογάριζε να κάνει την παράτα του μ' αυτούς. Τη στιγμή αυτή γύρισε κι' είπε στον ταγματάρχη:

«Κύριε ταγματάρχα, τί διατάξετε για αυτούς εδώ;»

"Ο ταγματάρχης τον κοίταξε χωρίς να ξέρει τι να του απαντήσει. Αυτός ξανάπε:

«Εγώ λέω να τους ξεμπερδεύουμε. Αυτούς θα προσέχουμε τώρα;»

«Κάντε ότι θέλετε, τί με ρωτάτε;» Απάντησε ο ταγματάρχης λίγο άγανακτισμένος, γιατί εύρισκε τώρα τον μελά του μ' αυτούς και προπάντων μ' αυτόν που τους είχε πιάσει. Ούτε όταν τους φέρατε με ρωτήσατε, ούτε τώρα χρειάζεσαστε τη γνώμη μου.»

«Πώς;» έκανε ο ύπολοχαγός μπερδεύοντας τα λόγια του από την όρη που τον έπιασε ξαφνικά, σά να τον πάτησαν στον κάλο, πώς είπατε κύριε ταγματάρχα; Παρακαλώ, παρακαλώ. "Έτσι λοιπόν έχτιμάτε την εκπλήρωση του καθήκοντος; "Όσιε έφταιξα κιάλας εγώ που έπιασα αιχμάλωτους;»

«"Όχι, κύριε ύπολοχαγέ, ξανάπε ο ταγματάρχης κάπως σοβαρότερα αλλά και σε μαλακότερο τόνο, δε σās κατηγορήσε κανείς γιατί πιάσατε αιχμάλωτους, απεναντίας σās έκαρδίζουμε σγχαρητήρια. "Άλλά τελospάντων τί προκαλείτε τώρα διαταγές για αυτούς; "Αν έσεεις θέλετε τώρα να τους σκοτώσετε, κάντε το, μα εγώ δεν μπορώ να διατάξω τέτοιο πράμα: τους κανονισμούς τους ξέρετε.»

«Μα τους κανονισμούς θα κοιτάξουμε τώρα;

"Ο ταγματάρχης νευρικός έκατέβη από τον τοίχο και πλησίασε τους άλλους αξιωματικούς. "Ο ύπολοχαγός που είχε πιάσει τους αιχμάλωτους, έπλησίασε κι' αυτός στην παρέα των αξιωματικών.

Ένωμεταξύ οι στρατιώτες είχαν άλλοι καθίσει χάμω εκεί όπου βρισκότανε ο καθέννας, άλλοι καθυστερημένοι έρχόντανε όλοένα, ξυπόλυτοι με ματωμένα ποδάρια και μόλις έφταναν κοντά στους πολλούς έπεφταν με βαθύ αναστεναγμό χάμου. Μερικοί από κείνους που είχανε φτάσει πρώτοι πρώτοι, άνθρωποι που δεν τα ρίχνουν ποτέ τάγματα, παρά ως την τελευταία τους πνοή άγωνίζονται για τη σωτηρία τους, σαν τ' αργόμα, είχανε σκορπίσει και ψάχνανε μέσα στα χαλάσματα μήπως ή τύχη τους τους οδηγούσε σε κανένα εύρημα, τίποτα φαγώσιμο, ή κανένα ρουχικό για σκέπασμα, ή τέλος καμιά στέγη, να τριπώναν να περάσουν τη νύχτα. Και δεν άργησαν να πετύχουν. Σε λίγο σαν άσραπή έδιαδόθηκε σ' όλους ή χαρούμενη είδηση πώς ανακαλίφθηκε ένα κατώι, άπειραχτο από τη φωτιά, ένα σωστό κελάρι με κρασιά μέσα, άλεύρια, πετιμέζια, μέλια, παστοκρέατα, κρεμμύδια.

"Ός που να πεις κρεμμύδι το άλλων άδειασε. "Όλοι πατείς με πατώ σε τρέξανε προς τα εκεί του κάκου οι αξιωματικοί φώναζαν, του κάκου ο ταγματάρχης ξελαργγιαζότανε. "Άκόμα κι' οι αξιωματικοί ένας ένας στρίψανε κατά κείθε, κάνοντας τάχα πώς θέλανε να φωνάζουνε τους στρατιώτες. Στ' άλλων άπόμειναν μονάχα οι λαβωμένοι που τώρα βογγούσαν δυνατώτερα από πριν, άπελπισμένα, κι' οι τρεις αιχμάλωτοι, που στα μάτια τους άρμισαν να παίουν σαν μακρινές άστράπες, κρυφές έλπίδες να βρουν ευκαιρία στην αναμπουμπούλα να το σκάσουν.

"Ο ύπολοχαγός έτρεξε κοντά τους κι' έβγαλε το πιστόλι του, έτσι με τρόπο που έδειχνε: Μη σαλεψετε, γιατί σās έφαγα!...

"Ο ταγματάρχης έπλησίασε γλήγορα και τούπε, «Για το θεό μην πυροβολήσετε. Δεν είναι άπίθαγο να αι εδώ κάπου κοντά κανένα έχτρικό φυλάκιο, θα μās ακούσουν και δεν ξέρομε τι θα γίνουμε. Και νυχτώνει.»

Πράγματι όλο κι' έκατέβαινε χύμα το πούσι από τις ράγες και πλημμύριζε παντού κάθε άνοιχτό μέρος. Δεν έριχνε πιά χιόνι, παρά χονόνερο. Οι στρατιώτες λίγοι λίγοι ξαναμαζεύονταν πάλι κουβαλώντας ότι είχε

προφθάσει να πάρει ο καθέννας. Μερικοί κιάλας είχαν μεθύσει γιατί πρόφτασαν κ' ήπιαν κρασί. "Υστερι όταν πέσανε πολλοί, σπάσανε τα βαγέτια και το κρασί πλημμύρισε στο ύπόγειο. "Ένας ένας που κατάφεραν να χωθεί μέσα βουτιότανε κιάλας ως τα γόνατα κι' έσκυβε κι' έπιανε. Καναδυό πίνγχαν μέσα στο κρασί. Από πάνω έρχόντουσαν άλλοι κι' άλλοι...

"Ο ύπολοχαγός με τους αιχμάλωτους ώστόσο εμπάνισε έναν από τους ίππεις, που έπρόβαλε τρεκλίζοντας και κρατώντας σε κάθε χέρι από μιá καραβάνα ξέχειλη μαύρο κρασί. "Έδωσε στον ύπολοχαγό τη μιá κι' ύστερα γονάτισε κι' έπαισε τους λαβωμένους όλους από λίγο. Τη στιγμή που πότιζε τον τελευταίο, πήρε το μάτι του και τους αιχμάλωτους.

«Βίστα, είπε, ρε συνάδερφε. Βάστα να τους βρέξω κι' αυτοτών τα χιλία και θα πάω να ξαναφέρω. Βούση!»

«"Άσε, τους δίνω εγώ, έκανε με τη ραγισμένη φωνή του ο κοντόχοντρος ύπολοχαγός, μιá φωνητού λές κι' έβγαίνε από καμιά τρύπα της κοιλιás του. Και σά να τον εφώτισε ένα πνεύμα σατανικό, σά ναθελε να ξεσπάσει όλη του τη δυστυχία με κάτι πολύ άστειό έσκυψε στους αιχμάλωτους κι' έζύγωσε την καραβάνα πουχε ακόμα δυό δάχτυλα κρασί μέσα, στού πρώτου τα χείλια. "Έτούτος πήγε να ρουφήξει με λαχτάρα μ' άμέσως ο ύπολοχαγός τριβήξε το χέρι με την καραβάνα κι' έπρόβαλε τ' άλλο με το πιστόλι. Το σκυμμένο μούτρο του αιχμάλωτου τινάχτηκε πίσω με γυρολωμένα μάτια.

«"Άμάν μπρέ!» άρθρωσε με σβυσμένη φωνή.

«"Όχι έσθ πρώτα, φιλαράκο μου, πρώτα ο άλλος πούχει και γενια» είπε ο ύπολοχαγός, χωρίς κανείς να ξέρει πούθε άντλούσε αιτή τη όρεξη για σαχλαμάρα τη στιγμή αυτή. "Ο μεθυμένος ίππείας στηρίχτηκε στη βρειά του σπάθα να μην π'σει. Κάμποσοι στο τιώτες είχαν μαζευτεί γύρω. Το σκοτάδι όλο κι' έπληξε. Το χιονόνερο έπεφε ακόμα από τον οϊρανό σαν άποστράγγισμα της ταχινιάς. Κάπου κραπέρα άναψαν φωτιά. Λίγοι λίγοι μαζευότουσαν οι στρατιώτες και κλείσανε κύκλο γύρω στους αιχμάλωτους.

"Ο ύπολοχαγός έσίμωσε την καραβάνα στού δεύτερου τα χείλια. "Έτούτος έσκυψε με την ίδια λαχτάρα να ρουφήξει. Γλήγορα ο ύπολοχαγός τράβηξε πάλι την

καραβάνα και πρόβαλε τὸ πιστόλι στὴ μύτη τοῦ ἀνθρώπου, πού τὸ ἴδιο σὰν τὸν ἄλλον τινάχτηκε πίσω μὲ τόση ὀρμή πού χτύπησε ἡ κόκα του στὸν τοῖχο. Οἱ στρατιῶτες γύρω γέλασαν. Αὐτὴ τὴν ἐπιδοκιμασία περιέμενε κι' ὁ ὑπολοχαγὸς γιὰ νὰ ξανακάνει μὲ περισσότερη ἐπιδοκίμηση τὸ παιχνίδι κι' ἐπὶ τὸν τρίτον αἰχμάλωτο, ἕνα παιδί, τᾶχε δὲν τᾶχε κλείσει τὰ εἴκοσι. Τὸ παιχνίδι πέτυχε πάλι γιατί τ' ἴρα δυνατότερο ξέσπασε τὸ γέλιο τῶν στρατιωτῶν γύρω.

«Πῶς ξέρει τούρκα ἀπὸ σᾶς ῥέ;» Ρώτησε ὁ ὑπολοχαγὸς τοὺς στρατιῶτες. «Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυὸ ἱππεῖς, ἕνας ἄντρας ψηλὸς πρόβαλε στὴ μέση βγαίνοντας ἀπὸ τὸν κύκλο.

«Πῆς τοὺς ἐσυνέχισε ὁ ὑπολοχαγὸς, πὼς ὅποιος προφάξει και πγεί μιά ρουφηξιά κρασί ἀπὸ τὴν καρβάνα, θὰ τοῦ χαρίσω τὴ λευτεριά του. Θὰ τὸν ἀφήσω ἀμέσως; κιόλας νὰ φύγει, νὰ πάει ὅπου θέλει.»

«Ὁ ἱππέας ἔσκυψε στοὺς αἰχμάλωτους και τοὺς μίλησε στὴ γλῶσσα τους. Ὁ πρῶτος: ἀπὸ τοὺς τρεῖς, εἷας σαραντάρη, μὲ ἀγαθὰ γιγλάνα μίτια τοῦ φάνηκε σὰν νὰ κλαίγει. Καθὼς τοὺς ἐξηγοῦσε τὴ διαταγὴ πού τοῦχε δώσει ὁ ὑπολοχαγὸς, αὐτὸς κάτι τοῦπε παρακαλεστά.

«Τί λέει;» Ρώτηξε ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἱππέα.

«Λέει, νὰ μὴν τοὺς σκοτώσουμε. Ἐχει λέει τέσσερα παιδιά...»

«Καὶ, θὰν τοῦ κάνω τὴ χάρη πέστου, τόνε συμπαθῶ πολύ. Μ' ἔκαψε ἡ ὁμορφιά του.»

Οἱ στρατιῶτες γύρω γέλασαν.

«Ἐμπρός!» Εἶπε ὁ ὑπολοχαγὸς και ξανάρχισε τὸ παιχνίδι μὲ τὴν καρβάνα και τὸ πιστόλι. Οἱ δύστηχοι οἱ αἰχμάλωτοι σὰ νὰ κρμότανε σταλήθεια ἢ ζωὴ τοῦ ἀπὸ τὴ γουιὰ πού θὰ πρόφταινε νὰ ρουφήξουν, βάνονταν μὲ ὄλο τους τὸ ζῆλο νὰ πετύχουν. Καὶ ὅπως ἦσαν κωλοκαθισμένοι, μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω, γιὰ νὰ ἴκουν περισσότερη ἐλευρία στὴν κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ, ἀνασηκώθηκαν και στερεώθηκαν γονατιστοί, μ' ἀνοιχτὰ τὰ γόνατα.

Ἀπὸ τὴ φωτιὰ ποῦχαν ἀνάψει παραπέρα φέρανε καναδυὸ δαβλιά γιὰ νὰ βλέπουν καλή ερα. Μὰ τὸ χιονόνερο πού δυνάμωσε πάλι τὰ βραῖνε γλιγωρα κι' ἔτσι τὸ θέαμα ἔχασε πολὺ ἀπὸ τὴ χάρι του γιὰ τοὺς θεατῆς και τὸν ὑπολοχαγὸ. Αὐτὸς ὡστόσο ἐσεργιάνανε

τὴν καρβάνα ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, τραβῶντας τὴ μὲ μεγάλη σβελσὴ πρὶν προφάσει ὁ αἰχμάλωτος νὰ τὴν ἀγγίξει μὲ τὰ χέρια. Σὲ μιὰ στιγμή ὅμως ὁ πρῶτος πρόφταξε και τὴ δάγκωσε και μὲ τὴ δύναμη σηκωσε τὸ κεφάλι του πίσω πού τὴν πήρε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ὑπολοχαγοῦ και τὸ κρασι τὸν περιέχισε στὰ μούτρα.

Ἐπειτα στάθηκε κρατώντας πάντα μὲ σφιγμένα δόντια τὴν καρβάνα, κοίταξε τὸν ὑπολοχαγὸ και ὄλους τοὺς ἄλλους μὲ εὐχαρίστηση ζωγραφισμένη στὰ μάτια του, εὐχαρίστηση ἀνακατεμένη μὲ ἄγωια.

«Δὲν εἶπατε εἰσι ἐσταμπούνισε ἡ φωνὴ τοῦ ὑπολοχαγοῦ. Εἶπαμε νὰ πγεί. Ὁχι νὰ δαγκῶσει τὴν καρβάνα!»

Ὁ ἱππέας ὁ ψηλὸς; μετάφρασε γλήγορα αὐτὰ τὰ λόγια σὸν αἰχμάλωτο πού κρατοῦσε ἀκόμα στὰ δόντια του τὴν καρβάνα, ἔτσι πού μόνο τὰ μάτια του, φανόντουσαν. Μόλις ἄκινσε αὐτὰ, σήκωσε πάλι λίγο μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι, κι' οἱ οἱ εἶδαν τὸν τετωμένον λαμὶ του πού ἀνεβοκατέβηκε τὸ κορῦδι του και κατάπτε δυὸ γουλιές.

Ἐπειτα. Κράτησε κρασί σὸ στόμα του και μὲ προσοχὴ στρίβοντα; τὸ κεφάλι του πολὺ δεξιὰ σὲ τρόπο πού νὰ βοηθήσει μὲ τὸν ὄμο του νὰ πέσει ἡ καρβάνα χάμω μπροστά του και ἔπειτα, ἀφοῦ τοὺς κοίταξε ὄλους, μὲ παράκληση σὸ βλέμμα του νὰ προσέξουν, ἀδίασε στὰ γόνατά του ἐπάνω τὴ γουλιὰ κορσὶ πού κρατοῦσε σὸ στόμα του. Καὶ πάλι τὸ πρόσωπό του, μὲ ἀνοιχτὰ παρακαλετικά μάτια, ἔγρινε γύρω γύρω, σ' ὄλους πού στεκόντουσαν ὀρθοί κι' ἔβλεπαν. Ἡ ματιά του παρακαλοῦσε νὰ μαρτυρήσουν ὅλοι πὼς εἶχε κερδίσει και νὰ μὴν τοῦ γίνε ἀδικία.

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἕνας; στρατιώτης παρουσιάστηκε κι' εἶπε σὸν ὑπολοχαγὸ πὼς τὸν ζητοῦσε ὁ ταγματάρχης.

«Ἐτοιμάσαν τίποτα γι φαί; Ρώτησε ὁ ὑπολοχαγὸς. Καλὰ ἔφτασα ἀμέσως. Ποῦ βρίσκονται; Περιέμενε μιὰ στιγμή νὰ πάμε μαζί. Καὶ γυρίζοντα; σὸν ἱππέα τὸν ψηλόν, τοὺς καταφέρνει; μὲ τὸ σπαθί σου; ρώτησε. Ἐποῦτον πού κέρδιζε τὸ στοίχημα σὲ παρακαλῶ, ἀν μπορεῖς, νὰ τοῦ τὴ φέρεις μὲ τὴ πρώτη. Ἰσα.»

Ὁ σὸν τὰ πεία τὰ λόγια σιγὰ στ' αὐτὸ τοῦ ἱππέα ἐποῦτος ἔβγαλε τὴ χλαῖνη του και ἔπειτα τραβήξε τὴ σπάθα του ὄξω ἀπὸ τὴ θήκη της Ἦταν ψηλὸς και τὰ χέρια του μακρὰ, σὰν κουτάλες. Ὁ πρῶτος αἰχμάλω-

τος, αὐτὸς ποῦχε ἀγωνιστεῖ και κερδίσει τὴν ἐλευθερία του και πού περιέμενε μὲ ἀγωνία νὰ τοῦ δώσουν ὅτι τοῦταξαν, μόλις εἶδε τὸν ἱππέα και τραβήξε τὴ σπάθα του, κατάλαβε ἀμέσως. Στὸ πρόσωπό του ζωγραφίστηκε ἡ τραγικὴ ἀπόγωση και ἡ φωνὴ του δυνατὴ, σὲ νᾶθελε νικουστὴ σὸν οὐρανὸ, βγήκε λαχταριστὴ ἀπὸ τὸ λαχταρισμένο του στήθος. «Ἀμὰν μπρέ!»

Δὲν πρόφτασε νὰ ξεστομίσει ἄλλη συλλαβὴ. Ἡ σπάθα σφύριξε και ἔπεσε ἀπάνω σὸ γονατισμένο κορμὶ σὰ σπαθὴ. «Ἀμ...» Εἶχε ἀρχίσει ἡ φωνὴ μὰ ἔγινε ροχαλητό, γουρ-γουρητό, τὸ κορμὶ ἔγειρε χάμω κι' ἄρχισε νὰ σπατάρει. Ἡ σπάθα δευτέρωσε, τρίτωσε. Τὸ ἱππέα τὸν εἶχε πᾶσει σὲ μανία. Ἀκόμα κι' ὁ ἄλλος ὁ ἱππέας ὁ μεθυμένος πού λίγο πρὶν ἤθελε νὰ φιλέψει τοὺς αἰχμάλωτους κρασί, εἶχε βγάλει κι' αὐτὸς τὴ μανδύα του κι' εἶχε κιόλας ξεπλώσει χάμω τὸν τρίτον αἰχμάλωτο, τὸ παλληκάρτὸ ἀμούστακο. Ὁ δευτέρως, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δυὸ κορμιά τῶν συντρόφων του πού τίναξαν τὰ πόδια και σφιγγοῦριζαν στὴ ζυμωμένη μὲ

χιόνι λάσπη ποῦχε κιόλας βαφτεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα τους, δὲν εἶχε οὔτε φωνὴ νὰ βγάλει παρὰ ἀπὸ τὸ στόμα του πού ἀνοιγόκλεινε και τὰ λάβινες πὼς ἤθελε ν' ἀρθρώσει «Ἀμὰν μπρέ» κι' ὁ δὲ μπορούσε.

«Ἰσα, ἴσα! Τί, κουραστήκατε; Κοῖμα σ' ἔσᾶς κι' ἐγὼ πού νόμιζα πὼς μὲ τὴν πρώτη...» τοὺς ἔρεῖζε ὁ ὑπολοχαγὸς.

Κ' οἱ δυὸ σπάθες πέσανε μαζί σ' αὐτὸν πού ἀπόμεινε, κι' ἐσυνέλισαν χτυπήματα ἀπανωτά, σὰ νᾶθελαν νὰ τὸν κάμουν κιμῶ.

Ὁ ὑπολοχαγὸς εἶπε καιμὰ φορὰ φεύγοντας, μὲ προσπάθεια νὰ μιμηθῆ τὸν Καργιολόζη. «Κοῖμα ὄρε τὸ καμημένο τὸ Χασάνη, κοῖμα ὄρε τὸ μάνα πού τὸ γέναγε. Οἱ στρατῶτες ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ γέλασαν καθόλου.

Τὸνομά του τὸ ξέχασα τώρα πιά. Μὰ τὴ φάτσα του και τὴ φωνὴ του δὲ θὰ τὰ ξεχάσω ποτέ. Καὶ ἀκόμα λιγώτερο ἐκείνα τὰντρίκια κορμιά μὲ τὰ χέρια πίσω δεμένα, νὰ κυλιοῦνται σὸ λασπόχιο, νὰ ροχαλίζουν και νὰ κλωτσούν.

B. ΔΟΥΚΑΣ

ΤΟ ΜΙΛΙΟΥΝΙ

H

ΤΑ ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ ΠΟΛΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛLVII

ΓΙΑΝΔΟΥ Κ' ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥΘΙΒΕΤ

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν πολιτεία πού σᾶς ἱστορήσα φτάσαμε ἔπειτα ἀπὸ τρεῖς μέρες. σὲ μιὰ πολιτεία πού τὴ λένε Γουβλάϊ Κάν, χτισμένη ἀπὸ τὸ Μεγάλον Κάν. Σὲ τούτη τὴν πολιτεία ὁ Ἀφέντης ἔχτισε ἕνα πέτρινον κι' μαρμαρένον παλάτι τρισέμορφο. Οἱ σάλλες κι' οἱ κᾶμαρες εἶναι ὄλιγοι κι' ἀξιόθαιμαστες. Καὶ τὰ χρυσώματα πολὺ τεχνικὰ κι' ἀτίμητα. Τοῦτο τὸ παλάτι εἶναι περιτριγυρισμένο μ' ἕναν τοῖχο πού κάνει ἕναν γύρο δεκάξη μίλια, και σὸ διάστημα αὐτὸ ὑπάρχοντε ἄφθονες βρύσες, ποτάμια και λειβάδια. Ὁ Ἀφέντης ἔχει βάνει ἐκεῖ μέσα ζῶα κάθε λογῆς, ἦγον ἑλάφια, ζαρκάδια και κατοικοζάρκαδα και τὰ δίνει γιὰ φαγὴ στὰ γερόκια και στ' ἀγουπογέρακα, πού τὰ φυλάγει ἐκεῖ

μέσα κοπάδια-κοπάδια, και παγαίνει μιὰ φορὰ τὴ βδομάδα γιὰ νὰ δεῖ πὼς τὰ σπαράζουνε.

Σιγὰ σὲν σεργιανίζει μέσα σὲ τοῦτο τὸ λειβάδι πούναι τοῖχ τριγυρισμένο, πέρνει μαζί του κι' ἕνα λεόπαρδο πᾶνου σὰ καπούλια τ' ἀλόγου του. Κι' ἂν τύχει και θέλει νὰ πᾶσει εἴτε κανένα ἑλάφι εἴτε κανένα ζαρκάδι ἀμύλι τὸ λεόπαρδο και κείνος τ' ἀρπάξει εὐθύς.

Ἐπειτα τὸ δίνει στὰ γερόκια και στ' ἀγουπογέρακα και κείνα τὸ σπαράζουνε. Κι' αὐτὸ τὸ κάνει γιὰ χαρὰ και γιὰ ἀπόλαψη του. Μάθετε ἀκόμα πὼς σὲ τούτη τὴν περιοχὴ ὁ Μ. γάλος Κάν ἔκανε ἕνα παλάτι ἀπὸ καλάμια, μὰ ἀπὸ μέσα εἶναι στολισμένο μὲ χρυσάφι και μὲ πλουμίδια πού παρασταίνουν πούλια κι' ἄλλα ζῶα μὲ τὴν περὶ

ξαίσια τέχνη. Τὸ ταβάνι εἶναι καὶ κείνο ἀπὸ βαμμένα καλάμια καὶ τόσο καλά δεμένα πὸ τὸ νερὸ δὲ μπορεῖ νὰ μπει μέσα. Τὰ καλάμια αὐτὰ εἶναι χοντρά περσότερο ἀπὸ τρεῖς ἀπλάμους, καὶ μακρὰ ἀπὸ δέκα ἴσαμε δεκαπέντε δρασκελιές. Κόβονται μὲ πολλὴ ὑς τρόπον κ' ὕστερα τὰ ξεχωρίζουνε καὶ τὰ μεταχειρίζονται ὅπως ἐμεῖς τὰ κεραμίδια, ὥστε ἕνα σπῖτι νὰ μπορεῖ νὰ σκεπαστεῖ πολὺ εὐκόλα. Κι' αὐτὸ τὸ καλαμένιο παλάτι εἶναι φτιαγμέν μὲ τέτοιον τρόπο πὸν μπορεῖς νὰ τὸ κουβαλήσεις ὅποια στιγμή θέλεις, ἐπειδὴς βαστιέται ἀπὸ διακόσια καὶ περσότερα μεταξὺ τὰ σκοινιά. Ὁ Μεγάλος Κὰν περνᾷ μέσα σὲ τοῦτο τὸ παλάτι τὸν Ἰούνιο, τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Αὐγούστου, ἐπειδὴς ἐκεῖ μέσα δὲν κάνει καθόλου ζέστη κι' ἐπειδὴς διασκηδάζει καὶ περνᾷ φημίσι τὴν ὥρα του. Μόνον γιὰ τοὺς τρεῖς τούτους μῆνες στήνουνε τὸ παλάτι, ἀμὴ τοὺς ἄλλους μῆνες κάθεται λυμένο. Κάθε χρόνον στὶς εἰκοσιοχτὼ τ' Αὐγούστου ὁ Μεγάλος Κὰν φεύγει ἀπὸ τοῦτη τὴν πολιτεία κι' ἀπ' τὸ παλάτι καὶ πάγει νὰ καθήσει ἄλλοῦ.

Μάθετε πὸς ὑπάρχει μιὰ ράτσα ἀπὸ φοράδες ἄσπρες σὰν τὸ χιόνι πὸν πέρνουνε δέκα μίλια δρόμο καὶ πὸν κανένας ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ τὸ γάλα τοὺς ἐξὸν κείνοι πούναι ἀπὸ βασιλικὸ αἷμα καὶ κείνοι πούναι ἀπ' τὴ φυλὴ πὸν τὴ λένε Βουρνέτ. Αὐτὸ τις εἶναι μιὰ τιμὴ πὸν τις ἔδωσε ὁ Κούγκις Κὰν Ἀφέντης χάρις σ' ἕναν πόλεμον πούχανε κερδίσει μαζί του. Κεῖ πὸν βοσκάνε αὐτὲς οἱ ἄσπρες φοράδες ἂν τύχει νὰ τις ἀνταμώσει κανένας μέγας ἄρχοντας, δὲν ἀποκοτᾷ νὰ περάσει ἀπ' ἀνάμεσόν τους, μόνον περιμένει πρῶτα νὰ φύγουνε οἱ φοράδες, εἴτε ἀλλάζει δρόμον καὶ πάγει ἀπ' ἄλλοῦ, ἢ εἶναι καὶ μισὴ μέρα δρόμος παραπάνου. Ἐτσι κανένας δὲ θαρρεῖται νὰ τις σιμώσῃ. Τὸν καιρὸ πὸν ὁ μέγας Κὰν φεύγει ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος στὶς εἰκοσιοχτὼ τ' Αὐγούστου, πέρνουνε τὸ γάλα ἀπ' αὐτὲς τις ἄσπρες φοράδες καὶ τὸ ραντίζουνε χάμου, γιὰ τὸ οἱ ἀστρολόγοι κ' οἱ ἄλλοι εἰδωλολάτρες λένε πὸς πρέπει νὰ τὸ ραντίσουνε κάθε χρόνον τὴν ἴδια μέρα γιὰ νὰ πάρουνε τὸ μεριδίόν τους κ' ἢ γῆς κ' ἢ ἀτμοσφαίρι καὶ τὰ εἶδωλα. Γιὰ νάχουνε ἀκόμα τὸ μεριδίον τους καὶ τὰ στεῖχιά πὸν περπατᾷνε μέσα στὴν ἀτμοσφαίρα καὶ στὴ γῆς, καὶ γιὰ νὰ προστατεύουνε τὸν Μεγάλον Ἀφέντη καὶ τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ πλούτη του κ' οὐλοὺς τοὺς ἀνθρώπους πού-

να μὲς τὸ βασίλειον του, τᾶλογά του καὶ τὰ ζῷα του, τὰ σιταρικά καὶ κάθε ἄλλο πράμα.

Κι' ἀφοῦ γίνεῖ τούτη ἡ τελετὴ, φεύγει ὁ Μεγάλος Κὰν Ἀφέντης καὶ πηγαίνει σ' ἄλλο μέρος θὰ σᾶς πῶ καὶ γιὰ ἕνα ἄλλο θάμα πὸν τὸ ἔχεσας. Μάθετε πὸς τότες πὸν κάθεται στὸ παλάτι πὸν σᾶς εἶπα ὁ Μεγάλος Κὰν, ἂν τύχει νὰ κάνει κακοκαιριὰ καὶ βροχὴ καὶ καταχνιά, οἱ μίγοι μποδίζουνε μὲ τὴν ἐπιστήμη τους νὰ πέσει ἢ κακοκαιριὰ κ' ἢ συννεφιά πάνου στὸ παλάτι, ὥστε ὁ καιρὸς εἶναι πάντα χαρὰ θεοῦ πᾶν ἀπ' τὸ παλάτι τοῦτο, ἀκόμα καὶ τότες πὸν κάνει κακοκαιριὰ ὀλοτρόγυρα. Κ' οἱ σοφοὶ πὸν κάνουνε αὐτὸ τὸ ξόρκισμα, τοὺς λένε Τεμπέτ καὶ Κεσσιεμούρ, κ' εἶναι δυὸ αἰρέσεις εἰδωλολάτρες καὶ ξέρουνε περσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλοι τοὺς τις δαιμονικὲς τέχνες τῆς μαγείας, κ' οὐλοὺς τὰ φτιάχνουνε συννεφιά διαβόλου καὶ κάνουνε τὸν κόσμον νὰ πιστέψει πὸς ἂν φτιάχνουνε μὲ τὴν ἀγιωσύνη καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ ἔχουνε μιὰ συνήθειαν πὸν θὰ σᾶς τὴν πῶ. Ὅντας εἶναι κανένας καταδικασμένος νὰ θανατωθεῖ καὶ τοῦ κόψουν τὸ κεφάλι, τὸν ψήνουνε καὶ τὸν τρῶνε, ὅτι ὅμως ἂν πεθάνει ἀπὸ φυσικὸ θάνατον. Θὰ σᾶς πῶ καὶ γιὰ ἕνα ἄλλο θάμα πὸν κίνανε αὐτοὶ οἱ βᾶσκοι πούναι τόσο πολὺ ἔμπειροι στὶς μαγείες. Σὸν κάθεται στὸ τραπέζι ὁ Μεγάλος Κὰν μέσα στὴ μεγαλύτερη σάλλα, βίζουνε τὶ κροντήρια γιομάτα κραισί, γιὰ γιλα, γιὰ ἄλλο πιτό, πάνου στὸ πάτωμα τῆς σάλλας σὲ δέκα δρασκελιές ἀπόστασιν ἀπ' τὸ τραπέζι. Κι' αὐτοὶ οἱ Βᾶσκοι τόσο πιτυχαίνουν μὲ τις τέχνες τους, πὸν τὰ κροντήρια σηκώνονται μονάχα τοὺς ἀπ' τὸ μέρος πὸν στέκονται καὶ παγαίνουνε προστὰ στὸ Μεγάλον Κὰν δίχως νὰ τ' ἀγγίξει κανένας, καὶ τοῦτο γίνεται προστὰ σὲ δέκα χιλιάδες ἀνθρώπων. Εἶναι πράμα ἀληθινὸ καὶ δίχως ψευτιά, κ' ὅσοι ξαίρουνε νεκρομαντείες λένε πὸς αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνων εὐκόλα. Σὸν σιμῶνει ἢ γιορτὴ κανενοῦς εἰδωλοῦ οἱ Βᾶσκοι πάνε στὸ Βασιλιὰ καὶ λένε «Μεγαλειότατε, ἢ γιορτὴ τοῦ εἰδωλοῦ σιμῶνει καὶ ξιμῶνει καλά πὸς αὐτὸ τὸ εἶδωλον συνειθίζει νὰ κάνει μεγάλες ζημιὰς στὰ πράματά σου κ' ἢ στὰ ζωντανά σου κ' ἢ στὰ σιταρικά σου, ἂν δὲν τοῦ προσφέρουμε δῶρα καὶ θυσιᾶς.

Γιὰ τοῦτο σὲ παρακαλοῦμε, Καλέ μας Βασιλιὰ, νὰ κλίνας τὸ θέλημά σου καὶ νὰ μᾶς δώσεις κάμποσα κραιρία μὲ μαῦρα κεφάλια

καὶ λιβάνια καὶ ξύλον ἀπ' ἄλλο κ' ἄλλα πράματα γιὰ νὰ τὸν τιμήσουμε, γιὰ νὰ φυλάγει τὰ ζῷα μας καὶ τὰ σιταρικά μας». Κι' αὐτὰ τὰ λένε στοὺς ἄρχοντας πὸν στέκονται ὀλοτρόγυρα τοῦ Μεγάλου Ἀφέντη, κ' αὐτοὶ ὕστερα τὰ λένε στὸ Μεγάλον Βασιλιὰ. Καὶ σὰν πᾶρουνε τὰ πράματα πὸν γυρεύουν, κάνουνε τιμὲς τῶν εἰδωλοῦν τους μὲ γλέντια καὶ με τραβούδια, καὶ τὶ θυμιάζουνε μὲ μυρουδιάτα λιβάνια καὶ μὲ διαλεχτὰ μπαχάρια. Κι' ἀφοῦ ψήσουνε τὰ κραιρία, τὰ βάζουνε προστὰ στὰ εἶδωλα ραντίζοντας δῶ καὶ κεί τὸ ζουμί τους καὶ λένε πὸς οἱ θεοὶ πήρανε τὸ μεριδίόν τους. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τιμοῦνε τὰ εἶδωλά τους τὴ μέρα τῆς γιορτῆς οὺς, γιὰ τὴν κάθε εἶδωλον γιορτάζει ἀπαράλλαχτα ὅπως στὰ μέρη μας οἱ ἄγιοι. Ἐχουνε καὶ μοναστήρια, καὶ σᾶς λέγω πὸς σὲ μιὰ μικρὴ πολιτεία εἶναι ἕνα μοναστήρι τόσο μεγάλο πὸν ἔχει δυὸ χιλιάδες καὶ πλέον καλόγερους πὸν ζοῦνε περὶ θεοφοβούμενα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐχουνε τὸ κεφάλι καὶ τὸ πηγῶνι ξουριεμένο. Γιορτάζουνε τὰ εἶδωλα μὲ λαμπάδες καὶ μὲ ψαλμοῦδιες. Ἄλλοι βᾶσκοι, σύμφωνα μὲ τὴ νομοθεσίαν τους, μποροῦνε νὰ πινηρευτοῦνε κ' ἔχουνε πολλὰ παιδιά. Ὑπάρχει ἀκόμα καὶ μιὰ ἄλλη αἵρεση πὸν τὴ λένε Σενσίρι. Αὐτοὶ ζοῦνε μὲ μεγάλη νηστεία καὶ περνᾷνε ζωὴ σκληρώατη. Τρῶνε μόνον πιτυρα ἀπὸ σιτάρι βρεμένα μὲ ζεστὸ νερὸ. Νηστειοῦνε πολλὰς φορὰς τὸ χρόνο, καὶ δὲν τρῶνε ἄλλο τίποτα ἐξὸν ἀπὸ τὰ πιτυρα πὸν εἶπα.

Ἐχουνε πολλὰ εἶδωλα καὶ κάποτες λατρεύουν τὴ φωτιά. Κ' οἱ ἄλλες αἰρέσεις λένε πὸς εἶναι ὅπως οἱ Πατερίνοι (*) στὸν τόπον μας, ἐπειδὴς ἔχουνε μιὰ θρησκείαν διαφορετικὴν ἀπ' τὴ δική τους καὶ δὲν παντρεύονται μὲ κανένα τρόπο. Καὶ τοῦτοι πάλε ἔχουνε τὸ κεφάλι καὶ τὸ πηγῶνι ξουριεμένο καὶ ντύνονται μὲ μαῦρον καὶ μὲ γαλάζιον καναβάτσο, καὶ δὲν ἀλλάζουνε τὸ ρούχον τους μηδὲ μὲ μεταξωτά. Κοιμοῦνται πάνου στὴ ψάθα καὶ περνᾷνε τὴν περὶ σκληρὴν ζωὴν πὸν μπορεῖ νὰ φανταστεῖ κανένας. Γιὰ εἶδωλά τους ἔχουνε ὅλα γυναικείσια ὀνόματα. Ἄς ἀφήσουμε τοῦτο τὸ θέμα κ' ἂς πιάσουμε νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὰ μεγάλα κατοο-

(*) Χριστιανοὶ πὸν στὸν ἐνδέκατον αἰῶνα θέλανε νὰ γυρίσει ὁ κληρὸς στὴν πρώτη εὐαγγελικὴ φτώχεια. Ἀργότερα ἐπαναστατήσανε τὴν ἐκκλησίαν καὶ κείνη τοὺς κήρυξε αἰρετικούς. Σ.Μ.

θώματα καὶ τ' ἀξιοθαύμαστα, γιὰ τὰ θαυμαστά πῶκανε ὁ Μεγάλος Ἀφέντης ὁ Τιμημένος Κομπιλᾶϊ Κὰν, ὁ Μεγάλος Βασιλιὰς π' ὀρίζει ὅλους τοὺς Ταρτάρους.

ΚΕΦ. ΙΧΧΙ—LXXII

(ΑΠ' ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΜΠΑΡΤΟΛΗ)

ΤΟ ΠΕΚΙΝΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΝΑΚΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΝ.

Μάθετε ἀληθινὰ πὸς ὁ Μεγάλος Κὰν κάθεται στὴ μεγαλύτερη πρωτεύουσα πὸν τὴ λένε Κομβλάου τρεῖς μῆνες τὸ χρόνο, δηλαδή τὸ Δεκέμβριον, τὸ Γενάριον, καὶ τὸ Φεβρουάριον. Καὶ σὲ τοῦτη τὴν πολιτεία ἔχει καὶ τὸ μεγάλο παλάτι του, καὶ θὰ σᾶς πῶ τίλογος εἶναι κανωμένο. Τὸ παλάτι εἶναι κανωμένο ἀπὸναν τετράγωνον τοῖχον πῶχει χίλια μέτρα μήκος ἢ κάθε μὴντα, καὶ σὲ κάθε γωνίαν αὐτοῦ τοῦ σαραγιου ὑπάρχει κ' ἀπὸναν πολὺ ὄμορφον παλάτι, καὶ κεί μέσα φυλᾷνε ὅλα τ' ἀτίμητα πράματα τοῦ Μεγάλου Κὰν, μ' ἄλλα λόγια δοξάρια, φαρέτρες, σέλες καὶ χαλινάρια, σκοινιά καὶ τέντες κ' ὅτι χρειάζεται γιὰ ἕναν στρατὸν καὶ γιὰ τὸν πόλεμον. Κι' ἂ ὅμοια ἀνάμια στὰ τέσσαρα τοῦτα παλάτια ὑπάρχουνε ἄλλα τέσσαρα, ὥστε γύρω γύρω σ' αὐτὸν τὸν τοῖχον ὑπάρχουνε ὀχτὼ παλάτια, κ' οὐλοὺς εἶναι γιομάτα ἀπὸ σύμβουλον τοῦ πολέμου, καὶ μέσα στὸν κάθε ἕνα βρίσκονται χίλιον λογιῶν πράματα. Κι' αὐτὸς ὁ τοῖχος κατὰ τὴν νοτιανὴν ἔχει πέντε πόρτες καὶ στὴ μέση μιὰ πολὺ μεγάλη πόρτα πὸν τὴν ἀνοίγουνε καὶ τὴν κλείνουνε μονάχα σὰν περνᾷ ἀπὸ μέσα ὁ Μεγάλος Κὰν, δηλαδή σὰν μπαίνει καὶ σὰν βγαίνει. Καὶ πλάγι στὴν πόρταν τοῦτη εἶναι δυὸ μικρὰς πόρτες μιὰ ἀπὸ κάθε μεριά, κ' ἀπὸ κεί μπαίνει οὐλοὺς ὁ ἄλλος κόσμος.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μὴντα ὑπάρχει κ' ἄλλη μιὰ μεγάλη, ἀπ' ὅπου μπαίνει οὐλοὺς ὁ λαὸς, μ' ἄλλα λόγια ὅτι λογῆς ἀνθρώπων. Καὶ μέσα σὲ τοῦτον τὸν τοῖχον εἶναι ἕνας ἄλλος τοῖχος, κ' ὀλοτρόγυρα ὑπάρχουνε ὀχτὼ παλάτια ὅπως καὶ στὸν πρῶτον, φτιαγμένα μὲ τὸ ἴδιον σκέδιον. Καὶ κεί μέσα ὑπάρχουνε τὰ πράματα τοῦ Μεγάλου Κὰν. Καὶ σὲ τοῦτον τὸν τοῖχον εἶναι ὀχτὼ πόρτες στὴ φάτσα τῆς νοτιᾶς καὶ στὴ ἄλλη πάλαι μιὰ. Καὶ στὴ μέση τοῦτοῦ τοῦ τοῖχου εἶναι τὸ παλάτι τοῦ Μεγάλου Κὰν κανωμένο ὅπως θὰ σᾶς πῶ. Εἶναι τὸ περὶ μεγάλο παλάτι πούδανε τὰ μάτια τ' ἀνθρώπου. Δὲν ἔχει πάτωμα, μόνον τὸ μέρος πούναι θεμελιωμένο εἶναι δέκα ἀπλάμους περὶ ψηλὸν ἀπ' τὴ γῆς. Ἡ σκεπὴ

εἶναι πολὺ ἀψηλῆ. Μέσα στὶς σίτες καὶ στὶς κάμρες οἱ τοῖχοι εἶναι καπλαντισμένοι δολοτελεῖς ἀπὸ χουσάφι καὶ ἀπ' ἀσημί. Ὑπάρχουν κεῖ μέσα ζουγοφισμένες ὠραῖες ἱστορίες μετὰ κυράδες καὶ μετὰ ἱπότες καὶ μετὰ πουλιά καὶ μετὰ ζῶα καὶ ἄλλα ὁμορφα πρῶματα, καὶ ἡ σκεπὴ εἶναι πάλε φτιαγμένη μετὰ τέτοιον τρόπο πού δὲ βλέπει κανένας ἄλλο πάρεξ μαλάματα καὶ ἀσήμια. Ἡ μεγάλη σάλλα εἶναι τόσο μικρὰ καὶ φαρδιά πού μποροῦνε νὰ φᾶνε κεῖ μέσα μετὰ τὸ ραχίτι τους ἕξη χιλιάδες ἄνθρωποι, καὶ εἶναι τόσες κάμρες πού τρίβεις τὰ μάτια σου ἅμα τίς δεῖς.

Ἡ σκεπὴ ἀποκίτου εἶναι βυσινιά καὶ γαλάζια καὶ πράσινη καὶ μ' οὐλα τᾶλλα τὰ χρώματα καὶ εἶναι τόσο καλά βερνικωμένη πού γυαλίζει σὰν τὸ χουσάφι καὶ τὸ κροῦσταλλο, τόσο, πού καὶ ἀπὸ πολὺ μακρὰ βλέπει κανένας νὰ λαμποκοπᾷ τὸ παλάτι. Ἡ σκεπὴ εἶναι πολὺ στερεή. Ἀνάμεσα στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον τοῖχο, στὸ διάστημα πού σᾶς παράτησα πρῶτα, ὑπάρχουν ὁμορφα λειβάδια καὶ δὲ τρα καὶ λογιῆς λογιῆς ἄρια ζᾶ, μ' ἄλλα λόγια ἄσπρα λάφια, ζαρκάδια καὶ πλατόνια, δηλαδή τὰ ζᾶ πού βγάζουνε τὸ μόσκο, λαγοπόνικα καὶ κουναβία καὶ ἄλλα ὁμορφα ζουτόβλια. Οὐλο τὸ μείντανι μέσα σ' αὐτὸ τὸ περβίλι εἶναι γιομάτο ἀπὸ τέτοια ζῶα, ἔξδν ὁ δρόμος πού μπαίνουνε οἱ ἄνθρωποι. Καὶ κατὰ τὸ μαῖστρο βρίσκειται μιὰ λίμνη πολὺ μεγάλη ὅπου ὑπάρχουνε πολλῶν λογίων ψάρια. Κεῖ εἶναι μεγάλο ποταμὸν μπαίνει καὶ βγαίνει σὲ τούτη τὴ λίμνη, καὶ σᾶς λέγω πῶς τόσο καλά εἶναι ταχτοποιημένα πού δὲ μπορεῖ νὰ βγεῖ μηδὲ ἓνα ψάρι ἀπὸ μέσα, ἐπειδὴς τὸχουνε φράξει μετὰ σιδερένιο πλάματι. Καὶ σᾶς λέγω ἄκόμα πῶς σὲ μιὰ δοξαριά τόπο ἀπ' τὸ παλάτι κατὰ τὸ βοριά, ὁ Βασιλιάς ἔφτιαξε ἓνα βουνό πούνι ψηλὸ ὡς ἑκατὸ ποδάρια καὶ χίλια μέτρα περιφέρεια, γιομάτο ἀπὸ δέντρα πού σὲ καμμιὰν ἐποχὴ τοῦ χρόνου δὲ ρίχνουνε τὰ φύλλα τους καὶ εἶναι ὀλοχρονεῖς πράσινα. Καὶ μάθετε πῶς ὁ Μεγάλος Κάν ὅποτε μάθει πῶς εἶναι πουθενὰ καὶ ἓνα ὁμορφο δέντρο προστάζει νὰ τὸ σηκώσουνε μ' οὐλα τὰ φύλλα του καὶ μετὰ πολὺ χῶμα καὶ τὸ φυτεύει σὲ κεῖνο τὸ βουνό, καὶ ἄς εἶναι μεγάλο ὅσο θέλει, ἐπειδὴς ὁ βασιλιάς προστάζει νὰ τὸ φορτώσῃνε πάνω σιτοὺς ἐλφάντους.

Καὶ σᾶς λέγω πῶς ὁ βασιλιάς θέλησε νὰ σκεπάσουνε ὅλο τὸ βουνό μετὰ χῶμα τοῦ ὄρανου πούναι καταπράσινο, ἔτσι πού ἀπάνου

σὲ τούτο τὸ βουνό δὲν ὑπάρχει τίποτις πού νὰ μὴν εἶναι πράσινο, γιὰ τούτο τὸ λένε Πράσινο Βουνό. Καὶ πάνου στὴν κορφή του ὑπάρχει ἓνα παλάτι πολὺ μεγάλο, τόσο πού θαμάζεσαι βλέποντάς το, καὶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος πού μόλις τὸ δεῖ νὰ μὴν τὸν πιάσει μεγάλη χαρά. Κ' ἔτσι ἴσα γιὰ νὰ χαίρεται κεῖνο τὸμορφο πανόραμα τῶφ ἰαξε ὁ Μεγάλος Ἀφέντης γιὰ παρηγοριά καὶ ἀπληρή του. Σᾶς λέγω ἄκόμα πῶς σιμά στὸ παλάτι τούτο ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο πού δὲν εἶναι μηδὲ περισσότερο, μηδὲ λιγότερο λαμπρό, καὶ κεῖ μέσα κάθεται ὁ ἕγγονος τοῦ Μεγάλου Κάν πού πρέπει νὰ βασιλεύει ὕστερα ἀπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Τουμουρ ὁ γιὸς τοῦ Κίγης ποῦτανε ὁ μεγαλύτερος γιὸς τοῦ Μεγάλου Κάν. Κεῖ αὐτὸς ὁ Τουμουρ πούναι γιὰ νὰ βασιλεύει, ἔχει οὐλὴ τὴν ἐξουσία τοῦ παπῦ του, καὶ ἔχει κίβλα; καὶ τὴ χουσιή βούλα τὴ λεγόμενη αὐτοκρατορικὴ σφραγίδα, ὅμως δὲν τὴ μεταχειρίζεται ἔνδοξο ἔτι ἄκόμα ὁ γέρος. Μιὰ καὶ σᾶς εἶπα γιὰ τὰ παλάτια, θὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ γιὰ τὴν πολιτεία Κομβλάου ὅπου ὑπάρχουνε αὐτὰ τὰ παλάτια καὶ τὸ γιὰ τὴν πολιτεία εἶτανε μιὰ ἄλλη μεγάλη καὶ ὁμορφὴ καὶ τὴ λέγανε Γκαριβάλου πού θὰ πῆ στὴ δική μας γλῶσσα ἡ Πολιτεία τοῦ Κυρίου. Κεῖ ὁ Μεγάλος Κάν μ' αἰσθάνονται ἀπ' τοὺς ἀστρολόγους πῶς ἡ πολιτεία τούτη θὰ παναστατήσῃ καὶ θὰ κάνει μεγάλη φασορία στὸ βασίλειο, ἔχτισε τὴν ἄλλη πολιτεία κοντὰ στὴν πρώτη, καὶ ἀνάμεσόν τους δὲν ἔχει πάρεξ ἓνα ποτάμι, καὶ ἔβγαλε τὸν κόσμο ἀπὸ κείνη καὶ τὸν ἔβαλε στὴν ἄλλη πού τὴν λένε Κομβλάου. Αὐτὴ ἡ πολιτεία εἶναι μεγάλη καὶ ἔχει γύρω εἰκοσιτέσσερα μίλια, ἡ γων εἶξη μίλια ἀπὸ κάθε μάντα, καὶ εἶναι σκέδιο τετράγωνο, γιὰ τὴν ἡμιάντα δὲν εἶναι πειδὲ μεγαλύτερη ἀπ' τὴν ἄλλη. Τούτη ἡ πολιτεία εἶναι τοιχωμένη μετὰ χῶμα, καὶ οἱ τοῖχοι ἔχουνε χίντρος δέκα ἀντίμια, καὶ ἄλλοι εἰκοσι, μὰ στὸ ἀπάνου μέρος δὲν ἔχουνε ὅσο χόντρος ἔχουνε στὸ κάτω, μάλιστα ἀπάνου εἶναι τόσο στενοὶ πού καταντᾷ νὰ χύνουνε χόντρος μόνο τρία ἀντίμια. Κεῖ οἱ τοῖχοι οὐλο ἔχουνε μπεντένια καὶ εἶναι κάτασπροι, καὶ ἔχουνε καὶ τούτοι δὲ κα πόρτες, καὶ ἀποπάνου ἀπὸ κάθε πόρτα εἶναι ἓνι παλάτι μεγάλο ὅπου κάθονται οἱ ἄντρες πού φυλάνε τὴν πολιτεία.

Καὶ μάθετε πῶς οἱ δρόμοι τῆς πολιτείας εἶναι τόσο ἴσοι, πού ἡ μιὰ πόρτα βλέπει τὴν

ἄλλη, καὶ ἔτσι ἀντικρίζονται οὐλες οἱ πόρτες. Στὴν πολιτεία ὑπάρχουνε πολλὰ παλάτια, καὶ στὴ μέση εἶναι ἓνα πού ἀποπάνου του ὑπάρχει μιὰ καμπάνα πολὺ μεγάλη πού χτυπᾷ τρεῖς φορές κάθε βράδυ. Ἀπὸ κείνη τὴν ὠρα δὲ μπορεῖ νὰ περπατήσει κανένας μέσα στὴ χώρα δίχως νὰ εἶναι μεγάλη ἀνάγκη εἶτε ἐξ αἰτίας κάποιας γυναίκας πού γεννᾷ εἶτε ἐξ αἰτίας κάποιας ἄρρωστου. Μάθετε πῶς τὴν κάθε καστρόπορτα τὴ φυλάνε χίλιοι ἄνθρωποι καὶ μὴ θαρρεῖτε πῶς φυλάνε γιὰ τὸ φοβοῦνται τὸν κόσμο, μόνο τὸ κάνουνε γιὰ εὐλάβεια στὸν ἀφέντη πού κάθεται μέσα καὶ γιὰ νὰ μὴν βιάσουνε τὴν πολιτεία οἱ ληστές. Σᾶς εἶπα γιὰ τὴν πολιτεία, τώρα θέλω νὰ σᾶς ἐιστορήσω τίλογης ὀργουλο βαστὶ τὸ παλάτι καὶ τίλογης περνᾷ ὁ Μεγάλος Ἀφέντης.

Μάθετε πῶς τὸ Μεγάλο Κάν τὸν φυλάγουνε δώδεκα χιλιάδες καβαλλάρηδες πού τοὺς λένε Τάν, δηλαδή Καβαλλάρηδες πιστοὶ τοῦ Ἀφέντη, καὶ αὐτὸ δὲν τὸ κάνει γιὰ τὸ φοβᾶται. Κεῖ ἀπάνου σὲ τούτους τοὺς δώδεκα χιλιάδες καβαλλάρηδες εἶναι τέσσεροι καπετανεοί, ὥστε ὁ καθένας ἔχει τρεῖς χιλιάδες ὑποταχτικούς. Ἀπ' αὐτοὺς καθένας καθένας πάντα στὸ παλάτι μιὰ καπετανεορία τῶν τριῶν χιλιάδων καὶ φυλάνε πόστα τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες, καὶ κεῖ μέσα τρῶνε καὶ κοιμοῦνται. Σὰν τελεώσουνε οἱ τρεῖς μέρες φεύγουνε αὐτοὶ καὶ ἔρχονται ἄλλοι, καὶ ἔτσι κάνουνε οὐλο τὸ χῶμα. Κεῖ ὄντας εἶναι ὁ Μεγάλος Κάν νὰ δώσῃ ἓνα μεγάλο τιμποῦσι, τὰ τραπέζια μπαίνουνε μετὰ τούτη τὴ σειρά. Τὸ τραπέζι τοῦ Μεγάλου Κάν εἶναι ψηλότερο ἀπὸ τᾶλλα καὶ κείνος εἶναι κειθρμένος ἀπὸ τὸ βοριά καὶ βλέπει κατὰ τὴ νοτιᾷ. Ἡ πρώτη του γυναῖκα κάθεται πειδὲ κοντὰ του ἀπ' τὸ ζερβὶ χέρι, καὶ ἀπ' τὸ δεξιὸ λίγο χαμηλότερα κάθονται τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ ἐγγόνια του καὶ οὐλο οἱ συγγενοὶ του πούναι ἀπὸ αὐτοκρατορικὸ αἷμα, ἔτσι πού τὸ κεφάλι τους νὰ φτάνει ἴσαμε τὰ ποδάρια τ' Ἀφέντη. Ὑστερα κάθονται παρακάτου οἱ ἄλλοι Ἀρχοντες, τὸ ἴδιο καὶ οἱ γυναῖκες, ἐπειδὴς οἱ θυγατέρες τοῦ Μεγάλου Κάν Ἀφέντη καὶ οἱ ἕγγονές του καὶ οἱ ἄλλ' ἐς συγγένισσές του κάθονται πειδὲ κάτω ἀπὸ τὸ ζερβὶ τὸ μέρος, καὶ ἄκόμα παρακάτου οἱ γυναῖκες τῶν ἄλλων Ἀρχόντων. Κεῖ ὁ καθένας ξαίρει τὴ θέση πού πρέπει νὰ καθίσει ὅπως διώρισε ὁ Μεγάλος Κάν Ἀφέντης.

Τὰ τραπέζια εἶναι βαλμένα μετὰ τέτοιον

τρόπο πού ὁ Μεγάλος Κάν νὰ μπορεῖ νὰ δεῖ κάθε ἄνθρωπο, καὶ εἶναι κόσμος καὶ ντυνιάς. Κεῖ ὄξου ἀπὸ τούτη τὴ σάλα τρῶνε πάλε περτότερο ἀπὸ σαράντα χιλιάδες κόσμος, ἐπειδὴς βρίσκονται ἐκεῖ πέρα πούλοι ἄνθρωποι φερμένοι ἀπὸ παράξενες χῶρες μετὰ δῶρα πολὺ παράξενα. Κεῖ ὑπάρχουνε καὶ σὲ τουτουνοὺς ἀνάμεσα πολλοὶ πούναι Ἀφεντάδες μεγάλοι. Κεῖ οἱ ξένοι τούτοι ἔρχονται τὴ μέρα πού ὁ Μεγάλος Ἀφέντης κάνει γάμο καὶ ἔχει τραπέζι μ' οὐλο τοὺς αὐλικούς. Κεῖ ἓνα πολὺ μεγάλο βάζο ἀπὸ καθαρὸ μάλαμα γιομάτο ἀπὸ καλὸ κρασί πού τὸ φυλάγει σὰ νᾶνα βαρέλι, εἶναι στημένο μέσα στὴ σιλλα. Κεῖ ἀπὸ κάθε μπίνα αὐτουνοῦ τοῦ πιθαριοῦ στέκονται δυὸ μικρότερα, καὶ ἀπὸ τὸ μεγάλο βγάζουνε κρασί καὶ ἀπὸ τᾶλλα βγάζουνε ἄλλα ποτὰ. Εἶναι καὶ ἄλλα μικρὰ κανίτια μαλαμοκαπνισμένα πού βάζει τὸ καθένα τόσο κρασί ὅσο φτάνει γὰ ὀχτῶ καὶ πλέον ἄνθρώπους, καὶ αὐτὰ στέκονται ἀπάνου στὰ τραπέζια δυὸ-δυὸ.

Κεῖ ἄκόμα ὁ κάθε τραπεζωμένος ἔχει μιὰ χουτὴ κοῦππα μετὰ χερουλί πού πίνει μετὰ αὐτή. Κεῖ οὐλα τούτα εἶναι ἄξε ἴμνητα. Καὶ μάθετε πῶς ὁ Μεγάλος Κάν Ἀφέντης ἔχει τόσα δοχεῖα ἀπὸ χουσάφι καὶ ἀπ' ἀσημί, πού δὲν τὸ πιστεύει κανένας ἂν δὲν τὰ δεῖ. Καὶ μίθετε πῶς αὐτοὶ πού πηρετοῦνε στὸ τραπέζι τοῦ Μεγάλου Ἀφέντη εἶναι μεγάλοι Ἀρχοντες καὶ ἔχουνε τὴ μύτη καὶ τὸ στόμα τυλιμένα μετὰ μετᾶξωτὸ πανὶ ὁμορφώτατο, γιὰ νὰ μὴν παγαίνει ἡ ἀνεσασμιά τους μέσα στὰ φαγὰ τοῦ Μεγάλου Ἀφέντη.

Κεῖ ὄντας εἶναι νὰ πειδὲ ὁ Μεγάλος Κάν, ἄχουνε οὐλα τὰ ὄργανα, καὶ ὑπάρχουνε πολὺ πλῆθος λαοίμεια. Τὸ ἴδιο κάνουνε πάλε σὰν βαστᾷ στὸ χέρι τὴν κοῦππα, καὶ τότες κάθε ἄνθρωπος γονατίζει καθὼς καὶ οἱ Ἀρχοντες καὶ δείχνουνε μεγάλη ταπεινωσύνη. Ἔτσι κάνουνε κάθε φορὰ πούναι νὰ πειδὲ ὁ Ἀφέντης. Γιὰ τὰ φαγὰ δὲν σᾶς λέγω τίποτα γιὰ τὸ καθένος καταλαβαίνει πῶς ὑπάρχουνε ἀφρονώατα. Καὶ δὲν εἶναι κανενας ἄρχοντας εἶτε ἱπότης πού νὰ μὴν πάρει μαζί του τὴ γυναῖκα του γιὰ νὰ φάγει μετὰ τίς ἄλλες γυναῖκες. Καὶ σὰν ἀποφάγει ὁ Μεγάλος Ἀρχοντας καὶ σηκώσουνε τὰ τραπέζια, πολλοὶ τζουτζέδες κάνουνε πολλὰ παιγνίδια μετὰ τὸ χέρι τους καὶ μετὰ τὸ κορμὶ τους καὶ μετὰ κάθε ἄλλο πρᾶμα. Ὑστερα ὁ καθένας παγαίνει στὸ σπίτι του.

Μετᾶφραση Τζ. Καίμ καὶ Φ. Κόντογλου.

ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΙ

Δώδεκ' ἀγόρια τοῦ σκολειοῦ
Χριστίνα-Χριστίνα
Κ' ἡ Χριστινῶ μιὰ τάξη.
Μὴ βρέξει καὶ μὴ στάξει.

Τ' ἀγόρια τ' ὠρυστήκανε
στὴν παλλικαρωσύνη
νὰ κλέψουν τὴ Χριστίνη.

Βαρκούλαν ἀματόνουνε
μὲ σταυρωτὸ πανάκι
Χριστίνα-Χριστινάκι.

Πιὸς εἶδε πετροπέροδικα
νὰ παίζει μὲ γεράκια
στὸ πλάϊ στὰ θυμαράκια ;

Πιὸς εἶδε τὴν ξανθόμαλλη
Γ.λοῦσα καὶ πανώρια
νὰ παίζει μὲ τ' ἀγόρια

Ἔμπα, Χριστῶ, στὴ βάρκα μας.
νὰ πάμε καὶ ναρθοῦμε
τραγουδι πού θὰ εἰποῦμε

Τ' ἀστέρια τρεμουλιάζουνε
στοῦ Ζέφυρου τὸ χᾶδι
τῶμορφο τοῦτο βράδυ.

Σπαρμένο χρυσολούλουδα
τὸ πέλαγο λειβάδι
τῶμορφο τοῦτο βράδυ.

Ἄλλοι ταιριάζουν τὰ πανιά
κι' ἄλλοι κοντὶ τραβοῦνε
Χριστίνα ὁ νοῦς σου ποῦναι.

Τὸ Χριστινάκι τραγουδεῖ
τῆς βάρκας κυβερνήτης
γλυκειὰ πούν ἢ φωνὴ της !

πού ἦτανε δώδεκα χρονῶ
— Παρθένα παναγιά μου,
κι' ἔλαμπε ἡ γειτονιά μου.

Καὶ λέει τραγοῦδι του ἔρωτα
καὶ γιὰ τὸν πόθο λέει
γιὰ τὸ φιλί πού καίει.

Κ' ἡ βάρκα ἐποθοφτέρωσε
κι' ὀρθοπηδαίει τὸ κῆμα
καθὼς πηγαίνει πρῶμα.

Γέλια, τραγοῦδια ἐσώπασαν
τ' ἀγόρια συμπαλείουν
μοχτοῦν φιλί γυρεῖουν.

Χουγιάζει ὁ ἀγέρας γιὰ φιλί
βγάζουν καίμους καὶ πάθη
στὶς θάλασσας τὰ βάρθη.

Κανεὶς δὲν εἶναι στὸ κοντὶ
κανεὶς καὶ στὸ τιμόνι
λαχάρα πού τοὺς ζώνει.

Γιὰ τὸ φιλί τῆς Χριστινῶς
χυμᾶν μὲ χίλια χέρια
νερά, βουνά κι' ἀστέρια.

Κ' ἡ βάρκα ἡ ποθοπλάνταχι
πάει στῶν νερῶν τὰ βαθη
μὲ τοῦ ἔρωτα τὰ πάθη.

Κι' ἐκεῖ σαλεύουν τὰ παιδιὰ
ψάχνουν νὰ βροῦν ἀκόμα
τῆς Χριστιανῶς τὸ στόμα

Δὲν κλαίω τὰ δώδεκα παιδιὰ
τοὺς νιούς, τοὺς μαθητάδες,
τὶς δώδεκα μονάδες.

Μὸν κλαίω τὰ μάτια τὰ γλαρὰ
τὸ λιγερὸ κορμάκι
τ' ἀγρίμι, τ' ἀλαφάκι.

B. ΚΟΡΘΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ ΤΟ ΧΡΕΟΣ

Δὲν εἶχαν περάσει ἀκόμα οἱ τραχιεὶς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὶς καταστροφές τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Βουλγαρίας, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς περὶ ἓνα αἰσθημα ἀνώτερου ἀνθρωπισμοῦ ἐσπρωχνε πολλοὺς νὰ δημιουργήσουν μιὰ κίνηση γιὰ τὴν συλλογὴ ἐράνων ὑπὲρ τῶν δυστυχισμένων γειτόνων μας, μιὰ ἄλλη μεγάλη συμφορὰ ἐπληξε τὸν τόπο μας. Ὁ σπαργαμὲς εἶναι μεγάλος μὲ κι' ἡ ἐγκρατέρηση πρέπει νὰ σταθεῖ μοναδική. Τὸ χρέος ὅμως ὅλης τῆς χώρας ἀπέναντι τῶν πληγωμένων ἀδερφῶν μας εἶναι μεγάλο καὶ βαρὺ. Οἱ πρῶτες πληροφορίες τῶν ἐφημερίδων ἀνεβάζουν τὶς ζημιές στὸ ποσὸ τῶν 600 ἑκατομμυρίων. Τὸ ποσὸ τοῦτο πρέπει δίχως ἄλλο νὰ κλυψεῖ ἓνας Πανελλήνιος ἔρανος. Καὶ γιὰ νὰ καλυφθεῖ τοῦτο τὸ ποσὸ πρέπει νὰ δώσουν ὅλοι, πλούσιοι καὶ φτωχοὶ κι' ὄχι ἀπὸ τὸ περίσμη, ἀλλὰ νὰ δώσουν κάτι σημαντικό, ἔστω κι' ἂν γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα στερηθοῦν μερικὰ ὄχι περιττὰ μὰ καὶ ἀπαραίτητα πράγματα τῆς ζωῆς τους. Εἶναι καὶ τούτη ἡ στήρηση ἓνας τρόπος νὰ γίνουμε καὶ μεῖς μέτοχοι τοῦ πόνου τους, εἶναι ὁ μόνος τρόπος συστημιακὸς κι' ἀποτελεσματικὸς νὰ φανοῦμε χρήσιμοι τὴν ὥρα τῆς συμφορᾶς. Καὶ στὴν προσπάθειά αὐτὴ πρέπει νὰ λάβουμε μέρος ὄχι μονάχα τὰ ἄτομα ἀλλὰ καὶ οἱ ὀργανώσεις καὶ ὁ τύπος καὶ οἱ πράγοντες τῆς καλλιτεχνικῆς κίνησης. Νὰ ὀργανωθοῦν πρκατάσεις, νὰ γίνουν ὁμιλίαι, νὰ γίνουν τὰ πάντα γιὰ νὰ μαζευτεῖ τὸ χρῆμα πού χρειάζεται, ὥστε οἱ καταστρεμμένοι πληθυσμοὶ ν' ἀνακουφιστοῦν. Κάθε ἔμπορος, κάθε ἐπιχείρηση ὅποιος δὴποτε μορῆς ἄς ἀνοίξει κατάλογο ἐράνων κι' ἄς θυμίσει τὸ μεγάλο τοῦτο χρέος καὶ στοὺς ὑπαλλήλους της καὶ στοὺς πελάτες. Ἄς γίνῃ τοῦτο σύνθημα γιὰ κάθε "Ἕλληνα καὶ μοναδική μας ἀπασχόληση. Μονάχα ἔτσι κάτι σοβαρὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ. Γιατὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ δώσουμε κάτι ἐμεῖς κι' ὕστερα νὰ τραβηχτοῦμε στὴν ἡσυχία μας. Τοῦτο θάτανε πολὺ ἐγωϊστικὸ. Θὰ πρέπει νὰ θυσιάσουμε καὶ τὸ χρῆμα μας καὶ τὴν ἀνάπαφὴ μας καὶ τὴν ἀπόλαυση καὶ κάθε τι γιὰ νὰ πείσουμε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ κάνουνε τὸ ἴδιο. Ἔτσι θὰ πάρει τὸ πρᾶμα χαραχτήρα ἀληθινοῦ συναγερμοῦ. Τὰ «Ἕλληνικὰ Γράμματα» γιὰ νὰ ἐνισχύσουνε τὸ μεγάλο ἔρανο ἀπευθύνονται στοὺς συνεργάτες τους, στοὺς συνδρομητῆς τους, στοὺς ἀναγνώστες τους καὶ σὲ κάθε φίλο καὶ ἐχθρὸ τῆς προσπάθειάς τους καὶ τοῦ ἀγῶνα τους, γιὰ νὰ βοηθήσουν ὅπως καὶ ὅσο νομίζουν καλλίτερα κάθε προσπάθεια πού θάχει σκοπὸ ν' ἀνακουφίσει τ' ἀδέρφια μας τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων πόλεων καὶ χωριῶν τῆς καταστραμμένης περιφέρειας. Γὸ ποσὸ πού θὰ μαζευτεῖ ἀπὸ τὶς προσφορές τῶν συνεργατῶν μας θὰ τὸ στείλουμε στὴ μεγάλη ἐπιτροπὴ δημοσιεύοντας τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ποσὰ στὸ ἐρχόμενο φύλλο μας.

ΤΑ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΒΙΝΤΑΛ

Μαθ.—Είδες, κυρ' Δάσκαλε, πού ἀποχτήσαμε καὶ τὸν πρῶτο ἐμπρηστή;

Δάσκ.—Τὸν πρῶτο; τί λές!

Μαθ.—Ἐνωῶ τὸν πρῶτο πού τῶξε, νά ποῦμε ἔτσι, ἐπάγγελμα νά βάζει φωτιά.

Δάσκ.—*Αἱ και λοιπὸν;*

Μαθ.—Διολοῦ παράξενο αὐριο-μεθαύριο οἱ ὅμοιοι του νὰ πληθύνουν κ' ἐπιτίδημα—τὸ γελάς;

Δάσκ.—*Ὅσοχι!*

Μαθ.—Θὰ κάνουν καὶ συνδικάτο, θάχουν καὶ ὀμοσπονδία, ἴσως-ἴσως κ' ἐπαγγελματικὴ σχολή, ἐπιχορηγούμενη ἀπ' τὸ κράτος...

Δάσκ.—*Ὅχι!*

Μαθ.—Μὰ γιατί; Ὅπως πᾶμε ὅλα νὰ τὰ περμένεις.

Δάσκ.—*Ὅλα ἴσως;* μὰ ὄχι ἡ κοινωνία νὰ πάψει νά ναι κοινωνία καὶ τὸ κράτος κράτος.

Μαθ.—Καὶ πὼς εἶναι, τί μ' αὐτό; Μὴν τάχατες δὲν τρέφουν μέσα τους χιλίων εἰδῶν ἐμπρηστές; μὴ δὲν τοὺς δημιουργοῦν, μπροῶ νὰ πῶ, ὡς ἓνα σημεῖο;

Δάσκ.—Σωστά; γιατί, ὅπως οἱ κλέφτες κ' οἱ φοιτηταί, εἶσι κ' οἱ ἐμπρηστές, ἀπ' ὀρισμένη ἀποψη, χρήσιμοι τοὺς εἶναι; μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ τὸ ὁμολογοῦν αὐτοὶ τὴν ἴδια ὥρα πού σκληρὰ τοὺς τιμωροῦν, μὰ ὡς ἐκεῖ δὲ φτάνουν.

Μαθ.—Στάσου στάσου! γιατί τοὺς εἶναι χρήσιμοι οἱ κλέφτες-δὲν καταλοβαίνω...

Δάσκ.—*Γιατί σκέπουν;* Τὸ «οὐ κλέψεις» βασταί βέβαια ἀφ' ὄντας ὁ ἄνθρωπος πεθύμησε κ' ἀποχτήσε πράγματα λίγο πολὺ περισσευόμενα κ' ὑποκείμενα σὲ κλοπή. Μὰ, γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο θερμὸ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κ' ὄλες τὶς στιγμὲς τὸ κύρος τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς προσταγῆς, κ' ἀτονεῖ σὲ ὄλους ὅταν δὲν κενεῖται κάθε τόσο, γιὰ νὰ ζωηροῦσι καὶ νὰ δυναμώσῃ. Αἱ λοιπὸν αὐτοὶ τὸ ζήτημα τὸ κάμνουν οἱ κλέφτες. Ἐπειτα μὲ τὸ νὰ μὴ λείπουν, δόξα τῷ θεῷ κλέφτες, φαίνονται πῶς χρειάζονται οἱ φυλακάτορες καί, φυσικά, πρῶτος ἀπ' ὄλους ὁ ἀρχιφυλάκακας—τὸ κράτος.

Μαθ.—*Ὅστε ἐνόσφ ὑπάρχει ἰδιοκτησία!.*

Δάσκ.—Πλεονεξία, ἐγωισμὸς λέγε καλύτερα. Πλάι σὲ πολὺ βέβαια κινδυνεύει κάποτε καὶ τὸ ἀπαραίτητο ἀλλοιωτικά τὸ δίκιο σου μόνο οἱ νόμοι κ' οἱ τρελλοὶ μποροῦν νὰ σιῶ φᾶν, ὄχι οἱ νυχτοπάτες... Μὰ τοὺς νόμους τοὺς καταργεῖς καὶ τοὺς τρελλοὺς τοὺς δένεις στήν ἀνάγκη ὅταν λείψει τὸ πολὺ...

Μαθ.—Πού νὰ λείψει! Ἀφοῦ, τὸ εἶδες; ἔχοντας τὸ πολὺ καὶ πηγαίνοντας γιὰ τὸ περισσότερο κέφτηκαν ὡς καὶ τῆ φωτιά, καὶ γυρεύοντας-γυρεύοντας ἓνα Βιντάλ, τὸν ἐφροῖσανε σὲ τέλος, τὸν μορφώσανε, τὸν ἐμάθανε ὅλοι τοὺς κ' ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς τὸν χρησιμοποιήσαν ἀμέσως, ἄλλοι τὸν συμβουλευτήσαν μονάχα γιὰ τὴν ὥρα κρατῶντας τον ρεζέρβα...

Δάσκ.—*Ἐσχῆς ἀκόμα πὼς μερικοὶ ἀπ' τοὺς πρῶτους τοῦφαγαν τ' ἀνθρώπου καὶ τὸν κόπο*

του, γιατί, βλέπεις, δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς πᾶσι στὰ δικαστήρια...

Μαθ.—*Ναὶ -ναὶ! μὰ γι' αὐτὸ εἶπα κ' ἐγὼ πὼς στὸ τέλος οἱ Βιντάληδες θὰ κάμουν ὀμοσπονδία...*

Δάσκ.—*...γιὰ νὰ προστατεύουνε «μὲ τῆ γροθιά» τὸ δίκιο τους ἀπ' τοὺς νομοκράτορες τοὺς Παταδόπολους.*

Μαθ.—Φυσικά. Γιατί πὼς θὰ πληθύνουν δὲν ἔχω ἀμφιβολία. Καὶ τὸ χειρότερο, πως τὰ παιδιά μας δὲ θὰ ξαφνίζονται σὰ θὰ διαβάσουν στήν ὁδὸ Σταδίου ἐπιγραφές σαν κ' αὐτή: «Φελίξ Βιντάλ, ἕγγονός τοῦ μεγάλου Βιντάλ, ἐμπρηστής πρώτης!» Τί λές ἐσύ, κυρ' Δάσκαλε;

Δάσκ.—*Λέγω πὼς βέβαια θάρθει καιρὸς ὅπου κατὶ παρόμοιο δὲ θὰ κάμνει πολλὴν ἐντύπωση στοὺς ἀνθρώπους...*

Μαθ.—*Χμ! Μὰ πού θὰ πᾶμε, δὲ μοῦ λές;*

Δάσκ.—*Ὅπου μᾶς πᾶει...*

Μαθ.—*Τὸν κατήφορο δηλαδή;*

Δάσκ.—*Τὸν κατήφορο, γιὰ τὸν ἀνήφορο δὲν ἔξω!»* στὰ τυφλά μιά φορά.

Μαθ.—*Ἀλήθεια?* τραβοῦμε σὰ σὲ σκοτάδι μέσα στὸ πῶ ἀφθονο, τὸ πῶ θαμπωτικὸ φῶς πού εἶδε ὁ κόσμος... Φῶς ἀπὸ ἠλεκτρικὸ, ἀπὸ γὰρ, ἀπὸ ἄσετυλίνη, ἀπὸ βενζίνη, ἀπὸ νάφθα ἀπ' ὄλες τέλος πάντων τὶς οὐσίας τῆς ἐπιστήμης τοῦ Βιντάλ.

Δάσκ.—*Τῆς Ἐπιστήμης - γιατί τοῦ Βιντάλ;* Μιά εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, εἴτε στὰ χέρια τοῦ Βιντάλ τοῦ ἐμπρηστή, εἴτε στὶς λαβίδες τοῦ περιφημοῦ Βιντάλ τοῦ Πορτοῦ.

Μαθ.—*Καὶ νὰ συλλογιέται κανεὶς πὼς ὄλ' αὐτὰ εἶναι ἡ πρόοδος πού λέμε.*

Δάσκ.—*Αὐτὴ ὀλότατη!*

Μαθ.—*Ἄστα, ἄστα!*

Δάσκ.—*Γιατί; Πειράζεσαι;*

Μαθ.—*Ὅχι! μὰ καλύτερα, λέγω ἴγῶ, νὰ μὴ σκέφτεται κανεὶς...*

Δάσκ.—*Ἄν μπῶρεῖ νὰ κοιμᾶται κ' ὅταν τὸν γλύφουνε οἱ φλόγες τοῦ Βιντάλ—βέβαια.*

Μαθ.—*Δὲν μπορεῖ, οὔτε καὶ τὸ θέλει, μὰ τί βγάζει; Τὸ μπλέξιμο, βλέπεις, ἄλλο καὶ τὸ κακὸ δίχως τελειώμῳ.*

Δάσκ.—*Ποῖος τὸ εἶπε αὐτό; ἡ πίστη βέβαια ὄχι, μὰ οὔτε κ' ἡ Ἐπιστήμη, πού μιλᾷ, θαρρῶ, γιὰ νόμο τοῦ κορσμοῦ. Ἀλήθεια, φίλε» εἶναι ἓνα σημεῖο πού πέρ' ἀπ' αὐτὸ δὲν πέρνει. Πίστευε γι' αὐτὸ καὶ κράτει.*

Ο ΑΛΛΟΣ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κου ΠΑΛΛΗ.—*Στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ρῶτα γιὰ τὸ ἐθνικὸ θέατρο πού δημοσιεύτηκε στὸν ἄριθμὸ (8) ὁ κ. Ξενοπούλος πού λιγορευεῖται ἐδῶ καὶ χρόνια ὄχι μονάχα τὸν τίτλο τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν θέση τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ἀπάντησε μὲ πολὺ θυμὸ, τοποθέτησε καὶ τὸ Ρῶτα στὴν τάξη τῶν ἀρνητῶν καὶ μὲ τὴν πεποίθηση πὼς ὑπάρχουν ὄλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν δημιουργία ἐθνικοῦ θεάτρου μᾶς ἐδήλωσε πὼς*

εἶναι καὶ χρήσιμο νὰ γίνεῖ καὶ φυσικὰ ἀπαράιτητο. Ἐντὺς τὸ ἀπάντησουμε σ' ὄλ' αὐτὰ δημοσιεύουμε τὸ πάρα κάτω γράμμα πού μᾶς ἔστειλε ὁ κ. Ἀλεξ. Πάλλης, πού τὸ ἔργο του θὰ μείνι αἰώνιο κ' ἀξέχαστες οἱ ὑπηρεσίες του στὰ γράμματα, γιὰ νὰ δοῦν οἱ ἀναγνώστες μας πὼς κρῖνουν καὶ σέφτονται οἱ φρόνιμοι καὶ πληροφοροημέριοι ἀνθρωποὶ κ' ὄχι ὄσοι ἔχουν δουλέψει γιὰ τὴν διαφθορά καὶ τὴν πόρωση τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Νὰ τὸ γράμμα:

Λίβερπουλ 14]4]28

Φίλε Κύριε Μπασιτῷ,

Πολὺ καμάρωσα τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ρῶτα «Ἐθνικὸ Θέατρο» σὲ φύλλο σας τοῦ Ἄπριλ. Καρὸ εἶχα νὰ διαβάσω στὸν Ἑλληνικὸ Τυπο ἄρθρο τόσο λογικὸ στὶς ἰδέες καὶ ἔκτασε σὶν ἐκφραση.

Τὸ νὰ ζητοῦμε θέατρα, συναυλίες, ὀρχήστρες κλπ. ὅσα ὑπάρχει τόση πείνα καὶ γενική κακομοιριά μού θυμίζει τὰ βελουδα τοῦ Ἀληπῆσα ὄλου (ἀς πῶ καὶ γῶ μὰ ἐφημεριδογραφικὴ λέξη) στασιόδρομοςαν οἱ ψεῖρες. Οἱ ἔξνοι πού πηγαιναν νὰ τὸν δουνε δὲν ἔχχαναν τὸ νοῦ τους μὲ τὰ βελουδα του καὶ τὰ χρυσα παρὰ ἀναγούλιαζαν μὲ τις ψεῖρες. Ἐἶσι καὶ τώρα, οἱ ἔξνοι μᾶς δὲν θὰ καμάρωνουν τὰ δραματὰ μας τῆς ἐκατοστῆς σειράς παρα θὰ ελεῖνολογοῦν τὰ ἀτροφιμένα παιδιά, τὰ λερωμένα χωριά, τοὺς σκουλους πού οὐρλιάζουν ὄλη νυχτα, τὶς μύιγες, τὰ κουνούια καὶ τὴν γενική ἀκαταστασία. Πρωταγωνιστῆς τῶν ψευριασμένων βελουδων σὶν Ἑλλαδα εἶνε ὁ φίλος μας κ. Παπαναστασίου βαθιὰ διαβασμένος μα γιομάτος θεωρίες καὶ πραχτικο τίποτε.

Μὲ ἀπασμοὺς
ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Ὅσο κ' ἂν εἶναι αὐστηρή ἡ κρίση τοῦ κ. Πάλλη γιὰ τὸν κ. Παπαναστασίου καὶ νὰ μὴ μᾶς βρῖσκει στὸ σημειο τοῦτο συμφωνοῦς, ὄλα τ' ἄλλα πού θίγει τὸ γράμμα του εἶναι ἀλήθειες τραγικὲς πού μονάχα τυφλοὶ δὲν μποροῦν νὰ δοῦν. Καὶ χαϊρόμαστε ἰδιαίτερα γιατί μὲ τὰ γραφόμενα τουτὰ ὁ κ. Πάλλης μὲ τὸ κύρος καὶ τὴν πείρα του δικαιώνει τὸν ἀγῶνα μας ἐναντία στὴν ψευτιά καὶ τὴν ἐκμετάληψη.

ΟΙ ΑΦΡΟΙ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ.—*Ὁλόκληρη στήλη τοῦ «Ἐθνοῦς» (Ἀπριλίου 14) ἐπίσεε ὁ κ. Παλαμάς γιὰ νὰ ψαλεῖ τὸν ἀναβαλλόμενο τοῦ κ. Φωταδιῆ, γαλλογλωσσου ἑλληνα ἱστορικοῦ, πού ζεῖ στὸ Παρίσι καὶ εἶχε τὴν ἀπρονοησία ὁ χρῆσιανὸς νὰ μὴ μιλήσει μὲ θαυμασμο γιὰ τὰ ἔργα τοῦ «μεγαλοπνοου ποιητή» μας. Κι' ὄχι νὰ πείτε πὼς κατέκρινε, ἀπλῶς ὁ κ. Φωταδιῆς, στὴν συνέντευξή του τοῦ πῆρε ὁ Σπύρις ὁ Μελάς; εἶχε ἀποφύσει νὰ ἐκφραστεῖ γιὰ τον Παλαμά, ἐνῶ γιὰ τὸν Καβάφη εἶπε—ὁ ἀθεόφοβο!—πως εἶναι ποιητής. Ἐ! αὐτὸ ἔφτασε γιὰ νὰ δαιμονιστεῖ ὁ «μεγαλόπνοος ποιητής» μας. «Νὰ τὸν χαῖρονται», γράφει, τον Καβάφη τους καὶ ὁ κ. Φωταδιῆς καὶ οἱ φίλοι του—ἦγουν ἡ κόρη τέσσα Νουάγης καὶ ὁ Ἐρρίκος Ρενιὲ πού τολμοῦν κ' αὐτοὶ μαζὶ τὸν νὰ τὸν θεωροῦν ποιητή.*

Καὶ μὴν μπορῶντας πᾶ νὰ κρατήσῃ τὴ γλώσσα του, αὐτὸς ὁ «ιεροφάντης τοῦ λόγου», σου τὸν στολίζει μὲ τις χειρότερες βρισιὲς τὸν ἀμοιρο γαλλόγλωσσο κριτικὸ, πού δὲν ἔτρεξε, σάν τοὺς ἐδῶ ἑξαλλοῦς νέους, νὰ τοῦ προσφέρει τὸν λιβανωτὸ τοῦ θαυμασμοῦ τρι. Τί θέλεις καὶ δὲν τοῦ λέει! τὴν «καταφρόνηση»;) τοῦ κ. Φωταδιῆ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ «ποιητή» μας τὴν χαρακτηρίζει «ἡλίθια», τὴν ἰδέα του γιὰ τὴν λογοτεχνία μας «ἀφέλεια πού ξεθυμαίνει στὴν αὐθάδεια». Μὰ ἄς ἀντιγράψουμε καλύτερα μιὰ ὀλόκληρη φράση: «... ὁ κύριος αὐτὸς ἀποσκεπάζει τὴ χονδροειδέστατη, ἐπιπόλαια, στὸ πόδι κριτικὴ του γιὰ μένα κριτικὴ πού τὸν ἀνταμώνει ὀδυσιαστικά... μὲ τὸν ἐλεινὸ γορὸ τῶν ἄνθρώπων καὶ τῶν δυῶ φύλων, καθὼς παρὰπάνω τοὺς σημειῶνω (γυρολόγους τους εἶπε παραπληγνῶ), πού τοὺς ἀξίζουν ἢ σαρκαστικά χαμόγελα ἢ κατὰ κερφαλίτες». Χρειάζονται ταχὺ καὶ σχολία γιὰ νὰ φανερωθεῖ καλύτερα ποῖος «ἀποσκεπώστηκε»; Ἀς εὐχηθοῦμε μονάχα ὁ κατήφορος, πού ἔχει παρεῖ τώρα τελευταία ὁ κ. Παλαμάς νὰ σταματήσει τοῦλάχιστον ὡς ἐδῶ.

ΑΡΒΑΝΗΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΙ.—*Ὁ περιουστὰτος κ. Ὑλουργος τῆς Μαθεσίας σὲ λόγο, πού ἐβγαλε ἐγκαινιάζοντας ἓνα καινούργιο σχολικὸ κτίριο στὰ Σπατο, βρῖσκει πάλι ευκαιρία νὰ ξαναμυσσησει ὄσα ἀπο τον καιρὸ τοῦ μακαρίτη Μιστριώτη κοπανᾷν οἱ διάφοροι γλωσσαμνότερες γιὰ τους «διαφθορεῖς» τῆς «ἐθνικῆς παραδόσεως», τῆς «Ἑλληνικῆς κοινωνίας» καὶ μόνο γιὰ τὴν θρησκεία ἐχέσαν νὰ κάμει λόγο. Δὲ θέλομε νὰ ποῦμε πὼς δὲν εἶν' ἐλεύθερος ὁ κ. «Ὑλουργός—φαινόμενο» νὰ σκορπίσει ὄπου βρεθεῖ κ' ὄπου σταθεῖ τις γλωσσαμντορικὲς μπουρμπουλήθρες του, μὰ κ' εἶναι ὁ πῶ εὐκολὸς τρόπος τοῦτος νὰ ξεγελά τοὺς ἀλοῖλους—καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς τὸν ἑαυτὸ του ὄπως καὶ κάνει. Βρίσκουμε μονάχι πὼς δὲν ἦσαν πολὺ κατὰλληλος αὐτὴ τὴν φορὰ ὁ τόπος πού διά εἶσε νὰ μιλήσει γιὰ τὴ «μεγάλῃ μερίδα τοῦ λαοῦ μας», πού «πιστὴ πρὸς τὰς ευγενεῖς παραδόσεις τῆς καὶ τῆν ὄρειαν τῆς γλώσσας, παρέμεινε ἀδιάφθορος». Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ συμβτίνει ὄλοι μᾶς δυστυχῶς νὰ ξέρομε πόσο «πιστοὶ» μείνανε στὴν «ὄρειαν τους γλώσσα» ὄχι μονάχα οἱ καλοὶ Σπαταναῖοι παρὰ καὶ ὄλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἀλβανόφωνων χωριῶν γύρω στὴν Ἀθήνα, ὅστερ' ἀπὸ ἐκατὸ χρόνια καθαρευουσιάνικη ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ.*

ΥΣΤΕΡΙΣΜΟΙ. *Οἱ κομμουνιστῆς κάθε Κυριακὴ ὀργανώνουνε συγκεντρώσεις γιὰ νὰ δημιουργοῦνε ἐντύπωση καὶ γιὰ νὰ γυμνάζουνε τοὺς κομμουνιστικοὺς πυρήνες καὶ τὰ μέλη τοῦ κόμματος τόσο στὸν τρόπο τῆς συγκέντρωσης, ὄσο καὶ γιὰ νὰ τοὺς συνειθίζουνε στὸ ἀντιμετώπισμα τῆς ἀστυνομικῆς ἢ στρατιωτικῆς δύναμης. Τοῦτα τὰ γυμνάσια ἔχουνε καὶ τὴ σοβαρὴ τους καὶ τὴ κομικὴ τους πλευρὰ. Τὸ μόνο πού δὲν ἔχουνε εἶναι τέτοια τρωκοκρικὰ στοιχεῖα πού νὰ ἐπιβαλοῦν τὴν κινητοποίηση χιλιάδων χωροφυλάκων καὶ στρατοῦ. Μιὰ ἀπὸ τις τελευταῖες Κυριακὲς ὄλο τὸ πρωῖ ἡ Ἀθήνα παρουσίαζε ὄψη στρατοπέδου, πόλη σὲ κατάσταση πολιορκ*

κίας. Κι' ὅλη ἡ φασαρία τούτη ἔγινε γιατί 400 κομμουνιστὲς μαζεύτηκαν σ' ἓνα συνοικιακὸ θέατρο γιὰ τὸ διαμαρτυρηθῆναι ἐναντίον τῆς Κυβέρνησης. Τὰ μέτρα προνοίας εἶναι καλὰ κι' ἄγια, γίνονται ὁμοῦ κομμικὰ ἅμα περνοῦνε ὑπερική μορφή κι' ὅταν τὰ χαρακτηρίζει ἀσυγχώρητη νευρικότητα. Λίγη σύννεση λοιπὸν και λίγη ψυχραιμία σὲ τέτοιες περιστάσεις οὔτε περιττές εἶναι οὔτε σὲ κακὸ μοροῦν νὰ ὀδηγήσουν.

ΚΑΤΗΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ Μιά μερίδα τύπου, γνωστὴ κι' ἀπὸ περασμένους περιπτώσεις γιὰ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποία υἱοθετεῖ κάθε σικοφαντία γιὰ λόγους κυκλοφορικοὺς, μετὰ τὸ ἀνδέντατο μυθιστόρημα τῶν Μαρασειακῶν ἑτοιμάζει νέο, βγαλμένο τάχα ἀπὸ τῆ ζωὴ καὶ τῆ δράση τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλονίκης. Τὸ κράτος ἔχει ὑποχρέωση νὰ ἐλέμψει. Κι' ἂν ἡ ἐλευθερία τοῦ κύλου πρόκειται νὰ γίνει ὀλο φονικὸ κάθε καλῆς προσπάθειας καὶ μέσο κατηλειάς στὰ χέρια λίγων κατώτερων τύπων, τότες ἐμεῖς ἂν καὶ ἐργάτες τῆς πένης δηλώνουμε πὼς τέτοια ἐλευθερία μπορεῖ καὶ νὰ λείπει ἀφοῦ ἡ κοινωνία μας ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ διαφωτίζεται ἀπὸ ἀνθρώπους ξένους πρὸς κάθε εἰλικρίνεια.

ΡΩΜΑΙΪΚΑ ΚΑΜΩΜΑΤΑ Μερικοὶ νέοι, οἱ περισοῦτεροι φοιτῆτες τοῦ δουλεύουν καὶ σ' ἐφημερίδες ὅχι γιὰ νὰ μείνουν στὴ δημοσιογραφία—στὴν ἡλικία τους ἄλλως τε ποὺς ξέρει οἶονορα ποῖο δρόμο θὰ τραβήξει—ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσει τὸ ταμεῖο τῆς ἐφημερίδας νὰ τελειώσουν τις σπουδές τους, καὶ μερικοὶ ἠλικιωμένοι ποῦχανε πάντα μὲ τὴ δημοσιογραφία σχέσεις ἐρασιτεχνικές, ἐπειδὴ συναντῶνε δυσκολίες γιὰ νὰ γίνουν μέλη τῆς «Ἐνώσεως Συνακτῶν» ἀποφασίσαν κατὰ τρόπο πολὺ ῥωμαϊκῶ, νὰ ἰδρῶσουν τρίτο σωματεῖο δημοσιογράφων. Ἡ ἐνέργεια τούτη καθαρά σιγέρφεται ἐναντίον τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ δείχνει πὼς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θέλουνε, ἄλλοι γιατί ἀποτίχαν σὲς παντοειδείς ἐχειρήσεις των, ἄλλοι γιατί ἔχουν λίγους μῆνες μονάχα ἐπαγγελματικῆς ζωῆς, νὰ καρποθῶν τὰ ὀρελάματα τοῦ ἐπαγγέλματος—ἀτέλεια θεαμάτων καὶ εἰσιτήριον στὰ τράμ—δίχως νὰ νοιώθουν πὼς γιὰ ν' ἀνήκει κανεὶς σ' ἓνα ἐπάγγελμα δὲν θυμᾶται μονάχα τὰ δικαιώματα μὰ καὶ τὰ χρέη. Καὶ χρέος ἀσύζητο καθενὸς ποῦ ἔχει συνειδηση συνάκτου εἶναι μὲ κάθε μέσο εἶτε ἀνηκε, εἶτε δὲν ἀνηκε, εἶτε ἔχει ψηφιστεῖ εἶτε ἔχει καταψηφιστεῖ ἀπὸ τὴν «Ἐνώση» νὰ τὴν βοηθᾷ μὲ κάθε τρόπο καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία. Ἡ ἐπιτιμία τῆς «Ἐνώσεως» θ' ἀνακουφίσει τὸν καθένα μας. Ὑστερα τὸ πρῶτο δείγμα ἐνοῦ πὼς εἶναι ἀληθινὰ δημοσιογράφος εἶναι νὰ περὶαρχήσει σὲ τὴν κυρίαρχη ἀπόφαση τῆς συνελεύσεως τῶν συναδέλφων του ἐσω καὶ ἂν ἔχει τὴν ἐντυπωσιακὴ πὼς ἀδικήθηκε. Ἡ ὑποταγή του θὰ σημαίνει πὼς εἶνε σὲ θέση ν' ἀναγνωρίζει μιὰ ἱεραρχία σὲ τὴν ὁρμή καὶ στυὸς μόχθους ὕλερ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐνὸς σωματείου κι' ἂν εἶναι ἀληθινὸς δημοσιογράφος θάρδει ἢ στιγμὴ πὸν θὰ δικαιωθεί. Μὲ ἀντάρτικα ὁμοῦ καμῶματα δὲν γίνεται τίποτα καὶ οἱ κύριοι ποῦ πρωτοστατοῦν σὲ τέτοια κίνηση εἶναι ἐχθροὶ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τίποτα πιὸ ἐσρο.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΕΞΗΓΗΣΗ. Πολλοὶ ἀναγνώστες ἄμας καὶ φίλοι ἀκόμα τοῦ περιοδικοῦ μᾶς τιμᾶνε ποῦ καὶ ποῦ μὲ τὴν αὐθόρμητη ἀποστολὴ τῆς πνευματικῆς τους δωρεῆς. Τοῦτο μᾶς ἐνδιαφέρει, μὰ πρέπει νὰ ἐξηγήσουμε σ' ὅλους πὼς καμιά ὑποχρέωση δὲν ἀναλαμβάνουμε κι' ἀκόμα δὲν θὰ πρέπει νὰ θυμῶνουν ἂν δοῦν πὼς δὲν δημοσιεύουμε ὅ,τι μᾶς ἔστειλαν. Κοί μὲ κείνους ποῦ βρίσκονται στὴν Ἀθήνα, μποροῦμε καὶ συνηνοοῦμαστε προφορικὰ καὶ μᾶς δίνεται ἡ ἐυκαιρία νὰ τοῦ, ἐξηγήσουμε, γιὰ ποὺς λόγους—σβηρὸς πάντα—δὲν εἶναι δημοσιεύσιμη ἡ δουλειά τους. Οἱ περισσοῦτεροι μάλιστα μὲ χαρὰ, μποροῦμε νὰ βεβαιώσουμε πὼς ὄχι μονάχα λείθουνται μὰ καὶ χροστᾶνε καὶ χάρη γιατί τοὺς γλυτώσαμε ἀπὸ μιὰ κακὴ ἢ μέτρια εμφάνιση. Γιὰ κείνους ὁμοῦ ποῦ βρίσκονται σὲς ἐπαρχίες τὸ πρῶμα εἶναι πολὺ πιὸ δύσκολο. Γιὰ εἶναι εὐκόλο νὰ πείς σ' ἓναν ἄνθρωπο πὼς ἡ δουλειά του δὲν δημοσιεύεται γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο καὶ νὰ τοῦ τὸ πείς μάλιστα σὲ τὴ στήλη τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ περιοδικοῦ μὲ δυὸ λόγια σχεδὸν περιφρονητικά. Μὰ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δὲν γίνεται πιστευτός. Σκοπὸς τῶν «Ἐλληνικῶν Γραμμάτων», δὲν εἶναι νὰ ποζάρει γιὰ πανσοφίη ἢ διεύθυνσή τους καὶ τὸ στενὸ ἐπιτελεῖο των συνεργατῶν τους ἀλλὰ ἀφοῦ εὐσυνειδήτητα ἀντικρῶσει καὶ μελετήσῃ τὴν πνευματικὴ δουλειά καὶ τοῦ πιὸ ἀνώριμου παιδιοῦ νὰ τοῦ λέει μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἀναλυτικὰ τί καλὸ καὶ τί κακὸ ὑπάρχει σὲ τὴν δουλειά του καὶ νὰ τὸν πείθει πὼς ἡ δουλειά του ἔπεσε σὲ μάτια ποῦ τὴν κοίταξαν μὲ στοργὴ καὶ δὲν τὴν παραπέταξαν ἔσρωλὸντας τὴν μὲ δυὸ λόγια σὲ τὴ στήλη τῆς ἀλληλογραφίας. Τέτοιες κριτικὲς ἀνάλυσες δὲν ἔχουμε δικαίωμα ν' ἀρνηθοῦμε σὲ κανεναν, θὰ πρέπει ὁμοῦ νὰ μᾶς δοθεῖ ὁ καιρὸς νὰ γράψουμε τέτοια—πλατεῖα γράμματα. Θὰ πρέπει νὰ ἐγκαλεσοῦμε ὅρες ἀπὸ τὴν τρεχουμένη δουλειά γιὰ νὰ δώσουμε γραπτὲς ἐξηγήσεις παρόμοιες φύσης. Καὶ γιὰ τοῦτο μπορεῖ νὰ περῶσουν καὶ μῆνες χωρίς νὰ μπορέσουμε νὰ δώσουμε καμιά ἀπάντηση τόσο ἀναλυτικῆ. Ὅσοι ὁμοῦ εἶναι βέβαιοι γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὸ ἀνανταστο τῆς παραγωγῆς τους ὅστε νὰ μὴν δέχονται οὔτε νὰ συζητησοῦν τις παρατηρήσεις καὶ τις ἐντυπώσεις τῶν ἄλλων, αὐτοὶ οὐκ ἐμᾶς ἐνδιαφέρουν, οὔτε μπορεῖ νὰ γίνουν ποτες συνεργάτες. Ἐνὸς περιοδικοῦ ποῦ θεωρεῖ πρώτῃ καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τὸν κριτικὸ ἔλεγχο στὰ δικά του πρῶτα δημοσιεύματα. Αὐτοὶ κι' ἂν τοὺς ποῦμε τὸ λάθος τους κι' ἂν περσοῦντες γι' αὐτὸ, θὰ πάνε σὲ τὴν πέρα πέρα γειτονιά νὰ δώσουν τὴν παραγωγή τους, ἐκεῖ ποῦ βουλεύει ἡ μακαρονητα, τῆς χρῆσις μετριότηας, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ δοῦνε τὴν ὑπογραφή τους δημοσιευμένη. Τοῦτο εἶναι δικαίωμά τους ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔξορουν πὼς ἀγὰ ἢ γρήγορα θὰ μετανοιώσουν γιὰ τὴν βιασμένη τους καὶ μὲ αὐτὸ ποῦ κάνουν δὲν ὠφελοῦνε οὔτε τὸν ἑαυτὸ τους οὔτε τοὺς ἄλλους ἀλλὰ ζημιῶνουν καὶ τὴν αὐριανὴν δουλειά τους κάποτε ἀνεπαρόρρωτα.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ ΡΕΜΠΡΑΝΤ.—Ἡ εἰκόνα, ποῦ δημοσιεύουμε πρωτοσέλιδη στὸ σημερινὸ μᾶς

φύλλο, βρίσκεται στὸ μουσεῖο τοῦ Λούβρου καὶ ζωγραφίστηκε ἀπὸ τὸν Ρεμπραντ στὰ 1648. Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Βερδραντ τὸν μεγάλο Ὀλλανδο ζωγράφου ποῦ ἔχει βγεῖ ἀπὸ τὸν ἐκδοτὴ Laurens σὲ τὴν σειρά «Les Grands Artistes», μεταφράζουμε γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἐλληνικῶν Γραμμάτων» τὴν ἀκόλουθη σύντομη κριτικὴ ἀνάλυση τῆς εἰκόνας: «Ἡ σκηνογραφία εἶναι φτωχικὴ καὶ γυμνῆ. Ὅ,τι ὁμοῦ κάνει τὸ ἔργο τόσο βαθεῖα συγκινητικὸ καὶ τοῦ δίνει τέτια λάμψη καὶ ὑπερρυσική δύναμη εἶναι οἱ σιάσεις τῶν τριῶν προσώπων—τῶν δύο μαθητῶν καὶ τοῦ δδύλου—καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Χριστου. Τέτιον πρόσωπο Θεοῦ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἄπραψε σὲ ζωγραφικῆ. Τὰ κεφάλια τοῦ Ἰησοῦ ποῦ ζωγραφίσαν ὁ Λεονάρδος Νταβίντῆς ἢ ὁ Τιτσιανὸς ἢ ὁ Ροῦμπενς, ὁ Ραφαὴλ ἢ ὁ Βελάσκουεθ φαίνονται σὰ νὰ μὴν ἔχουν καμια εσωτερικότητα ἂν ἤθελες τὰ συγκρίνει μὲ τὸν Ρεμπραντ. Ἀνεκδιήγητη εἶναι ἡ ἀπειρη καλωσύνη τῆς μορφῆς αὐτῆς. Κλείνει ὅλη τῆς ζωῆς τὴ γλύκα καὶ τὴ θλίψη τοῦ θανάτου. Ἡ ματιά της ερχεται ἀπὸ τόσο μακριὰ γιὰ νὰ πέσει ἀπάνω στὸν ἀνθρώπινο πόνο καὶ τὸ μέσο τῆς ξεπροβάλλει τόσο φτωχικὸ καὶ τόσο γλυκὸ μέσα στὸ αἰωνιο σκοτάδι! Καλὰ καλὰ δὲν μπορεῖ νὰ πείς πὼς εἶναι ζωγραφισμένη ἡ μορφή τούτῃ μοιάζει σὰ νὰ μὴ ζεῖ παρὰ νὰ εἶναι ὀλτασια μονάχη. Γεννὰ γυροῦ τῆς τῆ λατρεία καὶ οἱ μαθητῆς τὴν τιμοῦν μ' ἐλαφροῦ δέος. Καὶ ὁ Χριστὸς ὀβεῖ τὸ ψωμί μὲ ἀργὴ κίνημά του χεριοῦ, κοιτάζοντας ἄλλοῦ σὰ νὰ ἦσαν τὸ κίνημά του ἢ συμβολικῆ ἔκφραση μιᾶς ἀλήθειας, ποῦ ὑπερῶτερα μόνον θὰ τὴ νοιώσομε.»

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

I. E. Μοσχονά.—Τὰ δώδεκα νησιά. Ποιήματα.—Προτοῦ προφτασοῦμε ἀκόμα καλὰ καλὰ νὰ ξεφυλλίσουμε τὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ θανάτου» ἓνα ὀγκωδέστατο βιβλίον μὲ στίχους ποῦ βγαλε μάλιστα ἐδῶ καὶ δυοτρῆς μῆνες ὁ Μοσχονάς, νᾶσου κίλλας καὶ δεύτερο. Μὰ τὴ τὸν ἐπιασε; Τὶ σκοποὺς ἔχει; Μὰ εἶναι λοιπὸν μοιραῖο σ' αὐτὸν τὸν τόπο νὰ καταντοῦν ὀλο δημοσιογραφία; Σὰν τὸ παιδὶ τὸ γιομάτο ἀπὸ τὸ θάρρος τῆς ἀγνοίας, πῆδηξε ἀπάνω στὸ περήφανο αἶτι τὸ φτερωτὸ καὶ τοῦδωσε ἀμέσως δρόμο ἀρπαγμένο ἀπὸ τὴ χιούτι του. Οὔτε τὰ γέμισμα νὰ πιᾶσει, οὔτε τὴ μέση του νὰ λυγίσει, οὔτε τὰ γόνατα νὰ σφίξει. Μεθυσιμένος ἀπὸ τὴν παραζάλη ποῦ φέρνει τὸ γρήγορο πέταμα στὰ ὕψη, ἐξαλλος κι' ἀκράτητος, ἔχασε τὴν ἰσορροπία καὶ πει κατὰ γκρεμοῦ. Ὁ Πήγασος τὸν ἀδείασε σὲ κάποιον χαντακι. Ὁ ποιητὴς πῆρε περὶ τῶρα, βαδίζει μὲ κόπο, ἀργὰ, κοινοσύντωντας, σκονταφτοντας. Μόλις ἐξηνταδὺο σελίδες, πολὺ ἀριὰ τυλωμένες, πολλὴ φλῶρα, ῥίμες καὶ στροφές καὶ λόγια δίχως νόημα. Ἐπιφωνήματα καὶ θαυμαστικὰ προσπαθοῦν νὰ κεντρίσουν, νὰ ἐρεθίσουν, τοὺς

στίχους ν' ἀνεβῶν ψηλότερα. Τὸ δικό του, τὸ δυνατὸ καὶ γενναῖο ποῦ δειξὲ ὁ Μοσχονάς στὸ πρῶτο του βιβλίον, ἐδῶ πολὺ σπάνια ξεπροβάλλει. Κι' αὐτὸς ὁ πρόλογός του δημοσιογραφικὰ γραμμένος. Δὲν εἶναι τόσο τ' ὅτι δὲ λέει τίποτα πρωτότυπο, ἔχταχτο, παρ' ὅσο τ' ὅτι ἐκφράζεται ἀχαρα καὶ στεγνὰ. Στὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ θανάτου» κι' ὁ πρόλογός του καὶ μάλιστα αὐτὸς ἦτανε ἓνα ποῖημα.

Μὰ γιατί αὐτὸ τ' ἄψε-σβῆσε; Μέσα στὸ βαλτόγερο τῆς νεοελληνικῆς διανοήσεως, ὅπου μακαριον ἔκοψε καὶ κοάζει τὸ βρεκεκὲς κοᾶξ κοᾶξ τῶν ἀλαίστων βατραχῶν τοῦ φιληδονισμού, σὰν πέτρα, σὰν ὀγκώλιθος ἔπεσε τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Μοσχονά. Εἶχε κι' αὐτὸ, δὲ σοῦ λέω, ἀρκετὴ φλῶρα, μὰ ἐπὶ τέλους γιὰ πρῶτο βιβλίον ἐνὸς νέου ποιητῆ ἦτανε καὶ πολὺ σπουδαῖο. Εἶχε μέσα ἐκεῖ στίχους ποῦ θὰ τοὺς ἐγράφε κι' ἓνας μεγάλος ποιητῆς, μάλιστα. Εἶχε μέσα ἐκεῖ δύναμη καὶ νάτα καὶ ζωὴ κι' ὀμορφιά. Κ' ἐπιτέλους ἐφτακόσιες (ἀριθ. 700) σελίδες ἦταν αὐτιές, πυκνοτυπωμένες, ποῦ δὲ μποροῦσε νὰ παραπτάξει καμιά, ποῦ καὶ σὲς χειρότερες των εὐρισκας καὶ νὰ τις δικαιολογήσεις, νὰ τις ἀνεχτείς, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ τὸ κατὶ ἦταν μόνον ἡ ρίμα. Μὰ ἐκεῖνα τὰ ψεγάδια ποῦ θ' ἀπορσίζεις, ποῦ θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένος κανεὶς νὰ τοῦ τὰ σιωρῶσει στὸ πρῶτο του βιβλίον, καὶ γιατί ἦταν τὸ πρῶτο καὶ γιατί εἶχε νὰ δεῖξει τόσες ἄλλες χάρες, ἐδῶ στὰ «Δώδεκα νησιά» βλέποντάς τα νὰ πέρνουν τὸ ἀπάνω χέρι δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ τὰ καταδικάσει.

Ὁ Μοσχονάς ἔχει ταλάντο πηγαῖο, ἔχει φαντασία καὶ ἀντίκρια καρδιά. Πὼς δὲν τὸ βλέπει ποῦ πάει νὰ γίνε κι' αὐτὸς βάρραχος; Γιατὶ σφίγγεται τὴρα νὰ κάνει ποίηση μὲ τὸ στανιὸ; Σὰν ἐκεῖνον ποῦ εἶχε μιὰ κότα ποῦ τοῦκανε χρυσὰ αὐγὰ καὶ τὴν ἐσφαξε ἀπ' τὴν ἀλληλοσύνη του, τὸ ἴδιο κι' ὁ Μοσχονάς. Μὰ γιατί; Γιατὶ δὲ στέκει σκληρὸς ὁ ποιητῆς στὸν ἑαυτὸ του; Γιατὶ ξεχνᾶει τὴν ἀποστολὴν του καὶ παλαμίζει; Ἐχασε λοιπὸν κάθε μέτρο ὁ ποιητῆς, ὁ δάσκαλος τοῦ μέτρου;

Ὅσοῦο, γιὰ νὰ μὴ γίνε παρεξήγηση, θέλω νὰ προσθέσω πὼς δυὸ ποῖηματα μέσα σ' αὐτὸν τὸν τόμο, ἢ «Λεριοπὺλα» καὶ ἢ «Ἀγάπη μου» ξεχωρίζουν. Μὰ γι' αὐτὰ μόνον νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ σειρά ποῖηματα γιὰ τὰ δώδεκα νησιά, ὅπου ὁ ποιητῆς σιβεταὶ νὰ βρεῖ ἔστω δυὸ λόγια ἐξχωρα γιὰ τὸ καθένα χωρὶς νὰ τὸ καταφέρει; Δὲν ἔχω τὴ γνώμη πὼς ὁ κριτικὸς μπορεῖ νὰ κάνει τὸ δάσκαλο στὸν ποιητῆ, παρ' ἀπεναντίας πὼς ὁ ποιητῆς εἶναι ὁ δάσκαλος. Ὁ ποιητῆς μᾶς τὰ μαθαίνει ὄλα. Ὁ κριτικὸς δὲν κάνει ἄλλο ἢ τὸ νὰ ἐξηγῆ τὸν ποιητῆ στὸν κόσμον. Μὰ δὲ μορῶ αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ μὴν τοῦ πὼ τοῦ Μοσχονά τὸ παραπόνο μου. Μ' ἔφερε σὲ δύσκολη θέση μὲ τὸ νέο του βιβλίον. Ποιητῆς δίχως αὐτοκριτικῆ, πῆγασος δίχως γέμισμα δὲ βγαίνει σὲ καλὸ. Δὲν τοῦ συσταίνω, παρὰ τὸν παρακαλῶ, ἐπειδὴ εἶναι νέος κι' ἔχει ταλάντο, νὰ προσέξει τὸ λόγο τοῦ Ἰφην.

Ποίηση εἶναι νὰ γενεῖς τοῦ ἑαυτοῦ σου ὑπέρτατος κριτῆς.

B. ΡΩΤΑΣ

Τοῦτα τὰ λόγια μοιάζουν με μπόμπα, πού τοποθετεῖ κάποιος κάτω ἀπὸ τὸ ἔργο του. Τί θὰ γίνηι ἡ «Μητρόπολη» ὁ σκληρὸς καὶ ἄδυσώπητος ὑπερμηχανιστικός βιομηχανισμὸς ἀν τούτα τὰ λόγια ἀλήθεια. Ὁ ἄλχημιστὴς τῶν καιρῶν μας ἐπεμβαίνει. Ἡ ἐπιστήμη κηρύσσεται παντοδύναμη. Αὐτὴ θὰ δημιουργήσῃ μιὰ μηχανικὴ Μαρία, ψεύτικη, ἓνα σκληρὸ ὁμοίωμα τῆς ἄλλης δίχως καρδιά. Τὴν ἄλλη τὴν ἀληθινή θὰ τὴν ἐξαφανίσουν. Μὰ ἡ γυναῖκα πού ἔσπληθη ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο τῆς ἐπιστήμης ἔχει τὸ στανά μέσα της κι' ἀντίς γιὰ τὸ γλυκὸ κομμένο τῆς πρώτης Μαρίας οἱ ὑλοχθόνιοι ἐργάτες ἀεὶ κήρυγμα ἐπαναστατικό. Ὁ γλυκασμένος πόνος ξυπᾷ καὶ φουντώνει τὸ μίσος. Πόλεμος λοιπὸν κοτὰ τῆς μηχανῆς πού τους πιέζει καὶ τρέχουν ὅλοι καὶ καταστρέφουν τὴν κεντρικὴ μηχανή καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν τὴν τεχνητὴ πόλη πού πνίγεται σὰ νερά.

Ὁ μεγάλος ὅμως πάτερνας τῆς τεχνιτῆς πόλης ἔχει ἓνα γιοῦ. Κι' αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος ζωντανὸς κι' ὄχι μηχανή, καὶ εἶναι νέος γιοματὸς ζωῆ καὶ ἀγνότηα. Ἀναζητᾷ τὴ Μαρία, τὴν ἀληθινή. Μέσα σὰ σπλάχνα τῆς μηχανικῆς πόλης γίνεται ἐργάτης μιὰ δλόκληρη μέρα, δέκα δλόκληρες ὥρες πού τὸ φαινούνται αἰῶνας. Καὶ τὴν ὥρα τῆς μεγάλης καταστροφῆς αὐτὸς ἐλευθερώνει τὴν ἀληθινή Μαρία καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν σώνει τὰ παιδία τῶν ἐργατῶν αὐτὰ πού οἱ πατεράδες τους κι' οἱ μανάδες τους εἶχαν ξεχάσει πάνω στὴ μανία τοῦ μίσους. Κι' ὅταν βλέπουν ποιά ἔσωση τὰ παιδία τους ἡ πρᾶξη τῆς Μαρίας τους ξαναφέρει τὴ γαλήνη στὴν ψυχὴ.

Κι' ὅταν μέσα σὲ ὀδύκοπη ἀγωνία τὸ δρᾶμα τελειώνει, τρία χρόνια ἐνόηονται: Τοῦ πατέρα, τοῦ γιοῦ, τοῦ ἐργάτη. Ὁ συγγραφέας τοῦ σενάρου συμβολίζει μιὰ ἀλληλεξάρτηση τοῦ μυαλοῦ, τοῦ χεριοῦ πού δουλεῖ καὶ τῆς καρδιάς πού ἀγαπᾷ. Καὶ θὰ πουν ὅλοι: Ὁ θρίαμβος τῆς ἀγάπης. Ἴσως. Μὰ ὁ θρίαμβος μιᾶς ἀγάπης ἀνθρώπινης, ἐνὸς ἔρωτα φθαροῦ στὸ πρῶτο πέρασμα τοῦ χρόνου. Γλυκιά οἰσθηματολογία στὸ βᾶθος, ὄχι ἀγάπη βλαδεία, ὄχι λευκὸ κρίνο μιᾶς πίστεως θρησκευτικῆς. Ἐνας ἔρωτας! Πόσο θὰ βιστάξῃ, καὶ πὼς θὰ χεῖ τὴ δύναμη ν' ἀντικρούσῃ τὴν ἔκταση καὶ τὸ χρόνο; Ἡ «Μητρόπολη» εἶναι κατασκευάσμα μυαλοῦ καὶ ἡ λύση μηχανικὴ. Ἀπὸ τὸ ἔργο ἔλλειψαν οἱ ψυχές. Εἶδαμε μόνο μιὰ φαντασμαγορία!

II

Ὁ «Μπέν-Χούρ» κι' αὐτὸς εἶναι ἔργο κακὸ μὰ πιὸ ἀληθινὸ, πιὸ συναρπαστικό, πιὸ ἀπλό.

Ἐνας λαὸς οἱ Ἰουδαῖοι βασανίζονται κάτω ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ κυριαρχία. Ἐνας πρίγκηπας τους γίνεται σκλάβος καὶ ἡ φαμίλια του ἀφανίζεται. Ἡ κυρίαρχη τάξη σιγαγαλίζει τὴν ὑπόδουλη. Κι' ὅμως ὁ προλετάριος τῆς «Μητρόπολης» μένει ἀσάλευτος κι' ὑπόδουλος στὴ μηχανὴν του ἐστὶ ἀπαράλλακτα κι' ὁ σκλάβος κοπηλάτης τῶν ρωμαϊκῶν καρβῶν πεθαίνει ἄλυσσοδεμένος στὸ κομάλ του. Ὁπως ἡ τρομοκρατικὴ μὲν γυναῖκα γύριζε στὶς κατακόμβες τῆς μηχανικῆς πόλης, ἔτσι καὶ οἱ λεπρέροι γυρίζουν στὶς σπηλιές, ὅπως ἡ μηχανικὴ δύναμη στὴ νέα Βα-

βέλ ἔτσι ἡ βία τοῦ δυνατότερου στὸν ἀρχαῖο κόσμο.

Μὰ ὁ νόμος τοῦ δυνατότερου εἶναι ὁ νόμος τοῦ μίσους, εἶναι ὁ νόμος πού ξεχνᾷ τὴν ἀνθρώπινη ἀξία πού δὲν γνωρίζει ἄλλη ἀγάπη ἀπ' αὐτὴν πού γεννᾷ ὁ ζωὸς πόνος.

Ποῖν ὅμως καταστραφεῖ ὁ «Μπέν-Χούρ» ἓνα παιδί γενιέται στὴ Βηθλεέμ πού συγκεντρώνει γύρω του τοὺς βοσκούς καὶ τοὺς μάγους, τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς πλούσιους, φτωχὸς ὁ ἴδιος κι' ἔχοντας ἓναν ἐργάτη γιὰ προστατίη του.

Κι' ὅταν αἰχμάλωτος περιᾶ ὁ «Μπέν-Χούρ» ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ καὶ στὴ δῖψα του ὁ ρωμαῖος στρατιώτης ἀπαντοῖσος με μαστιγώματα ἓνα χέρι ἄφινε τὴν πλάνη τοῦ ξυλοργοῦ γιὰ νὰ τοῦ δώσει νερό. Κι' ὅταν ὁ γιοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀπάνω στὸ Γολγοθᾶ ζῶσος τις τελευταῖες φάσεις τῆς μεγάλης τραγωδίας κάποιον χέρι πάλι περνοῦσε ζωοφόρο καὶ ἐχάριζε τὴν γιαντριὰ στὶς λεπρές.

Κι' αὐτὸς εἶχε κηρύξει τὴν ἀγάπη σὲ φτωχοὺς καὶ σὲ πλούσιους κι' εἶχε ἀγκαλιάσει καὶ αὐτὸς τὰ μικρὰ παιδία. Κ' ὅταν ὁ «Μπέν-Χούρ» ξεσηκώνει με λεφτά, τις λεγεῶνες τῆς βίας ὁ Χριστὸς λέει: «Ἀγαπᾷτε ἀλλήλους... Μήπως δὲν εἴστε ἀδέρφια μου!»

Ἡ ἀγάπη του τούτη βγαλμένη ἀπ' τὰ βάθη μιᾶς ψυχῆς, δοκισμένη στὸν πόνο, φωτισμένη ἀπ' τὸ θεοῦ, εἶναι μιὰ ἀγάπη αἰῶνα, ἀγάπη γόνιμη, ἀγάπη πού χαρίζει τὴν γιαντριὰ, πού δίνει τὸ φῶς στοὺς τυφλοὺς καὶ τὴ ζωὴ στοὺς πεθαμένους, ἀγάπη πού φέρνει στὸ ἴδιο τραπέζι καὶ χάριζε τὸ ἴδιο νάμα σὲ πατρικίους καὶ πλιβειους. Ἀγάπη πού δὲν ξαίρει ὄρια, οὔτε ἡλικία, ἰκανὴ νὰ φωτίσει καὶ τὴν παγερὴ «Μητρόπολη» καὶ νὰ ἠσυχάσει τ' ἀχαλίνωτα πάθη τῆς Ρώμης...

Καὶ ἔτσι ὁ «Μπέν-Χούρ» εἶναι ὀργιὸς ψηλότερα ἀπὸ τὴ «Μητρόπολη». Τὰ δύο ἔργα τα χωρίζει ὅση ἀπόσταση χωρίζεῖ μιὰ ἱστορία ἀπὸ ἓνα φανταστικὸ ἀήγημα, ὅση ἴσως ἀπόσταση χωρίζεῖ τὸ θεοῦ ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον, τὸν Κἀντ ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, ἀν τηρηθοῦν ὅλες οἱ ἀναλογίες.

Ὅσο ὅμως κι' ἂν εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόσταση πού χωρίζεῖ τὰ δύο ἔργα μεταξύ τους εἶναι ἐπίσης μεγάλη ἡ ἀπόσταση πού τα χωρίζεῖ καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὴν ἀληθινή τέχνη αὐτὴν πού βγαίνει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ποιητῆ. Καὶ κείνο ἀκριβῶς πού λείπει ἀπὸ τὸν κινηματογράφο εἶναι ὁ ποιητὴς ὁ δημιουργὸς πού γενιέται καὶ δὲν γίνεται οὔτε με τὰ δολλάρια τῶν μεγάλων οἰκῶν οὔτε με τὴ ζωὴ στὸ Χόλυγουντ. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ ἀπολογισμὸς τῆς περιόδου δὲν μπορεῖ νὰ ναι καλὸς καὶ οἱ διευθυντὲς τῶν κινηματογράφων δὲν θὰ περιμένουν τὸν ἔπαινο γιὰ τις ταινίες πού παρουσίασαν.

Κ. Μ.

ΟΜΙΛΙΕΣ

Στὸν «Παρνασσό» μίλησε στὶς 4 τε. ὁ κ. Παπαδημητρίου γιὰ τὴ μουσικὴ τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Μέσα σὲ δύο ὥρες προσπάθησε ν' ἀποδείξει τὸ στενὸ σύνδεσμο πού ὑπάρχει στὴ μουσικὴ τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν με τὴν ἀρχαία καὶ κίριως τὴ βυζαντινὴ. Τῆς τελευταίας

πάλι ἀνάφερε τὴ σχέση με τὴ βυζαντινο-ἀραβική, ρομαντικὴ καὶ ολαβικὴ μουσικὴ καὶ ἡ ζωρφῆ δια τοῦ ὕδαιου ἔφαλλε κοντὰ σὲ ἄλλα καὶ μερικὰ σχετικὰ τροπάρια. Τώρα ἂν καὶ εἶναι κάπως ριψοκίνδυνο νὰ μιλᾷ κανεῖς ἔτσι ἀποφθεγματικὰ γιὰ ζητήματα πού ἀπασχόλησαν πολλοὺς σοβαροὺς ἐρευνητῆς, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι λυθῆκαν ὀριστικὰ καὶ ν' ἀναφέρει πρᾶματα πού ἐπιδέχονται μεγάλῃ συζήτησῃ, μ' ὅλα ταῦτα ὁ ὁμιλητὴς ἀξίζει κάθε ἔπαινο τὸ γιὰτὶ καταπίστηκε με θέμα τόσο ἐνδιαφέρον καὶ ζωικὸ γιὰ μᾶς, πού ἔγινε καὶ τόσο ἐπίκοιο τὸρα τελευταῖα με ὅσα εἶπε ὁ Ρερνοτ γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς περισυλλογῆς τῶν δημοικῶν τραγουδιῶν μαζὶ με τὴ μουσικὴ τους. Σχετικὰ με ὅσα εἶπε ὁ κ. Π. γιὰ τὸ δημοτικὸ μας τραγοῦδι γενικὰ, ἐπεριμέναμε ν' ἀκούσουμε πρᾶματα πιὸ μελετημένα καὶ σοβαρά, μὰ φαίνεται ὅτι τὸ πολυᾶριθμο καὶ με διάφορες ἀντιλήψεις ἀκορατήριό του τὸν παράσχε νὰ δώσει στὴν ὁμιλία του πολὺ ἐκλαϊκτικὸ χαραχτήρα. Μ' ὅλο τοῦτο μᾶς φάνηκε πολὺ περιεργο πού δὲν ἀνάφερε διόλου οὔτε τὴν Πολίτη, τὸν θεμελιωτὴ τῆς λαογραφίας μας, οὔτε ἄλλο σοβαρὸ λαογράφο, ὅπως τὸν Κηριακίδη, ἀλλὰ διάφορους ἄλλους, πού ὅλες διόλου ἐρασιτεχνικὰ καταπίστησαν με τὸ δημοτικὸ μας τραγοῦδι ἢ τὴ μουσικὴ του (Κουρτίδης, Συνοδινός, Θεοδωροπούλου, Σικελιανὸς), πού ἀσφαλῶς δὲν θὰ τους ἀνάφερε διόλου ἂν ἡ διάλεξή του εἶχε ἐπιστημονικὸ καὶ ὄχι τόσο ἐκλαϊκτικὸ χαραχτήρα.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Ἔστια.— (Ἔτος Β.—Τεύχος 8-32-15 Ἀπριλίον) Ἀπὸ ὅλα τὰ περιεχόμενα τῆς ξεχωρίζουμε ἓνα καλογραμμένο εἰδυνεῖδρον καὶ στὸ βᾶθος τὸ ἀληθινὸ γράμμα τοῦ κ. Ν. Γιαννιῶ. Ἀπαντᾷ στὸν κ. Βάρναλη κι' ἀφοῦ με ὀρετὰ ἐπιχειρήματα τοῦ δείξει πὼς «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» εἶναι ἡ μεγάλη μοντέρνα ἀρλούμπα τῶν Ἐστῆτ πού εἶναι ἰκανοὶ μονάχα νὰ ἰδρῶουν κοσμικὰ κέντρα τοῦ τύπου «Ἀτελιε» κι' ἐτι ἰδέα, ἀλήθεια κι' ὀμριφιὰ εἶναι συνώνυμα προσθέτει καὶ κατὶ ἄλλο: «Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γιάννη Ἀποστολάκη δὲν εἶναι καθόλου «μιὰ ἀρλούμπα» οὔτε παρερμηνεῖα τοῦ Σολωμοῦ ἀλλὰ τὸ μοναδικὸ πού γράφτηκε γιὰ τὴν πραγματικὴ ἀξία τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, κι' ἂν θᾶχαμε οἱ σοσιαλιστῆς ν' ἀπαντήσουμε κάτι στὸ βιβλίον αὐτό, εἶναι ν' ἀνατρέψουμε ὅσα ἄδικα γράφει—ἀπὸ ἀγνοια—κατὰ τοῦ Σοσιαλισμοῦ. Ἐσοτὰ τὰ πρῶτα του λόγια, μονάχα πού ὁ κ. Γιαννιῶς ἔχει ἄδικο νὰ νομίζει πὼς ὁ κ. Ἀποστολάκης δὲν ξέρει τὸ σοσιαλισμό.

Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸν παραξέρει κι' ἐπειδὴ εἶδε τὸ βαθυτέρα κίνητό του, γι' αὐτὸ μιλᾷ ἔτσι. Ἐπειδὴ ὀμως τὸ βιβλίον του δὲν ἐξετάζει τοῦτο τὸ ζήτημα γι' αὐτὸ μονάχα σὲ κάποιον σημειο λέει λίγα λόγια. Δὲ θ' ἀργήσει ὀμως νᾶρθεῖ ἡ σειρά καὶ τούτου τοῦ ζητήματος καὶ τότε ὁ κ. Γιαννιῶς δὲν θὰ διατηρήσει βέβαια τὴ γνώμη πού ἔχει σήμερα γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὄς τόσο ὁ χαραχτηρισμὸς του γιὰ τὸν κ. Βάρ-

ναλη εἶναι πολὺ σωστός. Τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» καὶ συγκεκριμένα ὁ κ. Γ. Ν. Πολίτης γράφοντας γιὰ τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ κ. Βάρναλη «Σκλάβοι πολιορκημένοι» ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔγραψε καὶ τὸ ἐξῆς: «Ἦστε ἀπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο βιβλίον τοῦ Βάρναλη, εἶμαι σιγουρος πὼς οἱ ὀρθοδοξοὶ ὀταδοὶ τοῦ Μαρξισμοῦ πού τὸν λογαριαζαν γιὰ δικὸν τους τὸν ποιητὴ ὀς τὰ σήμερα, θὰ φωναξουν «Προδοσία». Ἀν δὲν τὸν κἀμαν ἀκόμη, δὲ θ' ἀργήσουν νὰ τὸν κἀμουν.»

Ὁ κ. Γιαννιῶς ἂν καὶ ἄπο διαφορετικῆς ἀπορμῆς ἐρχετο καὶ ἀμτιοβητεῖ τὸρα τὴν ὀρθοδοξία τοῦ κ. Βάρναλη. Ἐμεῖς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ξέραμε πὼς ὁ Βάρναλης ἔχει τἀλέντο καὶ τίποτα περισσότερο.

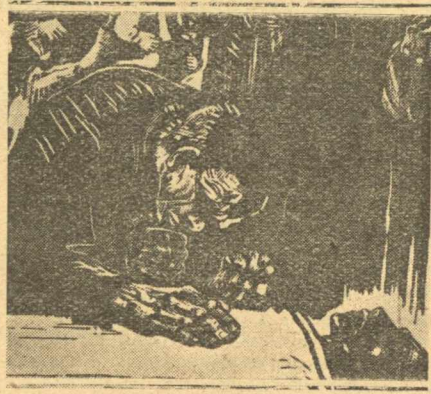
Ὁ κομμουνισμὸς του, οἱ περίφημες ἀισθητικῆς θεωρίες του, τὰ ξαναμασήματα αὐτὰ τοῦ Λαλο, οἱ χαραχτηρισμοὶ του γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστολάκη καὶ δλόκληρη ἡ κοινωνιολογικὴ του θεωρία ἴταν ἓνας σωστός λαβύρινθος πού μέσα μπερδεμένος ξεγελοῦσε κι' ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ἄλλους. Ὅλα ταῦτα ἀποτελοῦνε τὴν ἀδύνατη καὶ φαῖδρη πλεωρὴ τοῦ κ. Βάρναλη. Ἦπὸρει ὀμως ἔχτος ἀπ' αὐτὴν, τὸ τἀλέντο του καὶ ἡ καρδιά του, γιὰτὶ ὁ Βάρναλης ἔχει ἀγαθὴ καρδιά, πού καὶ συμπαθητικὸ τὸν κάνει καὶ ἀξιογᾶπητον.

Ἀγανέννηση (Χρονιὰ Β'-Φυλλάδιο 7 Μάρτη 1923).—Καὶ σὲ τοῦτο τὸ φύλλον ἡ διευθῶνη τοῦ περιοδικοῦ ἔακολουθᾷ νὰ ἐκδέτει τις σκέψεις τῆς γιὰ τὴν «πολιτικὴ ζωὴ καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα» στὸν τόπο μας. Θᾶ πρέπει νὰ τελειώσει ὀλη ἡ σειρά γιὰ νὸ κριθεῖ σὴν κάτι συνολικὸ κι' ἐνιαῖο. Ἐπίσης στὸ ἴδιο τεύχος δημοσιεύεται ἓνα ἄρθρο τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Wasburne γιὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ πού παρουσιάζει ἡ σημερινὴ παιδεία στὴ Ρωσία. Μὲ τὸ θέμα τοῦτο θ' ἀσχοληθοῦμε σὲ κατελινά μας φύλλα ὅπως ἐπίσης παρακολουθοῦμε μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα πού κάνει ἡ «Σχολικὴ πρᾶξη» ἀνάμεσα στους ἐκπαιδευτικὸς μας γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Μέσης Παιδείας.

Ἡ Διάλεξη.— Στὸ φύλλον τοῦ Μαρτίου ἀνάμεσα στ' ἄλλα δημοσιεύει καὶ μιὰ ὀμιλία τοῦ κ. Α. Σπηλιωτοπούλου γιὰ τὴ «Δημῶδη ποίηση τῶν Βαλκανικῶν λαῶν». Οἱ πηγῆς τοῦ ὀμιλητῆ πολὺ φτωχὸς κι' ἡ κριτικὴ του γιὰ τὰ Βουλγαρικὰ τραγοῦδια λαθεῖμένη. Δὲν ἔχει καθόλου δίκιο ὅταν λέει πὼς «Τὰ Βουλγαρικὰ ἄσματα δὲν ἔχουσι ἐθνικὸν ἰδανικόν, δὲν ἔχουσι ἐθνικὸν ἴρωα, δὲν ἀκούουσι ἐθνικὸς πολέμους καὶ ἂν ἀπομυθῶνται τὰ Ἑλληνικά καὶ τὰ Σερβικά πράττουσι τοῦτο, ἴνα πάλλωσι χαμαιζήλους πράξεις καὶ ἐκφοράσσι ἰσχυρὰ καὶ βάναισα πάθη.» πολὺ σφαιερὴ τούτη ἡ ἀντιλήψη καὶ δείχνει πὼς ὁ ὀμιλητῆς δὲν γνώρισε ὁ ἴδιος τὰ Βουλγαρικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια ἀλλὰ ἡ ἔργασία του εἶναι ἀποτέλεσμα ἐρατισμοῦ γνωμῶν ἀπὸ βιβλία μονόπλευρα κι' ὄχι ἀπὸ σοβαρὰ ἀντίκρισμα τοῦ θέματος πού καταπίστηκε. Ἀν πρόσεχε κάπως τις ἐργασίες πούχει κάνει σὲ τοῦτο τὸ θέμα ὁ καθηγητῆς Ἰβάν Σισμάνωφ θᾶβλεπε

πώς δὲν τὰ λέει διόλου καλά ὁ κ. Σπηλιωτόπουλος.

«Νεοελληνικά Γράμματα» (Χρ. Β. Βιβλίο 17 καὶ 18) χωρίς νὰ προσέξει κανεὶς ὅλα τ' ἄλλα περιεχόμενά του ἀρκεῖ νὰ σημειώσῃ δυὸ πράγματα γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴν παντελῆ ἔλλειψη καὶ νοῦ καὶ μᾶθησης καὶ εὐσυνειδησίας. Τὰ δυὸ πρῶτα φανερώνονται στὴν κρίση τους στὴν ἀνουσία φλυαρία τοῦ κ. Καζαντζάκη πού λέγεται «Ὀδύσεια» καὶ πού κατ' αὐτοὺς εἶναι κάτι ἀνώτερο κ' ἀπ' τὰ ὁμηρικά ἔπη. Χρειάζεται ἀγαμματοσύνη καὶ κυνισμὸς γιὰ νὰ λεγόνται τέτοια πράγματα. Πιάνει τὴ μύτη σου καὶ περνᾷς. Ἡ εὐσυνειδησία τους πάλι φαίνεται ἀπὸ μιὰ εἰκόνα ἐνοῦ ζωγράφου Λυδάκη πού στὸ κυριώτερο μέρος της εἶναι ἀτόφια καὶ χυδαῖα ἀντιγραμμένο ἀπὸ «τὴ Μνήμη τοῦ Κάρλ Λίμπνεχτ» τῆς Καίτης Κόλοβιτς. Παραθέτουμε καὶ τὶς δυὸ εἰκόνες γιὰ νὰ θαυμάσῃς κ' ὅσοι δὲν μυστήσαν τούτῃ τὴν ἀδιαντροπιά.

Στὴ μνήμη τοῦ Κάρλ Λίμπνεχτ. Ἔργο Καίτης Κόλοβιτς.

Σκίτσο Γ. Λυδάκη σ' ἓνα διήγημα τοῦ Λευτέρη Ἀλεξίου.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Τὸ κυριώτερο γεγονός τοῦ τελευταίου δεκαπενθήμερου εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου ν' ἀνατεθοῦν τὰ ἔργα τῆς ὁδοποιίας στὸν Οἶκο Μακρῆ. Ἡ ἀπόφαση τούτῃ ἔχει σηκώσει ἀφάνταστο θόρυβο ἀπὸ πολλὰ σημεία καὶ γιὰ χίλιες ἀφορμές.

Πολὺ πρὶν πάρῃ τούτῃ τὴν ἀπόφαση τὸ Ὑπουργικὸ συμβούλιο ἢ ἡμερησίδια «Πατρίς» ἢ καὶ δημοκρατικὴ, ἀσκήσῃ δριμύτατη πολεμικὴ κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Στὴν ἀρχὴ νόμισαν ὅλοι πὼς ἡ καμπόγια τῆς Ἐφημερίδας αὐτῆς εἶχε μοναδικὸ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνεπάχθεια τῶν ἀρχηγῶν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, νὰ κάμῃ συνειδητὴ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ κ. Βενιζέλου στὴν πολιτικὴ καὶ τὴν ὑπεύθυνη διακυβέρνηση τῆς χώρας ἀπ' αὐτόν.

Σὲ προηγούμενα φύλλα μας τονίσαμε πὼς καὶ μετὰ τὴν ἀρνητικὴ ἀπάντησιν τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ μετὰ τὰ ὅσα, ἐνισχυτικὸ γιὰ τὴν κυβερνήσιν, εἶπε τόσσο στὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν κ. Σίμο, ὅσο καὶ προφορικὰ στους πρόσφυγες βουλευτὲς ἢ πολεμικὴ τῆς «Πατρίδος» ἐξακολούθησεν δριμύτατη καὶ ἐντολίσθηκε στὸ οἰκονομικὸ πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως.

Εἶναι ὅμως γνωστὸ πὼς ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κ. Καφαντάρη βρίσκεται σὲ ἀρμονικότερη σχέσιν μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ εἶναι γνωστὸ πόσο φρόντισεν ἡ Κυβέρνησιν καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν νὰ τὴν ἀσφαλίσῃ μετὰ κάποια προνόμια πού ἦταν πολὺ φυσικὸ ν' ἀνησυχῆσεν τὶς ἄλλες τράπεζες. Τὸ περίφημο ζήτημα τῶν καλυμμάτων γιὰ τὸ ὄλοιο ἔγινε ἡ πρώτη κυβερνητικὴ κρίσις, εἶναι ἓνα ζήτημα πού ἐνδιαφέρει ὅλο τὸν τραπεζικὸ κόσμον.

Οἱ ἄλλοι τραπεζητικοὶ ὄμιλοι ἐπίστευαν πὼς τὰ καλύματα θὰ πῆγαιναν στὴν ἐκδοτικὴ καὶ πὼς ἡ Ἐθνικὴ μόλις ἔχανε τὸ ἐκδοτικὸ προνόμιον θὰ γίνονταν μιὰ τράπεζα ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες. Θὰ ἦταν ἔτσι ὑποχρεωμένη νὰ μπεῖ στὸ πεδίο τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ μετὰ τὶς ἄλλες δίχως νὰ εἶναι ἀσφαλισμένη ἀπὸ κανένα προνόμιον. Οἱ τραπεζητικοὶ τοῦτοι κύκλοι μετὰ τὸν κ.κ. Ἡλιάσκου πρωτοποροῖα, φέρονον ὡς ἐπιχείρημα τὴν παλιὰ περίπτωσιν τῆς Ἰονικῆς τραπεζῆς πού ὅταν τῆς ἀφαιρέθηκε τὸ ἐκδοτικὸ προνόμιον ἔγινε κ' αὐτὴ μιὰ τράπεζα ὡς τὶς ἄλλες χωρὶς καμιά ἐξχωριστὴ προστασία.

Τοῦτο φυσικὰ στὴν περίπτωσιν τῆς Ἐθνικῆς δὲν ἔγινε καὶ ἡ ἀνησυχία καὶ ἀγανάκτησις ὁρισμένων κύκλων ὑπαγόμενων τῇ σφοδρῇ πολεμικῇ τῆς «Πατρίδος» κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, πολεμικὴ πού ἔφτασε στὸ ἀκρότατον σημεῖον μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου ν' ἀνατεθοῦν τὰ ἔργα τῆς ὁδοποιίας στὴν εἰσαγωγὴν Μακρῆ. Σωτὴν ἡγεμονία ἔγινε μετὰ τὴν «Πατρίδος» καὶ «Ἐλευθέρου Βήματος», μονομαχία πού ἔφτασε στὰ ἀπόλυτα ἄκρα. Κατὰ τὴν μιὰ ἡμερησίδια ἢ κυβερνητικὴ ταχτικὴ ἐσωσε τὸν τόπον καὶ κατὰ τὴν ἄλλη ἢ ταχτικὴ αὐτὴ

ἐπρόδινε τὸ λαὸν, τὸν ὑποδούλωνε, τὸν ἔδενε πισθάγκωνα. Ἡ «Πατρίδα» μάλιστα δημοσίευσεν κ' ἓνα τηλεγράφημα τοῦ πρεσβετοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Σιμοπούλου σχετικὸν μετὰ τὴν κύρωσιν ἀπὸ τὸ Κογκρέσσον τῆς παραγωγῆς τῶν Ἀμερικανικῶν πιστώσεων. Στὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἔδωκε σημασία ἐξαιρετικὴν κ' ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κεφαλαίου ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ὁδοποιίας εἶναι μοιραῖον νὰ ζημιώσῃ τὶς σχέσεις μας μετὰ τὴν μεγάλη Ἀμερικανικὴ χρηματαγορά.

Ἡ πολεμικὴ αὐτὴ ἐξοκολουθεῖ καὶ κανεὶς δὲν ἔξερει πού θὰ φτάσῃ στὸ τέλος, διὰ τὸ ζήτημα ὅμως τῆς ὁδοποιίας χωρὶς ἄλλο ὁ θόρυβος θὰ ἐξακολουθήσῃ γιατί ἐκτὸς ὅσα εἶπαμε πάρα πάνω καὶ ὁ κ. Παπαναστασίου ἀπὸ τὴν Τρίπολιν καὶ τὸ Λεβιδὶ ἔκαμε αὐστηρότατες δηλώσεις πού ἀφῆσαν νὰ ὑπονοηθῇ πὼς ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον αὐτῆς τῆς Κυβερνητικῆς ἀπόφασιν ἀπὸ μέρος του καὶ ἐντονὴ θὰ εἶναι καὶ σκληρῇ. Οἱ δηλώσεις μάλιστα αὐτῆς ἀνησυχῆσαν ἀρκετὰ τὸν Κυβερνητικὸν τύπον πού ἐνοιώσεν τὴν ἀνάγκη ν' ἀπαντήσῃ.

Ἐπίσης ὁ κ. Καφαντάρης κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαπενθήμερον ἔκαμε ἀνακινώσεως σχετικὰς μετὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς χρήσεως πού ἐληξε. Κατὰ τὶς ἀνακινώσεις αὐτῆς ἢ τὴν ἐχρηστικὴν τῆς τελευταίου προϋπολογισμοῦ κλείνει μετὰ σίγουρον περίσσευμα 200 ὡς 300 ἑκατομμύρια.

Τὰ τελευταῖα δεδομένα τοῦ προϋπολογισμοῦ 1927-1928 εἶναι τὰ ἑξῆς, σύμφωνα πάντα μετὰ τὶς ἀνακινώσεις τοῦ κ. Καφαντάρη.

Τὰ ἔσοδα πού εἶχαν προβλέψει ἀνέρχονται σὲ	8.830 ἑκατ.
Ὅς τὸ τέλος Φεβρουαρίου εἶχαν εἰσπράξει	7.578 ἑκατ.
Ἔσοδα πραγματικὰ μηνὸς Μαρτίου	1.190 ἑκατ.
Θεωρητικὰ ἢ λήξῃ τῆς χρήσεως παρουσιάσεν εἰσπράξεις	8.768 ἑκατ.
Καθυστερούμενες ἄλλα βεβαιωμένες εἰσπράξεις	215 ἑκατ.
Ἔτσι τὸ σύνολον τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1927-28 θὰ ἀνέλθῃ τελικὸν μέσα στὸ χρονικὸ διάστημα τῆς χρήσεως σὲ	8.938 ἑκατ.
Οἱ ἀναλήψεις πού ἔγιναν γιὰ ἔσοδα ὡς τὸ τέλος Μαρτίου ἀνέβηκαν στὰ	8.445 ἑκατ.
Κι' ὡς τὸ τέλος τῆς χρήσεως τὸ ποσὸ τῶν ἐξόδων δὲν θὰ ξεπεράσῃ τὰ	8.700-8.750 ἑκατ.
Κατὰ συνέπεια τὸ λιγότερον περίσσευμα θὰ εἶναι	233 ἑκατ.

Τὸ ἰσοζύγιον τῶρα τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1928-29 θὰ γίνῃ κάθε προσπάθεια —σύμφωνα πάντα μετὰ τὶς δηλώσεις τοῦ κ. Καφαντάρη— νὰ εἶναι ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον. Ἄν καὶ ὁ νέος προϋπολογισμὸς θὰ παρουσιάσῃ αὐξήσεις στὰ ἔσοδα 800 ἑκατομμυρίων ὀχ.

Οἱ αὐξήσεις αὐτῆς ὀφείλονται στὴν ὑπηρεσία τοῦ δανείου γιὰ τὸ συμπληρωματικὸν μνητρώον τῶν προσφύγων, στὴν αὐξήσιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ δανείου τῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς μετα-

νάστευσης, στὴν ὑπηρεσία τοῦ τριμεροῦς δανείου, στὴν ἐξόφλησιν τοῦ κυμαινομένου χρέους, στὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἑλλήνων ὑπηρετῶν, καὶ στὴν μελετωμένην αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ τῶν ὑπαλλήλων.

Ὁ κ. ὁμῶς Καφαντάρης δήλωσεν «ὅτι καὶ παρὰ τὰς νέας ταύτας ἐπιβαρύνσεις τὸ ἰσοζύγιον καὶ τοῦ νέου προϋπολογισμοῦ θὰ γίνῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀναμφισβήτητον». Φυσικὰ ὅταν γραφόντουσαν οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ καθὼς καὶ οἱ δηλώσεις, οἱ καταστροφῆς τῆς Κορίνθου δὲν εἶχαν γίνῃ.

Καὶ παρ' ὅλη τὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία τὸ κράτος θὰ βαρυνθῇ σημαντικὰ μετὰ τὸ ὄχι τυχαῖα γιὰ τὴ βοήθεια τῶν κληθυσμῶν τῆς καταστραμμένης περιφέρειας. Ὅπως καὶ στὰ ἄλλα δεκαπενθήμερα εἶται καὶ σ' αὐτὸ οἱ διαδόσεις διενέλλειψαν γιὰ κινήσεις Παγκαλικὰς καὶ οἱ ἐπιφυλακὰς δώσαν καὶ πῆραν.

Τὸ πράγμα καταντάει κομικὸν ν' ἀνησυχῇ ἓνα κράτος πότε γιὰ τὴν φτερίστικη ἓνας δεκάνας κ' ἄλλωτε γιὰ τὴ θύμωσιν ἓνας ἀνθυπασιότητος. Σ' ἄλλη στήλῃ γράφουμε καὶ γιὰ τὸ θεᾶμα τῆς πανστρατίας πού παρουσιάσεν μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες. Κυριακὰς ἢ Ἀθήνα ὄχι βέβαια γιὰ τίποτα σοβαρὸν μὰ γιὰ τὴν 400 κομμουνιστῶν μαζεύτηκαν σ' ἓνα συνοικιακὸν θέατρον. Μὰ μετὸ τοιοτρόπον δίνει τὸ κράτος ὑπόστασιν καὶ στὶς κομικότερες ἐκδηλώσεις.

Γιὰ τὴν συμφορὰ τῆς Κορίνθου γράφουμε σ' ἄλλη στήλῃ. Σὲ τούτῃ μόνον πρέπει νὰ σημειώσῃς πὼς ἡ Κυβερνητικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν πρώτων βοηθημάτων ἦταν σοβαρὴ κ' εὐσυνειδητὴ. Ἡ κυβερνήσιν ἔκαμε ὅ,τι ἦταν δυνατόν γιὰ νὰ ἀνακουφίσῃ ὅσο μπορούσεν πῶς γρήγορα καὶ πῶς ἀποτελεσματικὰ τοὺς πληθυσμῶν πού ἐπληξάν οἱ σεισμοί. Κάθε μάλιστα πολιτικὴν στὸ κεφάλαιον τούτῳ εἶναι σίγουρον μιὰ συχαμερὴ δημοκοπία καὶ τίποτε ἄλλο.

K. ΜΠ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Ἡ σύμβασις τῆς ὁδοποιίας εἶναι γεγονός πιά. Ὑποτίθεται ἀφοῦ ἀρχίσῃ τόσσο καὶ κοιτάχτικη ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὰς, πὼς τὸ Κράτος ἐπέτυχεν τοὺς καλύτερους ὄρους. Ἄν ὑπάρχουν τρατὰ θὰ φανοῦν στὴν συζήτησιν τῆς κερῶσεως τῆς συμβάσεως πολὺ σύντομα.

Τὰ ἔργα τῆς συγκοινωνίας εἶναι ἀπὸ τὰ πῶς παραγωγικὰ ἔσοδα καὶ μετὰ χαρὰ πρέπει νὰ χαίρεται αὐτὴ τὴν πρόοδον. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συμβάσεως στὸ σχέδιον φαίνεται ὅμως καθαρὰ γραφειοκρατικὴ. Θὰ γίνον, λέγει, οἱ ἔθνικοι ὁδοὶ μονάχα, δηλαδὴ ὅσοι ἐνῶνον τὶς πρωτεύουσας τῶν νομῶν, μετόγειες πόλεις μετὰ ἐπίνεσι, καὶ στὰ νησιά (ἓνας στὸ κανένα) ὅσοι τὰ διασχίζον στὴν μεγαλύτην ἔκτασιν.

Ἡ βάση τῶν ἀρτηριῶν αὐτῶν δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ διαίρεσις τῶν νομῶν ἀλλὰ οἱ ἀνάγκες τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Ἰσα ἴσα ἔχομε ἔλλειψιν συγκοινωνιακῆς πολιτικῆς καὶ εἶναι εὐκαιρία τῶρα νὰ τακτοποιηθῶμεν.

Γιὰ ὁρεινὸ μέρος μὲ κοντινὲς ἀποστάσεις, ὅπως ἡ Ἑλλάς, τὸ αὐτοκίνητο εἶναι ἡ φθηνότερη συγκοινωνία καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν δρόμων εἶναι ἡ βάση αὐτῆς τῆς συγκοινωνίας. Ἀλλὰ ἀντὶ νὰ συνδεθοῦν κοινοῦ οἱ πρωτεύουσες τῶν νομῶν εἶναι καλύτερο νὰ μελετηθεῖ ἡ χώρα ὡς μέρος παραγωγῆς καὶ ὡς μέρος καταναλώσεως καὶ νὰ συνδεθοῦν τὰ μὲν μὲ τὰ δέ. Νὰ μὴ γίνε-ται, ὅπως τώρα, πού σὲ πολλὰ μέρη ἀφθοοῦν τὰ τρόφιμα καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς μεταφορᾶς πετιοῦνται στὸν τόπο τῆς παραγωγῆς, ἐνῶ γιὰ τὰ ἴδια πράγματα ὑπάρχει ἄλλοῦ ζήτηση καὶ ἀκρίβεια. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἐμπορίου.

ΤΡΑΠΕΖΗΤΙΚΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γιὰ νὰ κριθεῖ ἓνα βιβλίο πρέπει νὰ μᾶς σταλθοῦν δύο τὸ ἀντίτυπα. Ὅσα σημειώνονται μὲ ἀστερίσκους εἶναι γιὰ νὰ κριθοῦν στὸ «Δεκαπενθήμερο».

Στὴν ἀναγραφὴ ἐδῶ παραλείπεται ὁ τόπος, ὅταν τὸ βιβλίο ἔχει ἐκδοθεῖ στὴν Ἀθήνα, τὸ σχῆμα ὅταν εἶναι 80 καὶ ὁ χρόνος ὅταν εἶναι 1928. Ὅσα βιβλία εἶναι χωρὶς χρονολογία σημειώνονται μὲ [x.x.] Σὲ εἰσαγωγικά ὁ ἐκδότης.

***Αργυροπούλου Ἀλε.** Νεοελληνικὴ Μοῦσα. «Τζάκας καὶ Δελαγραμμάτικας». σελ. 291.

Γαλλικὴ Ἀνθολογία. Ποιήματα. Μετ. Γ. Σημριώτη. Ἀρ. 2 (: Verlain). «Ἐρρα». Σελ.

Caslant, M. Ψυχολογία ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας. Μετάφρασις ἐκδοσις Π. Βερσίνα. Ἐκδ. 2α. Τυπ. Φραντζεσοῦ. Σελ. δ' + 111.

Γεωργιάδου Γ. Α. Ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμι-σις χωρὶς πρόγραμμα. Ἐκδ. «Διδασκαλικὸ Βήμα-τος» ἀρ. 1. σελ. 80.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

«Δὲν ὑπῆρξε τεχνίτης (ὁ Γούζης) τέμνων νέας ἐπιφανείας ἐπὶ τοῦ ἀδομαντος τῆς τέχνης...» Σπ. Λοβέρδος στὴν *Πρωτὰ* 28 Μαρτ. σ. 2 στ. 2. — «...ὁ βασιλεὺς Μίδας κατέδιωχνε στὸ δάσος ἓνα φαῖνο...» *Καινούργια Ζωὴ* ἀρ. 1 σ. 16 β'. — «Θαυμαστής τοῦ ἰδανικοῦ Μέρεδιθ... ἐ-γνώρισε νὰ μείνει... ἀλόβητος ἀπὸ τὸν πειρασμὸν τοῦ ρεαλισμοῦ». Σπ. Μελάς στὸ *Ἔ-θνος*. 8 Ἀπρ. σ. 3 στ. 5. — «Ὅσον λεπτός καὶ ὄμοιος σταλακτίτης πού πάνω του τὸ κῆμα ἀρ-γοκινᾷ... μέσα μου ρίζωσε ἡ ἀνάμνησις». Ἀπὸ βιβλίο στίχων πού κρινεταὶ στὴν *Ἀλεξαν-δρινὴ Τέχνη*. Β' 5 σ. 193 (ὁ κριτικὸς βρῆκε πως στοὺς στίχους αὐτοὺς «τὸ αἶσθημα τοῦ πό-νου γίνεται ἀνάμνησις»). — «Ἀλλὰ προαισθάνο-μαι ὅτι ὅταν ἡ ἐκπαίδευση ἡμῶν κα-τορθώσῃ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ ἐ-ξέλθῃ (ἀπὸ) τὰ σημερινὰ πενιγρὰ καὶ ἀν-θυγιεινὰ της κτίρια, θὰ λυτρωθῇ ἡ ἐ-πίσης καὶ ἀπὸ τὰ προσκόμματα τῆς ἀνισορροπίας ἐκείνων, οἵονες τὴν ἴδιαν τὸν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνομαλίαν ἐθεώ-ρησαν ὡς ἀναμορφωτικὸν ἐκπαιδευτικὸν κώδικα, ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποίου ὄφειλε δῆθεν νὰ λήσῃ ἀνισορροπία καὶ ἀγνωστος (ἀγλωσσοσις) μία κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὴ καὶ γλωσσικὴ (!) χώρα.» Ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας στὰ ἐγκαίνια τοῦ καινούργιου σχολικοῦ κτιρίου στὰ Σπάτα κατὰ τὴν *Πολιτεία* 24 Ἀπριλ. σ. 5. στ. 6-7. — «...εἰς τὴν φύλαξή των καὶ τὴν προσοχὴν των (τῶν κλητῶν), ἔχουν ἐμπιστευθεῖ οἱ μεγαλύτεροι καὶ πολυτιμότεροι θησαυροὶ τῆς χώρας.» *Ἔστια*. 12. Ἀπρ. σ. 2 στ. 1.

ΤΑ "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,"

ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΨΟΥΝ ΣΕ ΕΡΧΟΜΕΝΑ ΦΥΛΛΑ ΤΟΥΣ ΡΗΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ἌΛΛΑ

ΡΘΡΑ, ΜΕΛΕΤΕΣ, ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΛΠ.

ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ :

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ :	*Ὁ ζωγράφος Ντυρέρ.
Κ. ΔΗΜΑΡΑ :	*Ἀνοιχτὸ γράμμα σὲ μερικὰ μέλη τῆς Φοιτητικῆς Συν-τροφιάς.
ΓΙΑΝΝΗ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ :	*Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ νέο ἔργο του γιὰ τὰ δημοτικὰ τρα-γούδια.
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ :	*Ὁ χριστιανικὸς συνδικαλισμὸς.
"	*Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Βλαδимиρ Σολόβιεφ.
HILAIRE BELLOC :	*Ὁ κ. Οὐέλς καὶ ὁ Θεός. (Μετ. Κ. Μπασιᾶ).
ΔΙΟΝΥΣΗ ΠΟΘΟΥ :	*Ἐνας ἀλλοιώτικος δρόμος.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΤΗΛΕΦ. ΙΙ-48

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗ. ZIELINSKI — «Ἡμεῖς καὶ οἱ ἀρχαῖοι» μετάφρ. καὶ ἐπιλε-γόμενα ὑπὸ Γ. Ἰκονομῆ δ. φ. Τὸ βιβλίο ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τὸν εὐρύτατον κύκλον τῶν μορφωμένων καὶ φιλολόγων καθὼς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ πολίτας πού ἐνδιαφέρονται νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ κρίνουν τὴν ἀξίαν τῆς κλασσικῆς παιδείας πού παρέχεται εἰς τὰ γυ-μνάσια μας, ἀνεξαρτήτως πάσης ἐπιδράσεως πνευματικῶν συντη-ρητικῆς ἰσχύος. Πρὸς ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ σχηματίσουν ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεπηρέαστον προσωπικὴν γνώμην ἀν τὰ ἔτη τῆς γυμνασιακῆς τῶν σπουδῆς ἐπιτηροῦν δετικὸν τινὰ προσορισμὸν ἢ εἶναι ἀπόλεια χόρον καταπατανωμένον εἰς πολυτελεῖς ἀλλ' ἀχρήστους γνώσεις. Εἰς τὰ ἐκτενῆ ἐπιλεγόμενα ἐξετάζει ὁ μεταφραστὴς διὰ μακρῶν τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα τοῦ πνευματικοῦ μας βίου πού συνδέονται μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Τιμὰτα δραχ. 50 — Χρυσόδετον δραχ. 56

J. COHN — «Πρωτοπόροι Φιλόσοφοι» μετάφρ. Γ. Ν. ΠΑΛΑΙΟ-ΛΟΓΟΥ. Οἱ Πρωτοπόροι φιλόσοφοι ἔργον ἐνὸς τῶν γνωστότατων φι-λοσοφίαν καθ' ὅλους ἰδιαιτῶτα τρόπον. Ὁ συγγραφεὺς, ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν συνήθη ἱστορικὴν ἔκθεσιν τῶν διαφορῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, παρέχει εἰς ἕξ διαλέξεις λαμπρὰν εἰκόνα τοῦ βίου καὶ τῶν ἰδεῶν τῶν φιλοσόφων ὠκεράτους, Πλάτωνος, ἀριστοῦ, Σπι-νόζα, Καντίου καὶ Φίχτε. Ἐκλέγει δὲ τούτους μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν φιλοσόφων, διότι αὐτοὺς τοὺς θεωρεῖ ὡς τοὺς κατ' ἐξοχὴν θεαν-τας σκοπὸν τοῦ βίου των τὴν ἐπίλυσιν τῶν αἰώνιων σκοτεινῶν προ-βλημάτων, ἅτινα τυραννοῦσι πάντα σκεπτόμενον ἄνθρωπον. Εἶναι δὲ τούτο τὸ τῆς γνώσεως καὶ ἐρημίας τῶν τοῦ κόσμου καὶ τὸ τοῦ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ βιβλίο δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς εἰδικούς μόνον ἀλλ' εἶναι γραμμένον κατὰ τρόπον καθιστῶντα τούτο προσίτον εἰς εὐρύτατον ἀναγνωστικὸν κοινόν.

Τιμὰτα ἀέστον δραχ. 30 — Χρυσόδετον δραχ. 36

*Ἐπίσης ἐξεδόθησαν : Γ. Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ «Σκέψεις τινὲς περὶ ὀργανώσεως τῆς ἐκπαιδευσεως». RUDOLF KJELLEN «Τὰ αἶτια τοῦ παγκοσμίου πολέμου» καὶ ΝΙΚ. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ «Ἡ σοματολογία τοῦ παιδός».

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ὁδὸς Σταδίου 56

Πώλησις καὶ ἐκδοσις παντὸς εἶδους Ἑλληνικῶν βιβλίων : Νομικῶν, ἱατρικῶν καὶ φιλο-λογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ὁδὸς Φράττου καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλδη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελειότερας τοῦ εἶδους. Περι-λαμβάνουν 40 διάφορα μηχανή-ματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα :

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ

ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους ἐργασίαι, τυπογραφικαί, λι-θογραφικαί, βιβλιοδετικά.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΧ. 330,000,000
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ:

*Αποκλειστικὸν προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων. — Ἐκδοσις τοκο-φόρων ὁμολογιῶν. — Καταθέσεις ἐν ὄψει ἀπλάτ καὶ εἰς ἀνοιχτῶν λογαριασμῶν. — Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προθεσμία. — Καταθέσεις Ταμιευτηρίου. — Προεξοφλή-σις. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογα-ριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἑλληνικῶν τίτλων. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐ-νεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων. — Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυρο-γράφων. — Πιστώσεις ἐναντι φορτωτικῶν. — Δάνεια πρὸς Δήμους, λ μένας καὶ ἕτερα νομικά πρόσωπα. — Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἐταιρείας. — Χορηγήσεις εἰς γεωργικημάτων καὶ συνεταιρισμοῦ. — Δάνεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Ἰπηρεσία Ἑθν. Δανείων. — Ἰπηρεσία ἐντόκων Γραμματίων Ἑθν. Ἀμύνης. — Προμήθειαι διὰ λησὸν τοῦ Δημοσίου. — Ἀγορὰ καὶ πώλησις διαφορῶν εἰδῶν διὰ λησὸν τοῦ Δημοσίου. — Εἰσπραξίς δημοσίων προσόδων καὶ πληρωμῆ δημοσίων δα-πανῶν. — Ἰπηρεσία Δανείων καὶ μετοχῶν διαφορῶν Ἐταιρειῶν. Ἀγορὰ καὶ πώ-λησις ἐξωτερικοῦ συναλμματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ξένων τραπεζικῶν γραμ-ματίων. — Ἐκδοσις καὶ πληρωμῆ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντο-λῶν πληρωμῆς. — Ἐκτελέσεις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου. — Εἰσπραξίς Ἀξιών. — Φύ-λαξις τίτλων, αὐτουσίου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων. Φύλαξις κλωβίων ἀδήλου περιεχομένου. — Ἐνοικίασις Χρηματοκλωβίων.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

* Έτος ιδρύσεως 1926.

= Κεφάλαιον Δραχμ. 10.000.000 =

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Έν Αθήναις Πανεπιστημίου 55 Τηλ. 12 69
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Έν Πειραιεί Μακρᾶς Στοᾶς 39 Τηλ. 2 93
Προκτορεία: Έν Χαλανδρῶν & Μαρσθῶνι

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΚΩΝ. Η. ΠΟΥΛΥΓΕΝΗΣ
Ἀντιπρόεδρος: ΕΥΣΤ. ΨΗΜΕΝΟΣ
Γεν. Διευθυντής: ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ 50.000—100.000
ἀφορολόγητον με τοὺς καλύτερους τόκους.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

πρὸς ἐπίσχεσιν τοῦ μικροῦ κεφαλαίου
μέχρι δραχ. 25.000 8 ο).ο.

Ταχίστη ἐξυπηρέτησις τῶν πελατῶν

ΕΧΕΤΕ

ΠΑΝΤΑ

ΜΑΖΙ ΣΑΣ

ΕΝΑ

KODAK

ΕΛΑΣΤΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

STEPNEY TYRES Ltd

WALTHAMSTOW LONDON

Ἀποθήκη: Λευκίνοῦ 21

Ἵλινκόν Ντεκωβίλ - Βαγο-
νέτα - Μπετονιέραι - Θραυ-
στήρες - Ἐκκαφεῖς - Ἀνα-
βατήρες - Πιύα ἀτμολίμητα

LES FILS DE JULES WEITZ
CONSTRUCTEURS LYON

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

23 ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἀριστείδου 4

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτέλεσις πάσης τραπεζικῆς
ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄψει
εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα
πρὸς 5 ο)ο ἐτησίως.

Ταμιευτήριον
μέχρι δραχ. 75.000 πρὸς 6 ο)ο ἐτησίως
ἀπληλαγμένον φόρου.

Τελεία ἐγκατάστασις Ἐθναυροφυλα-
κίου.—Θυρίδες πρὸς ἐνοικίασιν
ἀπὸ δραχ. 150 ἐτησίως καὶ ἄνω.

Ἀνοικτὸν 8.30-1 καὶ 3-7.30 μ. μ.

ΕΧΕΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΡΔΟΣ 30 ο)ο ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ, ἌΝ ΠΡῪΝ
ΑΓΟΡΑΣΕΤΕ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ
ΤΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΓΓΑΣ **TITAN**

ΑΘΗΝΑΙ—Αιόλου 198 ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ—Ἀκτὴ Μιασούλη

ΘΕΣ)ΝΙΚΗ—Βενιζέλου 19 ΠΑΤΡΑΙ—Ἀγίου Νικολάου 31

ΑΙΓΙΟΝ-ΑΓΡΙΝΙΟΝ-ΜΙΤΥΛΗΝΗΝ-ΧΙΟΝ-ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

ΡΕΘΥΜΝΟΝ-ΝΑΥΠΛΙΟΝ-ΤΡΙΠΟΛΙΝ-ΙΘΑΚΗΝ κλπ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΙΣ, Πυρρῆς οὐλίτις, στο κατίτι, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ
παθησεῖς τῶν εὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται
ἀσφαλῶς διὰ τοῦ **SANOGLYLE**
τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνατιτοῦ οὐ "LA BOIT ERARIE". Εἶναι ἡ
μόνη ἐπιτημονικὴ ὀδοντόπαστα πο. καθαρίζει τοὺς ὀδόν-
τας καὶ προλαμβάνει τὰς παθησεῖς τῶν εὐλῶν.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕἰΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ. Δείγματα δωρεάν ζητήσατε παρὰ
τοὺς κ.κ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ ΚΑΙ ΡΙΦΥΛΛΗ Μακρᾶς Στοᾶς 47—Πειραιᾶ

"Η ΑΝΑΤΟΛΗ,"

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΣΤΑΔΙΟΥ 14

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 4-82

ΒΕΒΛΙΣΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ 400.000.000

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΠΘΕΣΜΑΤΙΚΑ 45.000.000

**ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΛΟΓΩ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΛΗΞΕΩΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΔΡ. 13.000.000**

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΖΩΗΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΑΡΩΜΑΤΩΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΩΝ

"VITAGON SANITAS,"

ΙΔΕΩΔΕΣ ΤΟΝΩΤΙΚΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΝ
ΚΑΙ ΕΞΟΧΟΝ ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΟΝ

"DANTOLINE SANITAS,"

Ὁδοντόπαστα ιδεώδης, λευκαίνουσα τοὺς ὀδόντας
καὶ στερεοποιούσα τὰ εὖλα.

Ἐξόχως ἀντισηπτικὴ καὶ ἐρωματικὴ,
ἀπολύτως ἀβλαβὴς καὶ γιὺν ζεως εὐχαρίστου

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑΝ ΣΑΝΙΤΑΣ
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 24
ΑΘΗΝΑΣ

"ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,"

●● ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ●●

ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΤΗΝ 1η ΚΑΙ ΣΤΙΣ 16 ΚΑΘΕ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Ἐσωτερικοῦ ἔτησίᾳ προπληρωτέα Δοχ. 120

Ἐξωτερικοῦ φρ. Ἑλβετικὰ 15 ἢ Δ. Στ. 0,12,0 ἢ δολ. 3.

Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» δημοσιεύουν τὰ ἐκλεκτότερα πρωτότυπα λογοτεχνικά ἔργα καὶ τίς σοβαρώτερες μελέτες.

Σὲ κάθε φύλλο τοῦ «Δεκαπενθημέρου» ἀφιερώνονται πολλὲς σελίδες γὰρ τὴν παρακολούθηση τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας ὑπὸ εἰδικούς γιὰ τὸν κάθε κλάδο συνεργάτες. Τὸ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» εἶναι τὸ καθρέφτισμα τῆς Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ» ΚΑΙ ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΟΥΣ:

Στοχασμοὶ παράταιροι, (Χρονογράφημα τοῦ κ. Πέτρου Χάρη).— Δόγια καὶ πράγματα, (Σχολιάζονται τὰ γεγονότα τοῦ Δεκαπενθημέρου ἀπὸ τὴ Διεύθυνση καὶ εἰδικούς συνεργάτες.— ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ: Γύρω ἀπὸ τὰ βιβλία, Β. Ρώτας).— Τὸ Θέατρο, (Π. Χάρης.— Ἡ Μουσικὴ (Κ. Ι. Σφακιανάνης).— Βιοτεχνία, (Ἀγγελικὴ Χατζημηχάλη).— Οἱ ὁμιλίαι (Διάφοροι εἰδικοί).— Ἡ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ: Φιλοσοφία, (Κ. Θ. Δημαράς). Κοινωνιολογικά ζητήματα, (Κ. Παπαλεξάνδρου).— Φιλολογικά καὶ Ἱστορικά, (Στ. Π. Κυριακίδης, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).— Ἀρχαιολογικά, (Κ. Ρωμαίος, ἐφορος ἀρχαιοτήτων).— Ἱστορία τῆς τέχνης, (Δ. Εὐαγγελίδης, ἐφορος ἀρχαιοτήτων).— Παιδαγωγικά, Μ. Παπαμαυρός, ὑποδιευθυντῆς ἄλλοτε τοῦ Διδασκαλείου Μαρασλείου.— Λαογραφικά, (Χ. Σακελλαριάδης, ταξινόμος Λαογραφικοῦ Ἀρχείου).— Ἱατρικά σημεῖωματα, (Α. Σ. αματελάκης, γιατρός μικροβιολόγος).— Ἡ Ἐὶνη Πνευματικὴ ζωὴ, (Διάφοροι.— ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ, (Κ. Μπασιῆς).— Τὸ Οἰκονομικὸ Δελτίο, (Τραπεζιτικός).— Βιβλιογραφικὸ Δελτίο.